מלון
עברי - פיימונטי
פיימונטי - עברי

Cit dissionari dle lenghe ebréa e piemontèisa

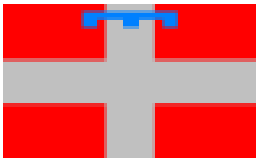

Con d’informassion gramaticaj e generaj
an sle lenghe ebréa e piemontèisa

Claudio Panero

[*Pagina lasciata intenzionalmente bianca*]

Ai frej pì grand dij cristian
לאחים הגדולים של הנוצרים

Proprietà letteraria riservata
Claudio Panero
© I edizione ottobre 2015 – 5776 תשרי

Ëd l'istess autor: *Wörterbuch der deutschen und piemontesischen Sprache – Dissionari dla lenga alman-a e piemontèisa*

Claudio Panero

מלון
עברי - פיימונטי
פיימונטי - עברי

Cit dissionari dla lenga ebréa e piemontèisa

për amparé a lese e capì an manera elementar l'ebréo, con d'informassion an sla stòria, la coltura e la religion ebréa an Piemont e an general

Indes

Introdussion an sla lenga ebréa VI
Na manera diversa ’d pensé VII
Ancaminoma con na paròla fàcila..... VIII
Smijansa dle lenghe IX
דמיון איטלקית - פיימונטית - צרפתית X
Chi ch’a l’ha già vist na scrita an ebréo? XI
Com’a va Michel?..... XIV
Doe paròle neuve XVII
La sinagòga ’d **Coni** בית־הכנסת בקונאו..... XVIII
Ël segn את..... XXI
Le feste ebree..... XXII
Cronologìa e significà dle feste ebree..... XXIII
Ël waw (ו) inversiv..... XXIV
L’acent an ebréo XXV
La stèila ’d Dàvid - מגן דוד..... XXV
Ël mangé *kasher* (כשר)..... XXVI
Chiel/chila/ti XXIX
Ël feminin e ’l plural..... XXIX
Na canson XXIX
EL AL (אל על) (compagnia dj’avion) XXX
A propòsit dël dàghesh XXX
A propòsit dël tratin ch’a uniss doe paròle XXX
La Bibia ebréa תַּנָ"ךְ (*Tanak*) XXXI

Riepìlogh ëd le vocaj.....XXXI
Ël nòm ëd Nosgnor (יהוה)..... XXXII
La *kippah* (כפה)..... XXXIII
Na curiosità XXXIV
Shëmà Israel (שמע ישראל) XXXV
Ël mòto a leu XXXV
La negassion.....XXXVI
Ël saba (שבת) XXXVII
תלמוד - משנה..... XXXVIII
Ij verb XXXIX
Ël present.....XXXIX
Present dël verb andé (הלך).....XXXIX
Ij verb *vorèj* e *podèj* – רצה - יכול XL
Agetiv/pronòm anterogativ.....XLII
Mi i më s-ciamo … שמי XLII
Simon Wiesenthal XLIII
Avèj da manca.....XLV
Pere ch'a fan antrapé.....XLV
Marc Chagall..... XLVI
Ij nùmer XLVII
Che ora a l'é? – מה השעה? XLIX
Ij di dla sman-a – השבוע XLIX
Ij mèis ëd l'ann – השנה XLIX
La preposission *shel* של L
ארכיון יהודי טרצ'יני..... L

Paròle ch’as taco ansema LI
Agetiv possessiv tacà a le paròle LII
Ij tìtoj dij lìber ëd la Tòràh (תורה) LIII
Bet-Lekhem LIII
The yeshivàh boys choir LIV
עליה (*’Aliyàh*) LV
La veja comunità dël **Mondvì** LV
La sinagòga ’d **Turin** בית־הכנסת בטורינו LVI
Ij salut LVII
מקומות בעלי עיניין יהודי בפיידמונט LVIII
Israel – ישראל LIX
L’inn israelian: התקוה LX
La forma “costrutta” LXII
Ël verb “Avèj” LXII
Forma negativa dël verb “avèj” al present LXIII
Ël verb “esse” al passà e al futur LXIII
Nòm ëd përsonagi stòrich LXIV
ההגוי הפיימונטי LXV
הטעם בשפה הפיימונטית LXVI
ידיע LXVI
Na precisassion a propòsit ëd j’artìcoj ebréo LXVII
Na stòria véja LXVIII
Rinàssita ’d na lenga LXIX
Na piemontèisa ch’a l’ha dàit lustro a la region. LXXII
N’àutra canson LXXIII

יד ושם (museo **Yad vashem**)..... LXXIV
Ëdcò a Auschwitz as parlava piemontèis LXXV
Ël giardin dij giust a **Turin** LXXVI
A propòsit ëd *kasher* LXXVII
Përsonagi dël mond yiddish LXXVII
Lë statut albertin.....LXXVIII
Ël pronòm relativ..... LXXIX
La sinagòga ’d **Carmagnòla**.....LXXX
La sinagòga ’d **Vërsèj**..... LXXXI
La sinagòga ’d **Casal Monfrà**..... LXXXIV
Na cita stòria dël *Talmud*.....LXXXV
Ël tempi ’d Gerusalem..... LXXXVI
Ancora ’n cartel.....LXXXVII
Cit dissionari ebréo-piemontèis 1
מלון פיימונטי - עברי 69
Gionta final - תוספת.....136
Ìndes analìtich 151

Introdussion an sla lenga ebréa

Ël but d'ës cit dissionari-si a l'é dë riesse a capì quàiche paròle an ebréo o le scrite che a vòlte as vëddo 'dcò sì an **Piemont** e fesse përtant n'idèja dla lenga ch'as parla an **Israel**. A peul però 'dcò torné a taj a chi ch'a parla ebréo e a veul amparé a conosse 'n pò 'd piemontèis.

Prima 'd tut a venta dì che l'ebréo as les e a së scriv **da drita a snistra** (מימין לשמאל). Ij lìber a l'han la covërtin-a al contrari dij nòstri lìber: la prima pàgina a l'é al fond. Quand ch'as pòsa 'n lìber an sla tàula a venta butelo al contrari e peui deurbe la prima pàgina che për nojàutri a l'é l'ùltima.

Ëd sòlit a scrivo nen le vocaj*, ch'a son ij pontin e ij tratin ch'as treuvo sota, dzora e andrinta a le consonant. Però an certi test a ven-o scrite, për esempi ant ij dissionari o ant la Bibia, dësnò a l'é tròp difìcil pòdej lese le paròle. An Israel, anvece, a son abituà a lese sensa vocaj; ij giornaj a *Gerusalem* o a *Tel Aviv* a son ëscrit mach con le consonant, ma j'ebréo a l'han oviament gnun problema a lese.

Foma n'esempi ambelessì. Scrivoma la paròla *Gerusalem* (Yërushalaim):

sensa le vocaj: ירושלים

con le vocaj: יְרוּשָׁלַיִם

Per adess a venta nen sbarovesse 'd tuti sti segn dròlo. A son mach ëd litre come ant ël nòstr alfabet.

* *f. pl.*: ëdcò / גם: le voca**l**.

VII

Na manera diversa ’d pensé

L’alfabet ebréo a l’é compòst da 22 consonant. E le vocaj? Come i l’oma notà ant la pàgina precedenta, a l’é nen necessari scrìvje.

Ël fàit dë scrive mach le consonant a l’é dovu a na manera diferenta ’d pensé la formassion ëd le paròle.

Pijoma quatr consonant ëd j’alfabet ëd le lenghe indo-europenghe, e parèj ’dcò dël **piemontèis**: B N C H.

Se i formoma ’d paròle con se quatr litre-sì, i otenoma ’d significà diferent, ch’a l’han gnente a che fé tra lor: **b**i**anch**, **b**a**nch**é, **b**a**nch**, …

An ebréo, anvece, an partend da tre consonant, për es:

(ן a fin ëd paròla) נ - ב - ל ⇦

N - V(B) - L ⇦

a ven-o formà diverse paròle con ëd significà ch’a fan riferiment a la paròla inissial.

Con le tre litre indicà dzora, i podoma formé l’agetiv **bianch**: לָבָן (*lavan*), an notand che, an ebréo, B e V a son l’istessa litra.

Da sta paròla-sì a na ven-o formà d’àutre ch’a l’han sèmper a che fé con l’ideja dël color **bianch**.

a l’é un-a dle manere ’d dì **lun-a** ⇦ (***lëvanà***) לְבָנָה ⇦

E sicoma la *lun-a* a l’é *bianca*, a së spiega përché la

paròla an question a conten-a le consonant ëd l'agetiv *bianch*. Opura:

"la montagna bianca" ⇦ **Lìban** ⇦ (***l**ëva**n**òn*) לְבָנוֹן ⇦

E s'i voroma, bele che ant ës cas-sì la còsa a l'é na forsadura: ël *làit* a l'é *bianch* e la radis a s'arconoss ancora an part andrinta a la paròla.

làit ⇦ (*kha**l**a**v***) חָלָב ⇦

E via d'ës pass-sì.

Ancaminoma con na paròla fàcila

Tuti i conossoma ij doi nòm ëd la prima cobia an sla tera racontà ant ël lìber ëd la Génesi: Adam e Eva.

A l'é pròpi da **Adam** che i partoma, përché as dis ëdcò parèj an ebréo:

אָדָם ⇦ (1 2 3 4 5)

Seguima l'órdin ëd letura:

1) La consonant א (*àlef*) as les nen (gnun son).
2) ד = **a**
3) ד = **d**
4) ד = **a**
5) ם = **m** (a fin ëd paròla)

IX

Smijansa dle lenghe

A l'è nen na novità che le lenghe ch'a derivo da n'idiòma comun pì véj a së smìjo. A l'é curios notelo për le lenghe neo-latin-e come 'l **fransèis**, l'**italian** o 'l **piemontèis**. E për chi ch'a conoss tute tre le lenghe cità, a basta pijé 'd paròle a cas e vardé come ch'a së smiìjo. Nen mach: as peul noté come 'l piemontèis a fa da 'nterfacia tra l'italian e 'l fransèis. Pensoma a certi tèrmin ant l'órdin *italian* – ***piemontèis*** - *fransèis*: *coniglio* – ***cunìj, lapin*** – *lapin; tenda* – ***tenda, ridò*** – *rideau*; *strano* – ***stran, dròlo*** – *drôle*; *fratello* – ***fratel, frel*** – *frère*.

Oviament, l'istessa còsa a càpita 'dcò fòra dle lenghe neo-latin-e. Për esempi, l'**olandèis** ch'a fa da cussinet tra **alman** e **inglèis**. Foma 'dcò ambelessì n'esempi ant l'órdin *alman* – ***olandèis*** - *inglèis*: *Brot* – ***brood*** – *bread* (pan).

A resta evident ch'i podoma osservé l'istessa còsa ant le lenghe semìtiche. An efet l'**ebréo** a l'ha dë smijanse con l'**àrab**. Esempi: an ebréo *sol* as dis שמש (*shémesh*) e an àrab شمس (*shams*). Le doe paròle a së smìjo ant la pronunsia, ma 'dcò ant la scritura: la "s" a l'ha tre ponte vers l'àut ant tute le doe lenghe. *Frel* / *fratel* as dis אח (*akh*) an ebréo e أخ (*akh*) an àrab. Le prime doe litre piassà a drita a së s-ciamo *àlef* (א) an

ebréo e *alif* (ا) an àrab. An tote le doe lenghe la litra a l'é muta e as pronunsia nen.

Nen mach: pijoma lë ***swahili***, na lenga african-a "franca" ch'a mëss-cia la parlà bantó con l'arab e che a l'ha ancaminà a difondse a comincé dal sécol ch'a fa XII. Grassie a l'influensa àraba, lë *swahili* a l'ha acquisì d'element an comun ëdcò con l'ebréo. Esempi: *spìrit* as dis ***roho*** an swahili e רוח (***ruakh***) an ebréo. La radis an comun a s'arconòss.

דמיון איטלקית–פיימונטית–צרפתית

צרפתית	פיימונטית	איטלקית	עברית
lapin	**lapin**, **cunìj**	coniglio	ארנב
luge	**lesa**, **slita**	slitta	מגלשה
travailler	**travajé**, ---	lavorare	עבד
drôle	**dròlo**, **stran**	strano	מוזר
frère	**frel**, **fratel**	fratello	אח
sœur	**seure**, **sorela**	sorella	אחות
pas	(**pa**), **nen**	non	לא
lieu	**leu**, ---	luogo	מקום
madame	**madama**, ---	signora	גבירתי
poivre	**pèiver**, ---	pepe	פלפל
midi	**mësdì**, ---	mezzogiorno	צהרים
creux	**creus, ---**	cavo, profondo	עמק
chaud	**caud, ---**	caldo	חם

XI

Chi ch’a l’ha già vist na scrita an ebréo an Piemont?

Magara quajcun a l’ha mai faje cas, ma a basta vardé an àut quand ch’as passa dnans a na sinagòga come cola ëd **Turin**, ëd **Coni** o a **Casal Monfrà**. E pì anans i pijroma la còsa an considerassion.

I veul nen sté lì a straché gnun an presentand l’alfabèt ebréo da amparé an manera noiosa.

Partoma pitòst da ’n nòm piemontèis: **Michel**. Quajcun ch’a les, magara a së s-ciama pròpi Michel (e s’i l’eve faje cas an inglèis a së scriv: **Michael**).

Ës nòm-sì a l’é d’orìgin ebréa. Ricordoma prima ’d tut, ancora na vira, che an ebréo as les **da drita a snistra**.

Adess, pijoma ’l prònom “**chi**”. As dis: מִי (*mi*).

Mentre che i soma, ancaminoma a ’mparé la consonant “m” ch’a së scrìva parèj: מ (e an fin ëd paròla: ם). Peui an sa paròla-sì a-i é ’l segn י (yod); a l’é na semivocal e tante vire as les nen, però a compagna soens la vocal “i”, ch’a sarìa ’l pontin sota la “m” מ. Quand ch’as deuv lese, prima as les la consonant e peui la vocal (ël discors a l’é peui mach un pò particolar për la consonant “v” ו, ma a l’é nen difìcil).

מ = m ם = m (*a fin ëd paròla*) י = y

Adess pijoma l'averbi "**come**" כְּ (k) [כָּ (ka)].

I l'oma parej amparà n'àutra consonant: כ (k). Stavòlta i l'heu nen gavà 'l pontin andrinta, përché a l'é nen na vocal. A veul dì 'nvece che la consonant כ con ël pontin as les come na "**k**", mentre se i gavo 'l pontin as les come la "**ch**" toscan-a (për la trascrission as dòvra: *kh* o *H*). Ël segn ch'as treuva sota (a smija na cita ᴛ): a l'é la vocal "**a**" e a së s-ciama *qàmes*.

E për finì vardoma com'as dis "**Nosgnor**" (un dij sò nòm ch'a esisto an ebréo): אֵל (EL). Come l'àrab, l'ebréo a l'é na lenga semìtica e certe paròle a së smijo. Tuti a san che "Nosgnor" an àrab as dis "*Allah*" الله e a l'ha l'istessa radis d'אֵל.

א = sa litra-sì a së s-ciama "àlef" e as les nen, a l'ha gnun son.

ל = L - i doi pontin sota la א a son la litra "e".

Adess pijoma le 3 parole e butomije 'nsema (an lesand **da drita a snistra**):

אֵל (EL) כָּ (ka) מִי (mi)

Cosa i lesoma?
Mi-cha-El → ël nòm Michel. E adess i podoma 'dcò dì 'd savèj cos ch'a veul dì:
Michel = *Chi (ch'a l'é) come Nosgnor*?

כ = kh ך = kh (*a fin ëd paròla*)

א = (*gnun son*) ל = l (L)

XIII

L’órdin ëd letura dij caràter a l’é përtant ël seguent:

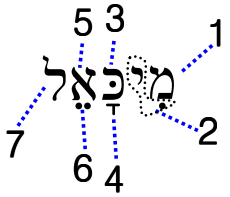

1 = M (מ)
2 = I (י.)
3 = K (כ)
4 = A (ָ)
5 = (*muta*) (א)
6 = E (..)
7 = L (ל)

Come i l’oma podù vëdde, י (*yod*) as compòrta an manera ’n pò particolar, as fonda ansema al pontin (*i*) e praticament ant ës cas-sì as les nen.

Sensa fesse tròpi problema, a basta arcordé:

יִ = i
יְ = e(i)[1]
יֱ = e(i)
יָן = av

E già che i soma sì che parloma d’ecession ant la pronunsia, tnima ’dcò present lòn ch’a segua:

- Ant ës dissionari-sì, soens i l’heu seguì la lenga moderna ch’a tenda a nen ëscrive la semi-vocal “:” (*ë*), mentre ël test bìblich a tenda a dovrela.
- E peui arcordoma ’ncora:

וְ = v וֹ = ò וּ = o (*u italian-a*)

[1] Ij lìber a mostro che as dovrìa mach lese “e”; an realtà ant l’ebréo (modern) minca tant a fan sente ’dcò na cita “i”. Për es. ant la paròla אַשְׁרֵי.

XIV

“Com’a va Michel?”

A l’é una dle prime còse che un a ciama quand ch’a ’ncontra n’amis. Provoma a scrivlo an ebréo.

sensa le vocaj ⇨ מה שלומך מיכאל?

con le vocaj ⇨ מַה שְׁלוֹמְךָ מִיכָאֵל?

Antant i notoma sùbit che la pontegiatura a l’é come an piemontèis (ma la vìrgola a së scriv al contrari ,). Però a-i é ’n lìber andova a ven-a nen ëscrita la pontegiatura: la *Bibia* (mach a la fin d’un perìod a scrivo “:”).

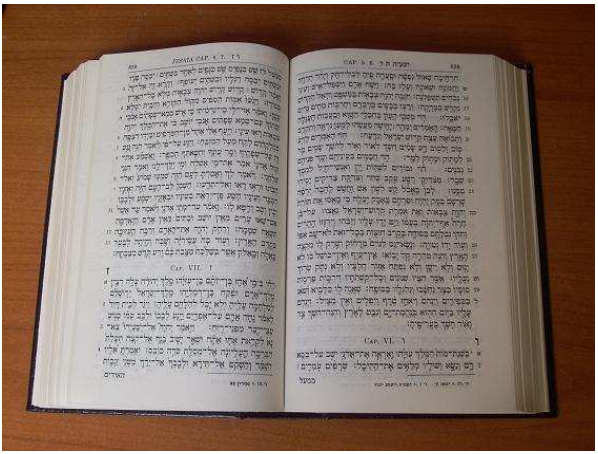

La Bibia ebrea “TANÀK”

(a l’é pa a testa ’n giù… a smìja mach… a së scriv da drita a snistra)

I conossoma già com'as dis "**chi**" מִי (*mi*).

Adess amparoma "**còsa**": מַה. Provoma a lese… מ = **m**, peui as les 'l tratin ch'a sta sota a la "m", ch'a sarìa una dle manere dë scrive la vocal "a". N'àutra manera dë scrive "a" i la conossoma già ant la paròla "come" = כָּ (*ka*) (כְּ) (k); donch ָ = a.

E për finì a resta la consonant ה ch'as les nen: a l'é come n'**h** për noiàutri.

ה = h

Adess i podoma dì che "**còsa**" as dis: *mah*. E parej i l'oma amparà la prima paròla dla nòsta frase dla pàgina precedenta.

E adess la seconda paròla. A l'é conossua da tanti:

שָׁלוֹם = shalòm (*pas*)

A-i é da noté sùbit che i l'oma già ancontrà doe litre "m", cola normal e cola a la fin ëd paròla:

normal: מ = **m**

a la fin ëd paròla: ם = **m**

Però quajcun a l'avrà già notà che ambelessì *shalòm* a l'é nen ëscrit esatament come ant la pàgina precedenta.

As trata an realtà 'd doe paròle: שָׁלוֹם + דְּ
Quand che doe paròle come cole dzora as fondo

ansema a cambio ’n pòch (pì che d’àutr le vocaj).

Ambelessì la prima paròla i la conossoma già (*pas*), la seconda ךָ (kha) a l’é l’agetiv possessiv *tò, toa*, quand che ’l possessor a l’é mas-cc. Për ël feminin as deuvra ךְ (khë). A propòsit: ël son ëd sa semivocal-sì «ְ» a l’é come la litra *ë* an piemontèis. An ògni manera, la consonant an question a l’é l’istessa che i l’oma già amparà ant ël nòm Michel:

כ = kh (as prononsia come la “ch” toscan-a)

כּ = k

ך = kh (an fond ëd paròla)

Ma ’ndoma anans e vardoma tute le consonant ëd la paròla ***shalòm*** (*pas*).

Ël prim caràter a l’é שׁ “s” o “sh” (*sc italian-a*). Notoma sùbit: se ’l pontin dzora a l’é a <u>snistra</u> (שׂ) as les “**s**”, se ’l pontin dzora a l’é a <u>drita</u> (שׁ) as les “**sh**”, come la “**sc**” italian-a.

שׂ = s / sh

Ël second caràter i lo conossoma già (pàg. XII): ל.

Ëdcò ël ters caràter i lo conossoma (pàg. XI): מ, ם.

Adess i dovrìo esse bon a lese la frase completa.

מַה שְׁלוֹמְךָ מִיכָאֵל ?

Mah shlòmkhà Michael?

Com’a va Michel?

XVII

Doe paròle neuve

Sì-sota as peul vëdde na targhëtta ch’a l’é fàcil ancontré an gir quand ch’as trata d’istitussion ebrée.

Sercoma ’d capila:

מוּזֵיאוֹן עִבְרִי

מ	m		ע	---	
וּ	u*	*cfr. pàg. XIII*	ִ	i	
ז	s	(pr.: reu**s**a)	בְ	v(ë)	
י ..	e	*cfr. pàg. XIII*	ר	r	
א	---		ִי	ì	*cfr. pàg. XIII*
וֹ	o*	*cfr. pàg. XIII*			
ן	n	(a fin paròla)	= museon* ’ivrì		

* *trascrission e pronunsia italian-a*

XVIII

La sinagòga ’d Coni בית־הכנסת בקונאו

Andoma anans con quaicòs ëd pì complicà.

Quand ch’i l’eve ’n pò ’d temp, andé fin-a an **via Mondvì** a Coni e serché la sinagòga. Peui vardé an àut. I vëddreve sta scrita-sì:

וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם

Ambelessì i l’heu scrivula con le vocaj, ma a Coni a l’é scrita mach con le consonant.

La prima paròla a l’é ’n verb. La forma base dij verb a l’ha quasi sèmper tre litre, compagnà da doe vocaj “a”. Ant ës cas-sì i l’oma ’l verb “**fé**”:עָשָׂה .

La prima litra a së s-ciama “***ayin***” ע e as les nen.

La seconda a l’é la litra “**s**” ש . I l’oma già amparala a pàg. XVI. Ëdcò l’ùltima litra ה i l’oma già ancontrala a pàg. XV. *I arcordo torna che quand ch’as deuv lese, prima as les la consonant e peui la vocal* (ël discors a l’é peui mach un pò particolar për la consonant “v” ו, ma a l’é nen difìcil). Përtant i lesoma: *assà*. **Fé** as dis ***assà*** עָשָׂה.

An realtà as trata d’un passà, però ant ij dissionari a së scriv parèj (mentre noiàutri i scrivoma l’infinì).

ע = (*gnun son*)

La scrita a l'é ambelessì

Sinagòga 'd Coni

Naturalment, ël verb a l'é a la tersa përson-a plural, ma la radis a s'arconòss. E peui dnans a-i é la litra וְ (v): as trata dla congiunsion "*e*" ch'a ven-a tacà a la paròla ch'a segua.

וְעָשׂוּ = וְ + עָשׂוּ

"e am faran un santuari e mi i stareu an mes a lor"

Adess pijoma la seconda paròla: לִי

An realtà as trata 'd doe paròle. לְ + יִ.

לְ = a יִ. = mi (spiegassion a pàg. LI)

"e am faran un santuari e mi i stareu an mes a lor"

וְ = v וִ = ò וֹ = o (*u italian-a*)

An piemontèis adess a-i é l’articol indeterminativ “un”. An ebréo a esist mach n’**artìcol determinativ**: הַ (*a*) (vëdde a pàg. LXVI).

Apress d’«*un*» a-i é ’l nòm *santuari*: מִקְדָּשׁ. Profitoma sùbit për amparé l’agetiv corispondent *sant* קָדוֹשׁ (*kadòsh*).

“e am faran un santuari e mi i stareu an mes a lor”

Adess a-i é ’l verb שָׁכַן (*sté*). Ëdcò sì a-i é la congiunsion וְ (*e*) tacà dnans al verb, mentre ’l soget a l’é nen necessari scrivlo. I podoma ’dcò noté che il verb a finiss con la desinensa תִּי ch’a l’é cola dla prima përson-a singolar (*mi*) ant ël temp *passà*. Nojàutri i ampareroma nen a coniughé tuti ij verb. A l’é tròp complicà për le nòste cite pretèise, però i podoma fesse n’ideja dle còse prinsipaj.

Praticament ambelessì i l’oma ’n passà ch’a ven-a tradòt an piemontèis con un temp futur, come a deuv esse. Për capì mej la stòria ’d s’**inversion**-sì, vardé ’l capìtol **Waw** (ו) **inversiv** a pàg. XXIV.

“e am faran un santuari e mi i stareu an mes a lor”

ד = d ק = k

נ = n ן = n (*a fin ëd paròla*) – ת = t

ב = v ב = b

E adess l’ùltim tòch: “an mes a lor” : בְּתוֹכָם

La desinensa al fond ëd la paròla (ם‍ָ [ם‍ָ..]) a l’é ël pronòm përsonal ëd la tersa përson-a plural maschil.

“e am faran un santuari e mi i stareu an mes a lor”

✡

Ël segn את

An ebréo, minca tant a ven-a dovrà la paròla אֶת dnans a ’n nòm. A l’é nen obligatòria, però quand ch’a-i é a sta a indiché ’n complement diret (acusativ).

An piemontèis as tradua nen, ma a l’é ùtil për capì mej la frase.

⇦	וישלח	יהוה	את־נתן	אל	דוד	
⇦	*Vayshëllakh*	*Adònài*	*ét*	*él*	*Natan*	*David*
⇦	E a l’avìa mandà	Nosgnor	---	da	Natan	Dàvide
⇨	*Nosgnor a l’avìa mandà [ël profeta] Natan da Dàvide.*					

Riguard al tratin tra את e נתן, la spiegassion as treuva al fond ëd la pàgina XXX.

Le feste ebrée

Le feste ebrée pì 'mportante a son:

Pasqua	*Pesàch*[2]	פסח
Pentecòste	*Shavuòt*	שבועות
Di dl'espiassion	*Yòm Kippur*	יום כפור
Caban-e	*Sukkòt*	סוכות
Festa dle lus	*Hanukhàh*[3]	חנכה

ח = ch *toscan-a* ר = r

Durant l'ann a-i é però 'dcò d'àutre feste come:

Purìm	a ven-a arcordà Ester[4]	פורים
Simchat Tòràh	as ricomincia la letura dla Tòràh[5]	שמחת תורה
Digiun dël 9 d'*av* (+/- agost)	As arcòrda la distrussion dël tempi 'd Gerusalem	
Cap d'ann	An géner ant ël mèis dë stèmber	ראש השנה

… e d'àutre ancora.

---

[2] Për la trascrission (vocaj) ëd le feste a l'é nen dovrà la grafìa piemontèisa.

[3] **The yeshivàh boys choir** a l'ha fàit na bela canson a propòsit ëd sa festa-sì. An gener a canto an ebréo, ma ant ës cas-sì ël test a l'é an inglèis. As peul serchesse "*Those were the nights of Hanukhah* (/*Chanukhah*)" dzora *youtube*.

[4] A *Purìm* as les na véja stòria contnua ant ël ròtol (lìber) (מגלה) d'Ester.

[5] La letura pùblica an sinagòga (בית כנסת) as fa 'd saba.

Cronologìa e significà dle feste ebrée

La festa as ten ant ël mèis d'avril (נִיסָן). J'ebréo a arcordo la surtìa da l'Egit (מִצְרַיִם). As fa la sin-a 'd Pasqua ch'a së s-ciama סֶדֶר e as mangia 'l מַצָּה (pan sensa liévit), ch'a l'é 'l contrari dël חָמֵץ (pan fërmentà).	פֶּסַח
An sa festa-sì a s'arcòrda che j'ebréo a l'han arseivù la **Tòràh** (תורה) set sman-e apress la surtìa da l'Egit (מצרים).	שָׁבוּעוֹת
As trata dël di dl'espiassion. Pì che na festa a l'é na penitensa: as peul nen mangé, né beive për 25 ore e a venta andé an sinagòga.	יוֹם כִּפּוּר
Për 7 di, l'ebréo a deuv mangé e deurme, sèmper che 'l temp a lo përmëtta, andrinta a na caban-a a l'aria duverta, con d'aperture ant ij cop ch'a consento 'd vëdde 'l cel. A càpita pì o meno ant ël mèis d'otóber e a serva a arcordé 'l temp passà ant ël desert (מִדְבָּר) apress la surtìa da l'Egit (מצרים).	סוּכּוֹת
La festa ëd *Hanukhàh*, ch'a càpita pì o meno a dzember, a arcòrda quand che j'ebréo a l'avìo riessù a scacé j'invasor ëd la Grecia. Ògni di a ven-a viscà la lus d'un candelàber con eut brass.	חֲנֻכָּה

XXIV

Ël waw (ו) inversiv

L’ebréo a l’é nen na lenga complicà come strutura. A l’ha pòche forme secondarie, bele che ant la lenga moderna le subordinà a son pì frequente rispet a la bibia.

Quand ch’a-i é na sequensa ’d verb con l’istess temp ant na frase (*a l’ha fait sossì, **e** a l’é andait là **e** a l’ha pijait quaicòs…*) (o adritura ant un perìod pì longh ëd na frase), ant la lenga ebréa bìblica a capita na còsa dròla:

- se ’l prim verb a l’é al passà, ël second verb ch’a dovria sèmper esse ’n passà a ven-a scrit con ël temp futur compagnà dal prefiss *waw* (ו = *cong.* **e**), ch’a së s-ciama *inversiv* pròpi përché a fa invertì ’l temp dël verb. An piemontèis i dovoma però continué a traduilo con un passà.
- se ’l prim verb a l’é ’n futur, ël second verb ch’a dovria sèmper esse ’n futur a ven-a scrit con ël temp passà compagnà dal prefiss waw (ו). An piemontèis i dovoma però continué a traduilo con un futur.

Se peui i voroma dila tuta, la còsa a l’é ’ncora pì complicà, ma a nojàutri a n’anteressa nen rivé a tant.

XXV

L’acent an ebréo

An ebréo normalment l’acent a l’é sl’ùltima vocal. An certe paròle (ma a son nen tante), l’acènt a robata prima (a càpita ’dcò con certe përson-e dle coniugas-sion dij verb). An particolar, a peul esse ùtil arcordé che l’acent a robàta sla prima “e” quand ch’a-i é ’d paròle formà da tre caràter e compagnà mach da doe vocaj “*e*”. Es.:

סֵפֶר *séfer* (lìber)

La stèila ’d Dàvid - מגן דוד (*Maghen David*)

Sensa andé tròp andaré ant la stòria për capì l’orìgin dël sìmbol (a esisto diverse teorie), i podoma dì che la stèila ’d Dàvid a l’é stàita adotà a la nàssita dlë stat d’Israel, quand che ’l drapò sionista a diventa col ufissial dël neuv stat.

XXVI

Ël mangé “*kasher*” כָּשֵׁר

Kasher a veul dì “*aliment ch’a l’é adat a esse mangià*”. A esist ’dcò la paròla כשרות (*kashërut*) për indiché l’ansema dle lej alimentar.

Për lòn ch’a riguarda la carn, për es., as peul nen mangé ël lapin, ël crin o ’l caval, mentre as peul mangé la carn ëd fèja. Tra i pèss a son për es. vietà le anguile. E peui as peul nen mës-cé ’l làit con la carn (e parèj a l’é vietà mangé për esempi ’l filèt al bur), përtant ëdcò për ij piat a-i va ’n servissi për la carn e n’àutr servissi për j’aliment basà sël làit.

Për la festa ’d **Pasqua** (פסח - *Pesach*) le régole an propòsit a son ancora ’d pì severe. La Tòràh a vieta ’d mangé חמץ (*khametz*), ch’a sarìo ij prodòt derivà da la fermentassion ëd certi cereaj (es.: gran, òrdi, etc.) ch’a son vnùjt a contat con l’eva o con d’àutri lìquid.

Përtant a son vietà ël pan, tuti ij tipo ’d farin-a, ëd pasta, ij doss, etc. E peui a venta fé atension al sùcher, përché ant la preparassion a peul esse dovrà חמץ.

Quand ch’a riva פסח, la preparassion a compòrta ’n bel pò ’d travaj. Prima ’d tut a venta polidé bin ij locaj andova a peul esse intrà חמץ durant l’ann. Ël di prima dla vigilia ’d Pasqua, a n’ora precisa, a venta fé la בדיקת חמץ (*bëdiqat khametz*), ch’a l’é l’arserca dël חמץ. Però as deuv procede a lum ëd candèila; mach ant j’ambient gròss as peul dovré na pila elétrica.

XXVII

Apress avèj recità la ברכה (*bërakhah*), ch'a veul dì *benedission*, prima d'ancaminé l'arserca, e fin-a dòp d'avèjla finì, as deuv pì nen parlé 'd gnun d'àutri argoment ch'a sio nen coi riguardant la בדיקה (*bëdiqah*[6]). Tut ël חמץ trovà a deuv esse conservà fin-a al di apress.

Entro na certa ora dël dì dla vigilia ëd פסח, a venta che ël חמץ a sìa stàit eliminà o vendù a gent nen ebréa. Se për cas a l'é staje ancora ëd חמץ apress ëd l'ora stabilìja, a venta distruglo e as peul pì nen dovrelo an gnun-e manere, gnanca apress ëd פסח.

A l'é vietà possede e mangé חמץ fin-a a l'otav di 'd פסח. Le prime doe sèire 'd פסח, a venta peui mangé ël pan sensa liévit מצה (*matzàh*).

S'a peul capité che un a deuv andé an viage ant ël perìod ëd Pasqua, a l'é possìbil fé sgombré ël חמץ da ca soa da quajcun d'àutri. L'istessa còsa as peul fesse se un a l'ha na seconda ca.

Ëdcò për ij recipient a-i é 'd régole precise. Prima 'd tut as peulo nen dovré le cassaròle ch'as dòvro normalment durant l'ann, përché a son vnùjte a contat con ël חמץ. Mej dovré piat, pèile e cassaròle neuve.

Però, s'as decida 'd dovré cole sòlite, a l'é possìbil

---

6 Normalment *bëdiqah* a veul di *vìsita*, ma sì as tradua *arserca, ricerca*. Ambelessì i l'oma scrit *bëdiqa**h***, mentre ant la pàgina precedenta a ven-a dovrà *bëdiqa**t***. As trata 'd la facenda dla forma "costrutta", spiegà a pàg. LXII, an particolar ant la seconda riga dla tabela.

rendje כשר për פסח (*kasher le-Pesach*) con ël procediment ëd l'הגעלה (*hagalàh*), an sostansa feje beuje ant l'eva për steriliseje (però a esist 'dcò ël métod *Libbun*, a val a dì, quand ch'as peul, fejé passè dzora 'l feu). Ëdcò ambelessì a venta finì le operassion entro na certa ora dla vigìlia 'd Pasqua (פסח).

Ël recipient dovrà për sterilisé ij piat e le cassaròle a deuv a soa vira esse preventivament rendu כשר (*kasher*). Come fé? As proced parèj: mentre che l'eva a beuj, as campo ant ël recipient 'd tòch ëd metal ancandessent o na pera cha brusa, an manera che l'eva a seurt, a bagna le manoje e parèj a "purìfica" tut ël recipient. L'operassion a va peui 'dcò ripetua apress avèj "sterilisà" ij piat, le cassaròle, le pèile, … përché oviament 'l recipient a l'é vnù a contat con lor.

A-i é peui ancora 'd régole për ël véder, ij forn normaj e a micro-onde. La tovaja dla tàula a deuv esse lavà, s'a l'é dë stòffa; anvece s'a l'é 'd plàstica a venta cambiela. As peulo nen dovré ëd recipient ëd porselan-a, ceràmica o sìmij, e gnanca ëd recipient che normal-ment a ven-o dovrà për conten-e farin-a (קמח) (*qemakh*) o pan (לחם) (*lékhem*).

Për lòn ch'a riguarda la lavapiat, as deuv fé 'n lavage a veuid. E via d'ës pas-sì.

Come i podoma constaté, le regole dla *Torah* e dj'insegnament dij studios ebréo a son stàit aplicà ant la vita moderna.

“Chiel/Chila/Ti”

An ebréo as dà dël “ti” a tuti: אַתָּה (*m.*) / אַת (*f.*).

✡

Ël feminil e ’l plural

Për ël maschil plural as gionta ים. (*-im*).

Es. : (l’) *amis* חָבֵר (j’) *amis* חֲבֵרִים

Për ël feminin as gionta ה (*-a*) al singolar e ות (*-òt*) al plural.

Es. : *amis**a*** חֲבֵרָה *amis**e*** חֲבֵרוֹת

✡

Na canson

E adess pijoma ’l salm 84 al vërset 5, peui, chi ch’a l’ha, a deurba *youtube* e a serca: ***Ah, Ah, Ah! The yeshivah boys choir***. E chi ch’a veul a canta ansema. Ambelessì le paròle:

“Content chi ch’a sta an toa ca, at loderan për sèmper”

אַשְׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ[7] עוֹד יְהַלְלוּךָ סֶלָה

[7] Ant ël test present dzora a *youtube* sta paròla-sì a ven-a cambià. - La penùltima paròla a l’ha radis ëd “*Alleluja*”.

אל על

Për vëdde sta frase-sì a venta volé, përché as treuva an sla fiancà dj'avion. A l'é la scrita uffissial ëd la compagnìa 'd bandiera d'Israel (ant ël tìtol a l'é sensa le vocaj). As les *El Al* e a veul dì «vers l'àut». E d'àutra part n'avion, quand ch'a pìja 'l vòl, a va *vers l'àut*.

I sai nen se a **Turin** (טורינו) a rivo 'dcò j'avion d'**Israel** (i penso nen) e an tute manere as vëddo 'd sicur ant ij pì 'mportant aeropòrt italian. A l'é na cita sodisfassion capì lòn ch'a-i é scrit dzora j'avion.

✡

A propòsit dël דָּגֵשׁ (*dàghesh*)

Ël *dàghesh* a l'é 'n pontin ch'a sta 'ndrinta a 'n caràter. Un temp a fasìa radobié 'l son ëd na litra (për es. d → dd), ma al dì d'ancheuj an Israel as tenda pì nen a radobié. Përtant a l'é pì nen così 'mportant ant la pronunsia.

✡

A propòsit dël tratin ch'a uniss doe paròle

Minca tant doe paròle (una daré dl'àutra) a ven-o unìe da 'n tratin. Es. בֵּית־סֵפֶר *Ca dël lìber* (*scòla*).

La Bibia ebréa

I l’oma già vist a pàg. XIV che la Bibia ebréa a ven-a ciamà: **Tanàk** (תַּנַ"ךְ). Ël nòm a deriva da tre consonant: ת — נ — כ (ךָ a fin ëd paròla). A son le inissiaj dle paròle:

lej, lege (primi sinch lìber ëd la bibia) = תּוֹרָה

ij profeta = נְבִיאִים

[dal verb כתב (*katav*) = scrive] jë scrit = כְּתוּבִים

Riepìlogh ëd le vocaj

ַ	a	ְ	ë / (e)
ָ	a	ֹ	ò
ַ:	a	ִ	i
ָ:	ò	ֹ	o (*u ital.*)
ֶ	é	ֻ	o (*u ital.*)
ֵ	è		

Ecession:

ָ + ***dàghesh*** ant la litra ch’a segua	ò	ָ + ֯ (tratin che minca tant a uniss doe paròle).	ò
ָ + ֹ ant la litra ch’a segua	ò		

XXXII

יהוה

I soma già che una dle manere ’d dì Nosgnor an ebréo a l’é אֵל (EL). N’àutr nòm ëd Nosgnor a l’é **Jahvé** (le litre dël tìtol, lesue da drita a snistra, a son JHWH. A l’é scrit mach con le consonant). Sicoma j’ebréo a podìo nen pronunsié ël nòm ëd Nosgnor, quand ch’a vëddìo sò nòm ëscrit, a disìo “**Adonài**”, che a veul dì leteralment “Nosgnor” e nen “D-o”[8].

Ant ij sécoj ch’a fan ses e set, jë studios (*naqdanîm*, *masoreti*) a l’han butà le vocaj al test bìblich. Un dij pì famos ëd si studios-sì a l’é *Aròn Ben Asher* (*Aleppo codex*). Sicoma la paròla JHWH (יהוה) a vnisìa sèmper pronunsià “*Adonài*”, a l’han dovrà le vocaj d’Adonài con le consonant ëd Jahvé (con ëd cite variassion, për rason gramaticaj ch’i sai nen spieghé). Parèj a l’é vnu fòra: *Jehova*[9].

Al di d’ancheuj, për pronunsié ël nòm ëd Nosgnor as deuvra soens: הַשֵּׁם (*ël Nòm*).

---

[8] Për rispet a la sensibilità dj’ebréo a venta arcordé che quand che an italian o an piemontèis a së scriv “Dio” a venta scrivlo parèj: D-o.

[9] La trascrission con caràter latin ëd le paròle ebrée a l’é quasi mai fàita con grafìa piemontèisa.

XXXIII

כפה

La כִּפָּה (*kippàh*) a l’é la papalin-a che j’òm a deuvo butesse an testa. Certi ebréo a la pòrto durant tuta la giornà, ma a l’é obligatòria quand ch’as intra ant na sinagòga o ’dcò a Gerusalem dnans a la *muraja dël pior* (הַכֹּתֶל הַמַּעֲרָבִי).

La paròla ch’a-i é scrita dzora a sa kippah-sì as les *khày* e a veul dì: “viv, vivent” (חַי). Kippah a l’é na paròla pitòst fàcil da arcordé. Però an *yiddish*[10] a l’é ’ncora pì fàcil. As dis: Kapel (*capel*).

10 Lë *yiddish* a l’é na lenga dl’Euròpa central, parlà da j’ebréo *ashkenaziti* [an ebréo “alman” as dis *ashkënasi* (אשכנזי)]. Për fela curta, as peul disse ch’a l’era l’alman mës-cià con l’ebréo. Ant ij temp ëd l’ùltima guera mondial, a circolava na canson trista an *yiddish* cantà da j’ebréo dla Polònia; ël tìtol a l’era ***Unser shtetel brent***. Bele che un a conoss nen l’alman, as capiss sùbit la vicinansa dle doe lenghe (alman: *Unser Städtchen brennt: ël nòst vilagi a brusa*).

XXXIV

Na curiosità!

A-i é ’n particolar nen ëscrit ant ij lìber, ch’a l’é na còsa ch’a l’han an comun l’ebréo e ël piemontéis.

Pijoma na paròla an ebréo: שֵׁם (*sh**é**m* = nòm). Quand che l’acent a së spòsta dzora a n’àutra vocal la “e” **..** a diventa “ë” **:** שְׁמָךְ (*sh**ë**mekhà*[11] = tò nòm). An piemontèis a capita l’istessa còsa (almen an certe zòne dël Piemont); es.: p**e**rde, p**ë**rdù[12].

Notoma ’dcò ambelessì che ant la lenga moderna, andova ch’a l’é possìbil, as tenda a tralassé “**:**” (ë) përché a cambia nen la pronunsia. Përtant as peul scrive שְׁמָךְ, ma ’dcò שׁמָךְ (vëdde nòta 53).

---

[11] Ant la lenga moderna a capita soens ëd sente sta paròla-sì (*shëmekhà*) pronunsià come *shimkhà*. A venta avèj passiensa: certe variassion pì o meno giustificà a son presente ’dcò an piemontèis (pensoma a *novità* pronunsià *noità*, o a *mnù* al pòst dë *vnù*). A venta peui arcordesse che *shëmekhà* as dòvra quand che un as arvolgia a n’òm, mentre s’as parla con na fomna a venta dovré *shëmekh*.

[12] Fin-a sì la règola: an pratica a capita però che, pròpi come a capita ant la sità ’d Turin për ël piemontèis, j’ebréo a pronunsio certe vire “e” normal.

Shëmà Israel: n’orassion për l’ebréo credent [13]

Scota Israel!	שְׁמַע יִשְׂרָאֵל
Nosgnor a l’é nòst(r) D-o,	יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
Nosgnor a l’é mach un.	יְהוָה אֶחָד
It ameras Nosgnor, tò D-o	וְאָהַבְתָּ אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
con tut tò cheur,	בְּכָל־לְבָבְךָ
(e) con tuta toa ànima	וּבְכָל־נַפְשְׁךָ
e con tuta toa fòrsa.	וּבְכָל־מְאֹדֶךָ

Ël mòto a leu

Na còsa nen difìcil a l’é la formassion dël moto a leu. Soens a basta gionté הָ a la fin ëd paròla.

a snistra	שְׂמֹאלָה	snistra	שְׂמֹאל
a Tel Aviv	תֶּל אָבִיבָה	Tel Aviv	תֶּל אָבִיב
anans	קָדְמָה [14]	prima	קֶדֶם

[13] As peul scoté ës test-sì cantà dzora a *youtube*, an sercand: *Shema Israel by Micha’el ben David*. Le paròle a son pijàite dal lìber dël *Deuteron.* (דברים) (6,4-5). Riguard a la paròla את dla 4ª riga, i l’oma parlane a pàg. XXI.

[14] I trovoma sta paròla-sì ant l’inn israelian a pàg. LX.

La negassion

La negassion “**nen**” a s’esprim con לֹא. Për l’imperativ negativ però as dòvra: אַל.

Es.: falo nen! = אל תעשה את זה!

al ta'asséh et ze!

nen fa (segn ëd l'acusativ) lolì!

Quand ch’a-i é ’l verb “esse”, as peul esprime la negassion an doe manere:
1) an dovrand normalment לֹא (*lò*);
2) an dovrand אֵין (*en*) es.: אֵינִי. A la negassion as taco apopré le desidense arportà a pàg. LII.

Es. : מחר אני לא בטורינו ⇦

doman mi (i son) nen a Turin ⇦

⇨ ***Makhar anì lò btorino***

opura מחר איני בטורינו ⇦

doman mi (i son) nen a Turin ⇦

⇨ ***Makhar enì btorino***

XXXVII

שבת - Ël saba

Ël saba a l'é probabilment l'istitussion pì amportanta për j'ebréo. Ëd saba a venta nen travajé. A fa gnente se 'n travaj a l'é pesant o se a l'é na cita còsa come anvisché la luce, la radio, la television, scrive, o toché ij sòld. Apress ses di, Nosgnor a l'ha arposasse e 'dcò j'òm a deuvo arposesse (שבת ליהוה אלהיך ⇦ ויום השביעי). Però lë שבת (*shabbàt*) a l'é nen un di 'd penitensa: për esempi, ëd saba as peul nen digiuné, përché a l'é na festa (a fa ecession lë *yòm kippur*[15]). Sicoma 'nvisché quaicòs a l'é 'n travaj, a esist 'l problema 'd come mangé d'aliment càud ëd saba. E alora a basta 'nventé quaicòs, come anvisché na piastra prima ch'a 'ncamin-a 'l saba e buté la ròba a scaudé dzora al moment ch'a serva.

Fòrse la cita cerimònia pì bela dël saba a l'é quand che la "padron-a" 'd ca a 'nvisca doe candèile, mentre ch'as fa neuit, ël vënner sèira, e apress as fa na bela sin-a ansema, ch'a 'ncamin-a con ël ***Kiddùsh***[15] (קדוש) (a veul dì *santificassion*) e la benedission dël pan. Sicoma a l'é bel sté an compagnìa, tante vire as finiss ëdcò për canté e discute.

---

[15] Grafia nen piemontèisa. – A propòsit dël saba, la *Mishnà* (pàg. XXXVIII) a definis regòle bastansa precise dzora lòn ch'as peul fé o nen fé 'd saba. Për es. nen sposté na ròba a l'estern ëd la ca pì che na certa distansa, nen scrive, nen tajé, nen costruì né demoli, etc. – *Yòm kippur* pàg. XXIII.

XXXVIII

משנה - תלמוד

La **Mishnàh** (מִשְׁנָה), ch'a veul dì *ripetission* e a deriva dal verb שָׁנָה (*ripete*, *arpete*), a l'é stàita scrita (o për di mej, completà) da **Jehuda han-Nasi** (*ël prinsi*), ciamà 'dcò "ël sant" (הקדוש – *hakadòsh*)[16] a la fin dël sécol ch'a fa doi.

A ancaminé dal sécol ch'a fa tre a l'é peui stàit scrit un coment (o mej ancora: l'*esegesi*) ch'a së s-ciama *Ghemaràh*. La *Mishnàh* ansema a la *Ghemaràh* a forma 'l **Talmud** (תַּלְמוּד) (piemontèis: Talmod), ch'a veul dì *insegnament*. A esist 'l *Talmud* palestinèis e 'l *Talmud* babilonèis (sécol ch'a fa sinch).

La *Mishnàh* a espon-a an manera precisa ij precet ëd la lej ebréa e a l'é formà da ses categorìe:

- la sëmna (régole për ij travaj ant ij camp)
- le feste (régole ch'a riguardo 'l saba e le feste)
- le fomne (régole sël mariagi, ël divòrsio e la famija).
- ij dan (giurisprudensa penal e civil)
- le còse sante (la religion e j'aliment)
- le purificassion.

---

16 Sa paròla-sì i l'oma già 'ncontrala a pàg. XX, quand che i l'oma parlà dla sinagòga 'd Coni. – Sémper sta paròla-sì a l'ha l'istessa radis ëd *Kiddùsh* cità a pàg. XXXVII. D'àutra part a significo *sant* e *santificassion* e 'dcò an piemontèis a l'han l'istessa radis.

XXXIX

Ij verb

Quand ch’as serca ’n verb ant ël dissionari, a venta nen serché l’infinì, ma la *tersa përson-a del passà*.

L’infinì a ’ncamin-a sèmper con ל (*làmed*). Es.:

mi i veuj caté → אני רוצה לקנות

Ël present

Sicoma an ebréo a esist nen ël present, as dòvra ël partisipi present. Ëd conseguensa, a venta sèmper distingue tra maschil e feminin (come a capiterìa an piemontèis se ’dcò nojàutri i parleisso parèj).

Es. *mi parlant (m.), mi parlanta (f.) etc.*

אֲנִי מְדַבֵּר אֲנִי מְדַבֶּרֶת

Present dël verb *andé* (הלך)

אֲנִי הוֹלֵךְ	mi i vado/von *m.*	אֲנַחנוּ הוֹלְכִים	n. i andoma *m.*
אֲנִי הוֹלֶכֶת	mi i vado/von *f.*	אֲנַחנוּ הוֹלְכוֹת	n. i andoma *f.*
אַתָּה הוֹלֵךְ	ti it vade/vèi *m.*	אַתֶּם הוֹלְכִים	v. i andeve *m.*
אַת הוֹלֶכֶת	ti it vade/vèi *f.*	אַתֶּן הוֹלְכוֹת	v. i andeve *f.*
הוּא הוֹלֵךְ	chiel a va	הֵם הוֹלְכִים	lor a van
הִיא הוֹלֶכֶת	chila a va	הֵן הוֹלְכוֹת	lor a van

Present dij verb vorèj e podèj

Vorèj - רצה

אֲנִי	רוֹצֶה	mi i veuj (*m.*)
אֲנִי	רוֹצָה	mi i veuj (*f.*)
אַתָּה	רוֹצֶה	ti it veule (*m.*)
אַת	רוֹצָה	ti it veule (*f.*)
הוּא	רוֹצֶה	chiel a veul
הִיא	רוֹצָה	chila a veul
אֲנַחנוּ	רוֹצִים	nojàutri i vuroma (*m.*)
אֲנַחנוּ	רוֹצוֹת	nojàutre i vuroma (*f.*)
אַתֶּם	רוֹצִים	vojàutri i veule (*m.*)
אַתֶּן	רוֹצוֹת	vojàutre i veule (*f.*)
הֵם	רוֹצִים	lor a veulo (*m.*)
הֵן	רוֹצוֹת	lor a veulo (*f.*)

Podèj - יכול[17]

אֲנִי	יָכוֹל	mi i peuss (*m.*)
אֲנִי	יְכוֹלָה	mi i peuss (*f.*)
אַתָּה	יָכוֹל	ti it peule (*m.*)
אַת	יְכוֹלָה	ti it peule (*f.*)
הוּא	יָכוֹל	chiel a peul
הִיא	יְכוֹלָה	chila a peul
אֲנַחנוּ	יְכוֹלִים	nojàutri i podoma (*m.*)
אֲנַחנוּ	יְכוֹלוֹת	nojàutre i podoma (*f.*)
אַתֶּם	יְכוֹלִים	vojàutri i peule (*m.*)
אַתֶּן	יְכוֹלוֹת	vojàutre i peule (*f.*)
הֵם	יְכוֹלִים	lor a peulo (*m.*)
הֵן	יְכוֹלוֹת	lor a peulo (*f.*)

N.B.

Costì a l'é 'n lìber	*Ze séfer*	זה ספר
Ës lìber-sì	*Aséfer azé*	הספר הזה

Come i vëddoma, la gionta dl'artìcol הַ a fa cambié 'l sens ëd la frase.

[17] Ës verb-sì a esist mach al present.

Agetiv e pronòm anterogativ

chi ..... מִי
còsa ..... מַה
andova (stat an leu) ..... אֵיפֹה
andova (mòto a leu) ..... לְאָן
col, chël, qual ..... אֵיזֶה
cola, chëla, qual ..... אֵיזוֹ
còj, chëj, quaj ..... אֵילוּ
cole, chële, quaj ..... אֵלֶּה
vàire[18] ..... כַּמָּה
përché ..... לָמָּה

Mi i më s-ciamo …

I l'oma già amparà che l'agetiv possessiv as taca a la fin dël nòm. Sicoma an ebréo *mi i më s-ciamo* as dis *me nòm a l'é* e 'l verb *esse* as dòvra nen al present, a basta taché *me* a la paròla *nòm*.

(Mi) i më s-ciamo … ... שְׁמִי(:)

[18] Invariàbil an tute le doe lenghe.

XLIII

Simon Wiesenthal

Simon Wiesenthal a l'era n'ebréo, nà a Buczacz ant ël 1908. Durant l'ùltima guera a l'avìo deportalo an diversi camp ëd concentrament. Con la fin ëd la guera a l'avìa stàit liberà (magg 1945). Da anlora a l'ha ancaminà n'euvra meritòria: rintracé e ciapé 'l nùmer pì gròss possìbil ëd nazista ancòra an circolassion ant ël mond apress ëd la guera. An tuta soa vita a l'ha riessù a ciapene pì che mila, comprèis Adolf Eichmann, ch'a l'é peui stàit condanà a mòrt ant ël 1962.

L'11 d'avril dël 1961, Eichmann a l'é costret a presentesse dnans a 'n tribunal a Gerusalem (ירושלים).

Quand ch'a intro ij giùdess, l'incaricà a dis fòrt: ***Bèit Mishpàt*** (leteralment: *a intra la giustissia/lej*). E peui ël president dël tribunal ch'a së s-ciamava *Landau* a dis: "***Adolf Eichmann bnò shel Adolf Karl Eichmann****?"* e l'imputà a rispond an alman: "***Jawohl***". A l'é na frase fàcil da capì, përché a-i é mach le doe paròle *bnò* (da בֶּן *ben* = fieul) e *shel* (שֶׁל) (ch'a esprim ël complement dë specificassion: *ëd*). Për sa preposission-sì, vëdde a pàg. L.

Wiesenthal, con l'agiut ëd colaborator, a l'avìa 'dcò anteressasse dla vicenda 'd **Beuves** (*Bòves*) dël 19 dë stèmber 1943. Ij partisan a l'avìo caturà 'n grup ëd tedesch. Alora j'alman a l'avìo minacià 'd fé na

rapresaja ant ël pais se ij përzoné alman a vnisìo nen liberà. Parèj ij partisan a j'ero stàit costret a cede. Ij tedesch però a l'avìo nen rispetà la paròla dàita, an massand 32 përson-e e an dasand feu al pais. Grassie a Wiesenthal e ai sò colaborator, a l'era stàit possìbil ciapé un dj'assassin alman: ël colonel Joachim Peiper.

Simon Wiesenthal a l'é arcordà da na bela targa a **Turin**, an **largh Orbassan**.

XLV

Avèj da manca

(mi) i l’heu/hai da manca (*m.*)	אֲנִי צָרִיךְ
(mi) i l’heu/hai da manca (*f.*)	אֲנִי צְרִיכָה

Pere ch’a fan antrapé … e pensé

Recentement a son ëstàite piassà ’d pere arlongh dij marciapé **turinèis**. A arporto ’l nòm ëd deportà a càusa dle vërgognose lèj rassiaj dël perìod fassista dël 1938.

(*fotografà an sël marciapé ’d na vìa ’d Turin)*

XLVI

Marc Chagall

Mai sentù parlé ’d ***Moishé Segal*** o ’d **Марк Захаирович Шагалов** (*Mark Zachairovič Šagalov*)? Difìcil. Però dal tìtol i capima sùbit chi ch’a l’é ’l përsonagi. Ij doi nòm arportà sì dzora a son ji ver nòm dël famos pitor: col **ebréo** e col **russi**. Apen-a ’d là dël confin piemontèis, an Fransa, a-i é na cita gesia stërmà tra le montagne che andrinta a l’ha ëd dipint d’ës famos pitor-sì.

Come già a d’àutri pitor, ëdcò a Chagall a-j piasìa ël sud ëd la Fransa, con ij sò color (van Gògh a l’era ancantà dal giàun dël gran e dal celest intens dël ciel). Certi ëd lor a l’avìo trasferisse, pròpi për la blëssa dla region. E parèj a l’avìa fàit Chagall, an fasand adritura diventé fransèis sò nòm. Chagall a l’era n’ebréo nà a Vitebsk an Bielorussia (7.7.1887). Apress ëd la guera (1949) a l’avìa trasferisse a *Vence*, un maravijos pais ëd la Provensa.

Come ebréo, da cit a l’avìa vissù l’atmosfera ëd sò ambient, dle celebrassion religiose, anfluensand ëd conseguensa soa produssion artìstica.

XLVII

Ij nùmer

	(*m.*)	(*f.*)
un / un-a	*ekhàd*[19] אחד	*akhàt* אחת
doi	*shnàyim* שניים	*shtàyim* שתיים
tre	*shloshàh* שלושה	*shalòsh* שלוש
quatr	*arba'àh* ארבעה	*arba'* ארבע
sinch	*khamishàh* חמישה	*khamèsh* חמש
ses	*shishà* ששה	*shesh* שש
set	*shiv'ah* שבעה	*shéva'* שבע
eut	*shmonàh* שמונה	*shmòneh* שמונה
neuv	*tish'ah* תשעה	*tésha* תשע
des	*'asaràh* עשרה	*'éser* עשר
óndes	אחד עשר	אחת עשרה
dódes	שנים עשר	שתים עשרה
tërdes	שלושה עשר	שלוש עשרה
quatòrdes	ארבעה עשר	ארבע עשרה
quìndes	חמישה עשר	חמש עשרה
sëddes	ששה עשר	שש עשרה

[19] Trascrission con grafia “anternassional”, nen piemontèisa.

diset	שבעה עשר	שבע עשרה
disdeut	שמונה עשר	שמונה עשרה
disneuv	תשעה עשר	תשע עשרה
vint	עשרים	
vintun	עשרים ואחד	עשרים ואחת
vint e doi	עשרים ושניים	עשרים ושתיים
tranta	שלושים	
quaranta	ארבעים	
sinquanta	חמישים	
sessanta	ששים	
stanta	שבעים	
otanta	שמונים	
novanta	תשעים	
sent	מאה	
dosent	מאתיים	
mila	אלף	
doimila	אלפיים	
desmila	עשרת אלפים	

מַה הַשָּׁעָה? - Che ora a l'é?

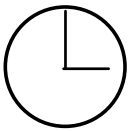

A l'é tre **bòt**.
השעה שלוש.

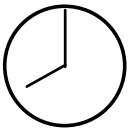

A l'é eut **ore**.
השעה שמונה.

1-2-3 → **bòt**

4-5… → **ore**

***A che ora** a rivran?*

בְּאֵיזוֹ שָׁעָה יַגִּיעוּ?

	La sman-a - השבוע		Ij mèis[20] - השנה	
2	lùnes	יוֹם שֵׁנִי	gené(-fërvé)	שבט
3	màrtes	יוֹם שְׁלִישִׁי	fërvé(-mars)	אדר
4	mèrcol	יוֹם רְבִיעִי	mars(-avril)	ניסן
5	giòbia	יוֹם חֲמִישִׁי	avril(-magg)	אייר
6	vënner	יוֹם שִׁשִּׁי	magg(-giugn)	סיון
7	saba	יוֹם שַׁבָּת	giugn(-luj)	תמוז
1	dumìnica	יוֹם רִאשׁוֹן	luj(-agost)	אב
			agost(-stèmb.)	אלול
			stèmber(-otób.)	תשרי
			otóber(-nov.)	חשון
			novèmber(-dz.)	כסלו
			dzèmber(-gené)	טבת

[20] Ij mèis a coincido nen con coj dël nòst calendari: j'ebréo a dòvro ël calendari lunar. Ël cap d'an a l'é a stèmber: ***ròsh hashanàh***.

La preposission *shel* (שֶׁל)

Shel ad dòvra për ël complement dë specificassion. Es.: *ël giardin ëd David*: הַגַּן שֶׁל דָּוִד

A pàg. LI a-i é la spiegassion dël paròle ch'as taco ansema. Se, për es. i voroma dì *me nòm*, as taco le doe paròle ansema: שְׁמִי (*shem* a veul dì *nòm* e peui as taca al fond ël suffiss ־ִי ch'a l'é l'agetiv possessiv ëd la prima përson-a singolar).

La lista dij suffiss a l'é a pàg. LII.

An alternativa, as peul dovré ***shel***. Se për es. i voroma dì *toa màchina, toa vitura*:

הַמְכוֹנִית שֶׁלְּךָ (*la màchina 'd ti*)

Noté l'espression: שֶׁל מִי הַסֶּפֶר הַזֶּה?

Ëd chi a l'é ës lìber-sì?

ארכיון יהודי טרצ׳יני

Archivi ebréo "Terracini"

L'archivi "Terracini" a cheuj na quantità considerévol ëd document ch'a proven-o da diverse comunità ebrée piemontéise (Carmagnòla, Coni, Lissandrìa, Mondvì, Salusse, Turin), comprèisa na colession ëd contrat ëd mariagi, pian për restauré le sinagòghe piemontèise, varie stampe e d'àutr ancora. Ël Minister Italian dij Bin Cultural a l'ha definìlo "ëd notévol anteresse stòrich".

LI

Paròle ch’as taco ansema

An ebréo certe congiunsion, agetiv possessiv, pronòm përsonaj o sìmij as taco ansema a la paròla prinsipal, an formand parèj na paròla ùnica pì longa.

Pijoma për esempi la preposission אֶל (*el*) (vers, a)[21] e ’l pronòm përsonal הוּא (*u*[22]) (chiel).

Se i voroma dì “*a chiel*”, i tacoma anseme le doe cite paròle:

אֵלָיו (אֶל + הוּא), ma’dcò: לוֹ

Opura pijòma la preposission ch’a ìndica il complement diret: אֶת (an piemontèis as tradua nen) e peui ël sòlit pronòm përsonal הוּא (chiel). Quand ch’as taco ansema, a risulta sta paròla-sì:

אוֹתוֹ (אֶת + הוּא)

An tuti doi ij cas a venta nen vardé le trasformassion che le paròle a subisso quand ch’as taco ansema[23]. L’amportant a l’é arconòsse la radis ëd le doe paròle për podèj capì ’l significà e fòrse a conven-a amparé *elàv* (אליו) e *òtò* (אותו) già combinà ansema.

---

[21] Sa preposission-sì a l’é l’istessa ch’as treuva a pàg. XXI e a la vos corispondenta ant ël dissionari.

[22] Grafia italian-a.

[23] A pàg. LII a son elencà ij suffiss ch’as dòvro quand che as deuv taché n’agetiv possessiv.

N’àutr esempi frequent a l’é la congiunsion “*e*” וְ ch’a ven-a tacà a la paròla seguenta. Provoma a dì: *café e torta*:

קָפֶה וְעוּגָה

café = קפה e = ו torta = עוגה

N’esempi con la congiunsion וְ i l’oma già ancontralo quand che parlavo dla sinagòga ’d Coni a pàg. XIV.

Agetiv possessiv tacà a le paròle

Ij suffiss (agetiv possessiv) al singolar[24], da taché ai nòm a son ij seguent[25]:

־י	me/mia	־ֵנוּ	nòst(r)/nòst(r)a
ךָ	tò/toa (*ëd chiel*)	כֶם	vòst(r)/vòst(r)a
ךְ	tò/toa (*ëd chila*)	כֶן	vòst(r)/vòst(r)a
וֹ	sò/soa (*ëd chiel*)	ם־	sò/soa (*ëd lor*)
ה־	sò/soa (*ëd chila*)	ן־	sò/soa (*ëd lor*)

Es.: סֵפֶר = lìber סִפְרִי = me lìber

[24] Sicoma a l’é tròp complicà arcordesse tut, al **plural** a conven-a nen amparé la lista completa. A basta pensé che soens a-i é mach na י prima dla desinensa (al maschil) e ותי (al feminil).

[25] Purtrop a-i é diverse ecession/variassion, ma la radis a s’arconòss sèmper.

LIII

Ij tìtoj dij lìber ëd la Tòràh (תורה)

Tuti a san che ij primi sinch lìber ëd la Bibia a së s-ciamo an italian: *Genesi, Esodo, Levitico, Numeri, Deuteronomio*.

An ebréo ël tìtol a ven-a dàit da le prime paròle dël lìber. Për esempi, la Genesi a 'ncamina con "An prinsipi" בראשית, ch'a diventa 'dcò 'l nòm dël lìber.

Genesi = בְּרֵאשִׁית *an prinsipi*

Esodo = וְאֵלֶּה שְׁמוֹת[26] *costi-sì a son ij nòm*

Levitico = וַיִּקְרָא *e a l'avìa ciamà*

Numeri = בְּמִדְבַּר[27] *ant ël desert*

Deuteronomio = אֵלֶּה הַדְּבָרִים[28] *coste-sì a son le paròle*

Bet-Lekhem

La sità 'd Betlem a l'é bin conossùa da tuti. A l'é formà da doe paròle: *ca* בַּיִת (ch'as trasforma an *bet* quand ch'a l'é aplicà ant ël discors) e *pan* לֶחֶם.

---

[26] Ant ës cas-sì, as dòvra mach la paròla שמות.

[27] Ant ës cas-sì, a l'é nen la prima paròla, ma la quinta.

[28] Ant ës cas-sì, as dòvra mach la paròla דברים.

LIV

The yeshivah boys choir

Prima ’d tut, cosa ch’a l’é la *yeshivàh* (ישיבה)? A veul dì *riunion* (*ëd travaj*). Ma a sta ’dcò a indiché l’**Academia talmùdica**[29], o për dovré ’n nòm pì sempi: la **scòla religiosa**. E a noiàutri a n’anteressa ant ës sens-sì. La paròla a deriva dal verb: לָשֶׁבֶת (*setesse*, *esse setà*) e a veul indiché che jë scolé a stan tut ël di setà a scòla.

Da ’n pò d’agn a l’ha pijàit vita ’n còr [an inglèis **choir** (pr.: *quàiar*)] ëd cit pì o meno grand, ch’a canto canson an ebréo/inglèis e ch’a l’han derivà ël nòm da *yeshivàh*. Për rendse cont ëd come ch’a son verament brav (a-i é ëd cit ch’a canto da professionista), a basta andé dzora *youtube* e serché ***The yeshivah boys choir***.

Ambelessì, l’elench ëd pòchi titoj con ij caràter latin për podèj sercheje eventualment dzora *internet*:

- Ad olàm[30]	*Për sèmper*
- Ashrey	*Content*
- Yi-ha-li-lu	---
- Yesh tikvà	*A-i é speransa*
- Avìnu Malkéinu	*Nòst(r) Pare, nòst(r) Re*
- Am ekhàd	*Un pòpol ùnich*
- Shimkhà lò nishkakh	*Tò nòm a l’é nen ëstàit dësmentià*

29 Vëdde a pàg. XXXVIII.

30 Ij titoj a son arportà con grafìa italian-a, nen piemontèisa. Nen tuti a son cantà da *The yeshivah boys choir* (*Avìnu Malkèinu*: Barbra Streisand).

LV

עליה

Cos’a l’é l’**Aliyàh**? A veul dì: ***la montà***. An pratica, però, sta paròla-sì a ven-a dovrà për indiché l’imigrassion vers Israel. Quand che n’ebréo dla *diàspora* a artorna a sté an Israel, as dis ch’a fa l’**aliyà**.

La veja comunità dël Mondvì

An via Vico 65, al Mondvì, as treuva ’l véj gheto ebréo. La trista stòria dij gheto a l’era ant ës cas-sì rendua ’n pò dossa dal fàit che ’l gheto as trovava ant la part àuta dla sità, da andova as gòda ’d na bela vedua an sle **Langhe**. La data dla fondassion dël gheto a l’é ’l 1724.

La via, anvece, a l’é una ’d se strajòle véje con le muraje dle ca marcà dal temp. A mérita fé na vìsita an sël pòst, an savend ch’a son leu restà a testimoniansa ’d na comunità ch’a l’é ormai sparìa.

A-i é ’d testimonianse dla presensa dla comunità fin-a dal sécol ch’a fa sëddes.

Da fòra as nòta gnente ’d particolar (për colpa dl’intoleransa ’d sì temp là), ma andrinta as peulo amiré ’l matroneo, la sala dle celebrassion, e tuti j’ared pressios, le cornis, le colone travajà a man.

La sinagòga ’d Turin בית־הכנסת בטורינו

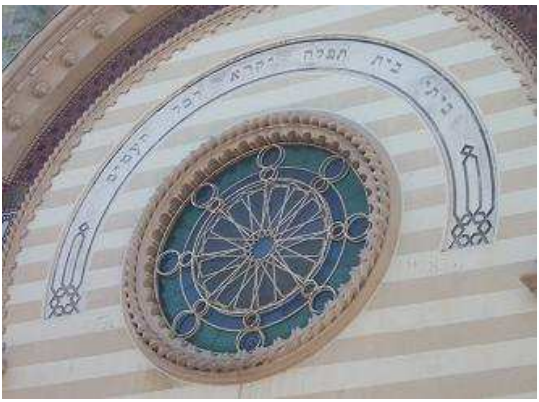

Costa-sì a l’é la scrita (*Isaia 56,7b*) ch’a-i é an sla faciada dla sinagòga ’d Turin (sì sota arportà con le vocaj):

בֵּיתִי בֵּית־תְּפִלָּה יִקָּרֵא לְכָל־הָעַמִּים

ij pòpoj	për tuti	a sarà ciamà	(d’) orassion	ca	Mia ca

“Mia ca a sarà ciamà ca d’orassion për tuti ij pòpoj”

Provoma a arconòsse certi element gramaticaj:

- Le prime doe parole a son quasi istesse, ma a la fin ëd la prima paròla a-i é na י an pì. A l’é l’agetiv possessiv a la prima përson-a singolar, che come i l’oma amparà a pàg. LII as taca al nòm ëd riferiment.
- בית (*bet*) a veul dì “ca” (già ant la forma aplicà andrinta al discors; an italian as dis: *forma costrutta*) e a l’é na pàrola che i conossoma ant ël nòm ëd la sità Betlem (Bet

Lekhem - pàg. LIII).

- La tersa paròla תפלה (*tëfillàh*) a veul dì *orassion*. Gnente 'd particolar. Però a peul esse che quajcun a conoss già na paròla ch'a jë smìja (bele ch'as trata 'd n'àutra còsa): *tëfillin*. As trata ëd cite scatolëtte 'd coram nèir ricavà da n'animal *kasher*, con ëd cinghie fissà da na part, che j'ebréo 'd sòlit a pòrto a còl quand ch'a prego a la matin.
- Ant la quarta paròla as peul arconòsse la radis dël verb *ciamé*: קרא (*karà'*).
- La penùltima paròla i l'oma ancontrala a pàg. XXXV andrinta a lë *Shëmà Israel*: כל (*kòl*: *tut*).
- E për finì a-i é עמ (*am*), ch'a veul dì *pòpol*. Ambelessì a l'é al plural maschil e përtant a gionta *–im* (ים) a la fin. La ה ch'a-i é a l'inissi ëd la paròla a l'é l'artìcol, che an ebréo a l'é 'nvariàbil.

Ij salut

Bondì (*matin*)	*bòqér tòv*	בוקר תוב
Bon-assèira	*érev tòv*	ערב תוב
Bon-aneuit	*lailà tòv*	לילה תוב
Arvëdse	*lëhitrahòt*	להתראות
Cerea	*shalòm*	שלום
Ciau	*shalòm, halò*	שלום, הלו

מקומות בעלי עיניין יהודי בפיימונט

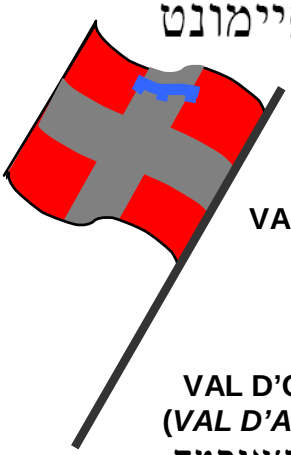

קונפדרציה
הלווטי

TËSSIN (CH)

VALÈIS (CH)

הסברים
(Legenda)
piemontéis
(*italian*)
ebréo
פיימונטית
(איטלקית)
עברית

VAL D'OSTA
(*VAL D'AOSTA*)
ואל ד׳אוסטה

FRANSA
(*FRANCIA*)
צרפת

CANAVÈIS
(***CANAVESE***)
קנווסה

Vërsèj
(*Vercelli*)
ורצ׳לי

LOMBARDIA
(*LOMBARDIA*)
לומברדיה

Casal Monfrà
(*Casale Monferrato*)
קאסאלי מונפירטו

TURIN
(*Torino*)
טורינו

MONFRÀ
(*Monferrato*)
מונפירטו

Carmagnòla
(*Carmagnola*)
קארמניולה

LANGHE
(*LANGHE*)
לאנגה

FRANSA

Coni
(*Cuneo*)
קונאו

Mondvì
(*Mondovì*)
מנדובי

שטח - 25.399 קמ"ר
אוכלוסיה - 4.377.200
צפיפות אוכלוסין - 172 תושבים\קמ"ר
ל"גת - 184.970.000 דולר ארה"ב
טלפונים ניידים 1355 ל-1000 תושבים

LIGURIA (*LIGURIA*) ליגוריה

Israel – ישראל

Turin ⇔Tel-Aviv:
2800 km

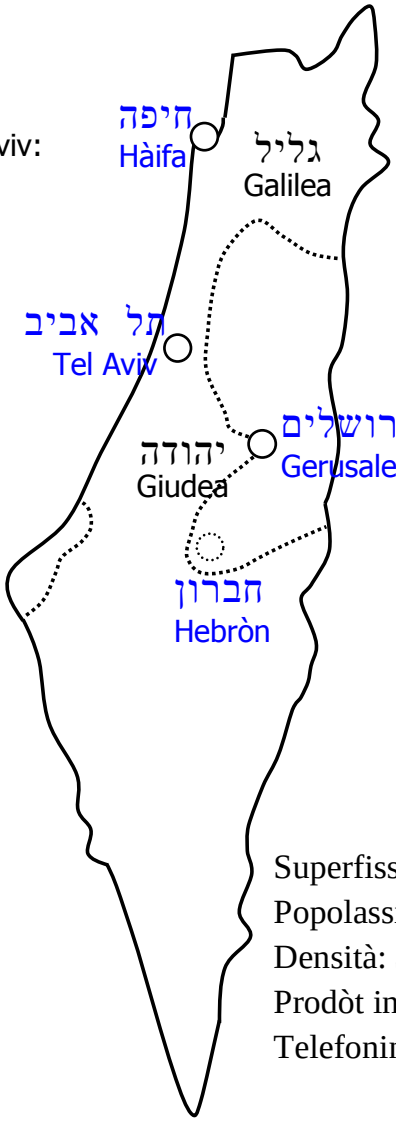

הסברים
(Legenda)
ebréo
piemontéis
עברית
פיימונטית

Superfissi: **20.918 km²**
Popolassion: **7.730.500**
Densità: **370 ab./km²**
Prodòt intern brut: **213.148.000 $**
Telefonin: **1331/1000 ab.**

L’inn israelian[31]
La speransa – הַתִּקְוָה

Prima stròfa	**Seconda stròfa**
Kol[32] *od balevav pënimàh* *Néfesh Yëhudi homiya* *Ulfa’atei mizrach kadimàh* *Ayin l’Tziyon tzofiyàh.*	*Od lo avdah tikvatenu* *Hatikvah bat sh’not alpayim* *Lìhyot am chòfshi bë’artze(i)nu* *Eretz Tziyon viyrushalayim.*
כֹּל עוֹד בַּלֵּבָב פְּנִימָה נֶפֶשׁ יְהוּדִי הוֹמִיָּה וּלְפַאֲתֵי מִזְרָח קָדִימָה עַיִן לְצִיּוֹן צוֹפִיָּה	עוֹד לֹא אָבְדָה תִּקְוָתֵנוּ הַתִּקְוָה בַּת שְׁנוֹת אַלְפַּיִם לִהְיוֹת עַם חָפְשִׁי בְּאַרְצֵנוּ אֶרֶץ צִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם
Fin-a a che, ant ël profond dël cheur l’ànima ’d n’ebréo a sent nostalgìa Anans, a la fin ëd l’Orient l’euj a varda vers Siòn.	Nòsta speransa a l’é ’ncora nen mòrta la speransa ’d doimila agn esse ’n pòpol lìber ant la nòsta tera la tera ’d Siòn e ’d Gerusalem.

Bele che nen tut, sercoma ’d capì quaicòs dël test an ebréo: për esempi a-i é la paròla del tìtol, ch’a artorna ’dcò ant la seconda riga dla seconda stròfa: הַתִּקְוָה. Come i l’oma dit a pàg. LI, certe paròle a s’unisso ansema. Ambelessì, l’artìcol הַ a l’ha tacasse al nòm תִּקְוָה (*speransa*). Peui pijoma la tersa paròla dla prima riga (1ª stròfa): בַּלֵּבָב. Ant

---

31 As peul scoté ël test cantà dzora *youtube* an sercand: *Hatikva – The National Anthem of Israel*.

32 La grafia dovrà ambelessì a l’é nen cola piemontèisa, ad ecession ëd la semivocàl “ë”.

ës cas-sì a-i é adritura tre paròle tacà ansema: *ant ël cheur*. בַּ a l'é l'union ëd la preposission בְּ e dl'artìcol הַ; e peui a-i é 'l nòm לֵבָב (*cheur*), ch'as peul ëdcò disse לֵב.

נֶפֶשׁ, ant la seconda riga, a veul dì tante còse a seconda dël contest[33]. Ambelessì a va bin tradue con *ànima*. מְזֶרַח (tersa riga) a veul dì *orient*. עַיִן (quarta riga) a l'é l'euj.

אֶרֶץ, ant l'ùltima riga dla seconda stròfa, a veul dì *tera*. Ant la riga precedenta, apen-a na paròla prima, a-i é בְּאַרְצֵנוּ. Ant ës tèrmin-sì a së stërma sèmper la paròla אֶרֶץ (*'éretz*). Come i l'oma già amparà, certe preposission e ij pronòm possessiv as taco dnans e daré a la paròla principal. E parèj ambelessì i l'oma:

נו (**nu**: *nòsta*) + ארץ (**'eretz**: *tera*) + ב (**bë**: *an*) ← = *bëarëtzenu* - ***ant la nòst(r)a tera***.

יְרוּשָׁלַיִם, sèmper ant l'ùltima riga dla seconda stròfa, ambelessì già separà da la congiunsion וְ, i l'oma già ancontrala a l'inissi del dissionari, a pàg. VI.

✡

33 A l'é da sta parola-sì che ij Testimon ëd Géova a son partì për definì soa dotrina dzora la trasfusion dël sangh.

LXII

La forma “costrutta”

Quand che le paròle as treuvo an mes dël discors (pì che d’àutr, për ël complement dë specificassion), an ebréo as dòvra na forma particolar (“*costrutta*”). Le paròle a peulo:

- varié andrinta:	(la) ca	בֵּית	← בַּיִת
- giontè na “t” ת	(la) torta	עוּגָת	← עוּגָה
- nen varié	(ël) cuciar	כַּף	← כַּף

Pijoma la prima parola “ca”, ant la forma “*costrutta*” (***bet***). A pàg. XXX, i l’oma amparà che **scòla** as dis: *bet-séfer* = “ca dël lìber”. Adess se i voroma dì “*la ca dël lìber*” a venta dì parèj: “**bet haséfer**”. I l’oma praticament tacà l’artìcol הַ (*ha*) a la seconda paròla ch’a resta normal (*séfer*), mentre la prima paròla a l’é an forma “*costrutta*”. N’alternativa për formé ël complement dë specificassion a l’é *shel* (pàg. L).

Ël verb “Avèj”

mi i l’heu/hai	יֵשׁ לִי	(*a-i é a mi*)
ti it l’has (*m.*)	יֵשׁ לְךָ	(*a-i é a ti*)
ti it l’has (*f.*)	יֵשׁ לָךְ	(*a-i é a ti*)
chiel a l’ha	יֵשׁ לוֹ	(*a-i é a chiel*)
chila a l’ha	יֵשׁ לָהּ	(*a-i é a chila*)
nojàutri i l’oma	יֵשׁ לָנוּ	(*a-i é a nojàutri*)
v. i l’eve (*m.*)	יֵשׁ לָכֶם	(*a-i é a vojàutri*)
v. i l’eve (*f.*)	יֵשׁ לָכֶן	(*a-i é a vojàutre*)
lor a l’han (*m.*)	יֵשׁ לָהֶם	(*a-i é a lor*)
lor a l’han (*f.*)	יֵשׁ לָהֶן	(*a-i é a lor*)

LXIII

Forma negativa dël verb “avèj” al present

Për fé la forma negativa dël verb *avèj* al present a basta dovré la negassion *a-i é nen* אין (*én*).

I l’hai gnun lìber	אין לי ספרים
(*A-i é nen a mi lìber*)	*En lì sëfarìm*

Ël verb “esse” al passà e al futur

Ël verb “esse” a esist nen al present. Sì sota a son arportà ’l **passà**[34] e ’l **futur**.

(mi) i son ëstàit/a	*hayìti*	הייתי
(ti) it ses ëstàit	*hayìta*	היית
(ti) it ses ëstàita	*hayìt*	היית
(chiel) a l’é stàit	*hayàh*	היה
(chila) a l’é stàita	*haytàh*	היתה
(nojàutri) i soma ëstàit/e	*hayìnu*	היינו
(vojàutri) i seve ëstàit	*hayitém*	הייתם
(vojàutre) i seve ëstàite	*hayitén*	הייתן
(lor) a son ëstàit/e	*hayù*	היו

[34] An ebréo a comprenda: impërfet, passà pròssim (e bele ch’a anteressa nel ël piemontèis, ël passà remòt). – Grafìa dle trascrission nen piemontèisa.

(mi) i sareu	*ehëyéh*	אהיה
(ti) it saras (*m.*)	*tihëyéh*	תהיה
(ti) it saras (*f.*)	*tihëyì*	תהיי
(chiel) a sarà	*yihëyeh*	יהיה
(chila) a sarà	*tihëyéh*	תהיה
(nojàutri) i saroma	*nihëyeh*	נהיה
(vojàutri) i sareve	*tihëyù*	תהיו
(lor) a saran	*yihëyù*	יהיו

Nòm ëd përsonagi stòrich o còse amportante cità ant la bìbia ebréa

Ràmses (II)*	רעמסס	*Ra'amses**	Es. 1,11
Nabucodònosor	נבכדנאצר	*Nëvukhadënetzar*	2 Re 25,1
Ciro (Pérsia)	כורש	*Koresh*	2 Cr. 36,22
Arca santa	ארון הקדש	*Aron haqodesh*	2 Cr. 35,3
Lìber ëd la lèj	ספר תורה	*Sefer Torah*	Dt. 29,20

* Ji nòm a son **nen** ëscrit con grafìa piemontèisa.

Na cita curiosità: an scritura geroglìfica 'l nòm Ramses/Ramesse a së scriv parèj: 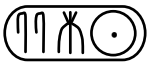 . Ant ës cas-sì as les da drita a snistra, come an ebréo, però a l'era possìbil scrive 'dcò da snistra a drita e an vertical, da l'àut vers ël bass. Për capì an che sens as dovìa lese, a bastava vardé da che part le bestie disegnà andrinta ai geroglìfich a vardavo.

= **Râ** (parèj a së s-ciamava 'l "dio sol"). = **mes** (ch'a l'é 'l verb *nasse*).

= **s**. E sicoma chi ch'a nass a l'é fieul, ël nòm a veul di *fieul dël dio sol*, an confermand la convinsion egissian-a dla divinità dël faraon. Ël nòm a l'é për es. arportà ant ël tempi 'd *Luxòr*, ëscrit però da snistra a drita e con la gionta d'àutri element a la fin.

ההגוי הפיימונטי

פיימונטית	עברית	פיימונטית	עברית
a[35]	ַ ָ	n-	= -ng → Achtu**ng** (אשכנזי)
e	ֶ ֵ	h	ה
é	ֵ	s-c	(**s**+**ch**at) ← ch+ס
è	ֶ	b	בּ
ë	ְ	d	ד
i	ִ	f	פ
ò	וֹ ֹ	l	ל
o, ó	וּ ֻ	m	מ
u	**u** (צרפתי) - **ü** (אשכנזי)	n	נ
eu	**eu** (צרפתי) - **ö** (אשכנזי)	p	פּ
j	י	qu	קוּ
gh/g(+a-o-u)	ג	r	ר
g (+e-i)	**j**et ← כמו	s	(אנגלי) (ro**s**e) = ז (**s**top) = ס
ch	כּ ק	ss	ס
c (+a-o-u)	כּ ק	t	ט
c (+e-i)	**ch**at ← כמו	v	ב
gn	ני	z	ז

[35] כאשר האות "**a**" מודגשת היא נהגית כמעט כמו " **ò**"ָ, בערך כמו "**a**" שוייצרית

הטעם בשפה הפיימונטית

בד"כ הטעם מופיע במפורש (לדוגמה: *cat**é*** – קנה / *l**ì**ber* – ספר).
אם הטעם אינו מופיע במפורש הוא נמצא על התנועה האחרונה אם המילה מסתיימת בעיצור (לדוגמה: *an**a**ns* – קדימה), הטעם נמצא על התנועה הלפני אחרונה אם המילה מסתיימת בתנועה (לדוגמה: *cicol**a**da* – שוקולד).

ידיע

יחיד	ël – (*ël **l**ìber*)	
	’l – (*pij**é*** ’l **l**ìber*)	תנועה *
	lë – (*lë **st**rass*)	
	l’ – (*l’*u**ss***)	תנועה *
	la – (*la **st**r**a***)	
	l’ – (*l’**a**rbr**a***)	הַ
רבים	ij – (*ij **l**ìber*)	
	jë – (*jë **st**rass*)	
	j’ – (*j’*u**ss***)	תנועה *
	le – (*le **st**r**a***)	
	j’ – (*j’**a**rbr**e***)	

Na precisassion a propòsit ëd j'artìcoj ebréo

I conossoma già la vocal "_" (*a*) ch'a së s-ciama *patàh*. Sicoma an ebréo a esisto diverse manere dë scrive "*a*" (doe a son cole prinsipaj), i podoma arcordé che almeno ambelessi, a val a dì con l'artìcol, la vocal "*a*" ch'a acompagna la consonant ה, a l'é "_". La litra ch'a segua a pìja 'l *dàghesh* ch'a l'è 'l pontin andrinta a chila. Es.

orassion	תְּפִלָּה
l'orassion	הַתְּפִלָּה

Eccession: se la prima litra dël sostantiv a l'é ר – ע – ח – ה – א , quasi sèmper la vocal as trasforma an "ד" e la prima litra dël sostantiv a pìja pì nen ël *dàghesh*. Es.

tera	אֶרֶץ
la tera	הָאָרֶץ

LXVIII

Na stòria véja

La stòria dj'ebréo an **Piemont** a vanta richëssa 'd tradission, ëd coltura e dë studi e an pì a l'é moto bin antica. Ël vësco *Massimo*, ant le soe prédiche a fa 'd citassion ch'a testimonierìo la presensa dj'ebréo fin-a dal sécol ch'a fa sinch.

Për na datassion pì precisa a venta però andé anans fin-a al 1394, quand che j'ebréo a j'ero stàit mandà via da la Fransa[36], un pò come ij valdèis, e a l'avìo ansediasse a **Savijan** e peui da lì a l'avìo spostasse ëdcò a **Turin**. Për lòn ch'a riguarda **Carmagnòla**, a-i è 'd testimonianse dla presenza ebréa antorn al 1470. La comunità a diventa peui pì numerosa a l'inissi dël sinchsent.

L'insediament dj'ebréo a **Ivrèja** a data a la fin dël sécol ch'a fa quatòrdes. Un document del 1395 (Archiv dlë Stat ëd Turin) a conten-a la condan-a d'un maslé, ch'a l'avìa ansultà *Girardo Judeo*, a paghé na tàja (multa). Ës fàit-sì a dimostra parèj che j'ebréo a j'ero present an sità.

Na testimoniansa dël 1417 a riferiss peui dla presensa dj'ebréo a **Coni**.

---

[36] An Fransa, j'ebréo a j'ero stàit mandà via già ant ël 1182; peui a l'avìjo riciamaje. Ant ël 1240 a l'avìjo brusà 'l **Talmud** (piemontèis: *Talmod*) (ròqo) (vëdde pàg. XXXVIII) a Paris. Apress d'ës fàit-sì, ancora ëd persecussion e espulsion ant ël 1306. "*Anans e 'ndré*", a l'avìjo torna stàit riciamà e për finì ant ël 1394 la comunità a j'era stàita mandà via definitivament.

LXIX

Rinàssita ’d na lenga

Ai temp ëd Nosgnor an sla tera, l’ebréo a l’era già diventà na lenga literaria e religiosa. Ant le sinagòghe an Siria, Babilònia e Palestin-a, ëd saba (שבת - *shabbat*), ij test a vnisio lesù an ebréo, ma la gent a parlava l’*aramàich* (un po’ come na vira an Piemont, andova na part ëd la gent a parlava mach ël *piemontèis* e an gesia as dovrava ’l *latin*) e parèj a l’era necessari ’n tradutor, ël *metùrgheman*[37] (dal verb תרגם – *tirghem*: tradùe).

Ant lë 70-73 (apress la nàssita ’d Nosgnor), as verìfica na prima arvòlta dj’ebréo contra ij roman. *Tito*, ch’a sarà peui imperator a Roma, a distrugia Gerusalem. J’ebréo a organiso l’ùltima resistensa contra ij roman a **Masada**. Atualment as peulo visité ij rest dla fortëssa andova a l’avìjo artirasse j’ebréo. Ancheuj a-i é na funivìa ch’a pòrta su, ma anlora a l’era quasi inacessìbil, tant che ij roman a l’avìo dovù costruì na gròssa rampa për podèj conquisté la fortëssa. Però j’ebréo, pitòst ëd robaté an man dj’ invasor roman a l’avìjo massasse.

Tra ël 132 e ël 135 a scòpia na seconda arvòlta, mentre a Roma a l’é imperator Adrian. Ël cap ebréo a së s-ciama *Bar Kokheba* o *Bar Kokhba* (*ël fieul ëd la*

---

37 Grafìa italian-a, nen piemontèisa.

stèila; כוכב – *kokhav*[37]: stèila).

Ant le soe strèite vëddùe, Adrian a veul proibì la circoncision (ברית מילה – *bërit milàh*) e andova ch'a-i era 'l tempi ëd Gerusalem (distrugiù dai roman ant la prima arvòlta) a veul costruì 'n tempi a Giòve. Na còsa oviament nen acetàbil da part ëd j'ebréo.

A l'inissi, l'arvòlta a smìja fonsioné, ma peui ij roman a l'han la méj e a arpìjo an man la situassion.

Già con le deportassion dël Regn dël Nòrd (*Israel*) da part ëd l'Assìria antorn al 722-721 (*Sargòn II*) prima dla nàssita 'd Gesù Crist e con cola dël Regn dël Sud (*Giuda*) (597-586 – *Nabucodonosor*[37] נבכדנאצר [*Nëvukhadënetzar*]), j'ebréo a ancamin-o a alontanesse an part da soa pàtria, bele che peui an part a torno a Gerusalem e a ricostruisso 'l tempi (andova che ancheuj a-i é la moschéa con ij cop d'or).

Con le doe arvòlte pì recente (70 e 132), la còsa as fa però pì consistenta e j'ebréo as disperdo an tut ël mond. Ant ij paìs andova ch'a rivo, a amparo la lenga local. An Centro Euròpa a pìja vita lë *yiddish*, n'idiòma che an sostansa a mës-cia *alman* e *ebréo*.

Ij sécoj a passo e j'ebréo a son strach ëd përsecussion. Quajcun a pensa seriament ëd torné an soa pàtria. Un personagi, ch'a së s-ciama *Theodor Herzl* a dà vita al *sionism* (dal nòm ëd la colin-a 'd Gerusalem: *Sion*[37]). Ant ël 1897 as ten-a 'l prim congress sionista.

An sì agn-sì, an Palestin-a a rivo le prime ondà d'ebréo (da: Rùssia, Polònia, Romanìa, etc.). A son lor ch'a fan la prima '**Aliyàh**[38].

Ël 14 magg dël 1948 a nass lë Stat d'Israel. Ël prim President a së s-ciama *Ben Gurion*[37].

A l'é 'l moment ëd fé rivive la véja lenga ebréa, ch'a l'ha conservasse ant la Sacra Scritura e ant la literatura arlongh dij sécoj. Però doimila e passa agn fa, a-i ero nen le paròle moderne dël di d'ancheuj. E alora a basta anventéje. Për es.:

- כדורגל (*kaduréghel*[37]): gieugh dël balon, formà da le paròle: *kadur* (balon) e *réghel* (pé, gamba).
- מחשב (*makhshev*): computer, derivà dal verb *khishev* (calcolé).
- טלפון (*telefòn*): ant ës cas-sì a l'é stàita mantnùa la paròla internassional.

38 Vëdde a pàg. LV.

LXXII

Na fomna piemontèisa ’d siènsa ch’a l’ha dàit lustro a la Region: “Rita Levi Montalcini”

Rita Levi Montalcini a l’é nà ’l 22 d’avril dël 1909, ansema a sua gemela *Pàola*. Ij so familiar a j’ero gent studià; soa mare a dipingìja, sò frel a l’era adritura rivà a mosté a l’università ’d **Turin**. Sò pare, ch’a l’era angegné e matemàtich, a la pensava ’n pò a l’antica e a vorava che le fìje as prepareisso a diventé ’d brave mare, pitòst che fé cariera.

Rita a l’era nen d’acòrdi con so pare e, apress avèj përfessionà jë studi an matemàtica, latin e grech, a l’avìa iscrivusse a la facoltà për diventé médich, a **Turin**. Ant ël ’36, Rita a pìja la làurea *cum laude*. Le discriminassion rassiaj dël ’38 a costringio la Montalcini a trasferisse an *Belgio*, ma quand che j’alman a conquisto la sità ’d *Bruxelles*, Rita a artorna a **Turin**.

La passion për sò travàj a-j përmëtta ed buté su ’n ver e pròpi laboratòri sientìfich amprovisà ant soa stansa, ch’a riorganisa ’dcò quand ch’a l’é costreta a scapé an campagna an ocasion dij fòrt bombardament ëd **Turin**. Apress ëd l’8 stèmber dël 1943 a deuv torna scapé, sta vira a Firense. Apen-a a rivo j’american a vëddo ch’a l’han a che fé con na përson-a valida e, an qualità ’d médich, a la ’ncarico d’arginé pericolose epidemìe e malatie.

Finìja la guera, Rita a peul finalment torné a **Turin**.

LXXIII

Ant ël ’47, un professor dla *Washington University of Saint Louis* a la ’nvita ant ij Stat Unì. A Saint Louis a j’assegno la catedra ’d neurologìa fin-a ant lë ’77. Ant ël 1986 a arsèiva ’l premi Nòbel ansema a l’american Stanley Còhen. Rita a l’é stàita mèmber ëd l’*Académia Pontificia*, dla *National Academy of Sciences*, ëd la *Royal Society*, e d’àutre ancora.

Rita Levi Montalcini a l’é mancà recentement, ma ij benefissi portà da sò impegn e soa determinassion a continuo a esse present a favor ëd tuti.

♫ N’àutra canson

Pijoma ’ncora le paròle d’un salm (133,1), peui, chi ch’a l’ha, a deurba *youtube* e a serca: ***Hine ma tov***. A-i é ’d version pì alegre e d’àutre pì tradissionaj. Fòrsi la version pì bela a l’é costa-sì: *Hine ma tov (Mirad cuan bueno) – Lehakat Halal Brajòt*.

Ambelessì ’l curt test:

“*Vualà, come ch’a l’é bel e doss che ij frèj a stan ansema*”

⇦ הנה מה טוב ומה נעים שבת אהים גם יחד

Hine ma tòv uma nà’im shévet ahim gam yàkhad ⇨

LXXIV

מוזיאון "יד ושם"

Ël mùseo **Yad Vashem**, a l'é 'l mùseo dl'Olocàust ch'as treuva a Gerusalem.

Ant ël lìber d'Isaìa (56,5) as les:

ונתתי לחם בביתי ובחומתי יד ושם טוב מבנים
ומבנות שם עולם אתן־לו אשר לא יכרת.

"*Mi i concedereu an mia ca e andrinta a mie muraje 'n monument e 'n nòm pì pressios che fieuj e fije; i dareu a lor un nòm etern ch'a sarà mai cancelà*".

Come as peul vëdde ant ël pass a son contnùe le paròle יד (yad) e ושם (vashem). Ël prim significà 'd *yad* a l'é *man*, ma a veul ëdcò dì ***monument***, ***memorial***. E peui i conossoma già bin la paròla *shem*, ch'a signìfica ***nòm***, oltra a la regola che la congiunsion "e" (ו) as taca al tèrmin ch'a segua: v(a)+shem = *vashem*. Përtant, *yad vashem* a veul dì: *un memorial e 'n nòm.*

LXXV

Ëdcò a Auschwitz as parlava piemontèis

Lorens Peron (Lorenzo Perrone) a l'é na ant ël 1904 a Fossan e ant l'istessa sità a l'é mancà ant ël 1952 për maladìa. A l'era nen n'òm studià. A fasìa 'l murador. Però a conossìa bin ij valor ëd la vita e a savìa lòn ch'a dovìa fé. Tanti a lo conòsso përché a na parla 'dcò *Primo Levi* ant sò lìber "**Se costì a l'é n'òm**": "*Për mérit ëd Lorens a l'é capitame 'd nen dësmentié che'dcò mi i son n'òm*".

Ant ël '44, Lorens a travajava a Auschwitz come murador, përché soa dita a l'era stàita ciamà a fé d'euvre 'd muradura për slarghé 'l camp.

Un di, Primo Levi a sent Lorens mentre ch'a parlava con un colega: da Turinèis a capiss sùbit ch'a l'é **piemontèis**. A divento amis e Lorens, vira për vira, a taca a passeje na part ëd soa rassion. Levi as salva 'dcò grassie a la generosità 'd Lorens.

Ansema a chiel, d'àutri piemontèis e l'han arseivù *'n nòm etern ch'a sarà mai cancelà*,

⇦ שם עולם אתן־לו אשר לא יכרת

⇨ *shem òlàm eten lò asher lò yikaret*

ant ël **vial dij giust** vzin a lë *Yad vashem*.

Për esempi, **Carlo Angela**. Carlo Angela a l'era 'l pare 'd Piero Angela, médich e antifassista piemontèis. A travajava ant n'ospidal dël Canavèis. An fasand finta ch'as tratava 'd malavi, a l'avìa stërmà numeros ebréo e antifassista. La còsa a l'avìa peui stàita

dësmentià për quasi sinquant'ani, ma peui n'autor ebréo a l'avìa contalo ant un dij so lìber e parèj la còsa a l'ha risautà fòra.

E coste-sì a son mach doe përson-e tra tute cole che ël mond e an particolar lë Stat d'Israel a onora ancora al di d'ancheuj.

Ël giardin dij giust a Turin

Come tante d'àutre sità, 'dcò **Turin** a l'ha ël so **parch dij giust**. As treuva ant na part dël parch ***Colonnetti***, vzin a *via Artom*. L'obietiv a l'é rende onor ai piemontèis (e 'dcò ai nen-piemontèis) ch'a l'han giutà j'ebréo a evité la catura da part dij nazi-fassista, an arzigand soa vita.

☺ A propòsit ëd kasher (כשר)

A-i é na cita e véja stòria ebréa ch'a conta parèj:

Un di, 'n nòbil ungherèis a 'nvita a sin-a 'n famos rabin (רב) ant sò castel. Ël nòbil a savìa che soa religion ebréa a-j proibìja certe pietanse e përtant a l'avìa faje parié 'd piat rituaj ebréo.

Setà a fianch dël rabin a-i era 'l vësco 'd Debrecen. La sin-a a va anans tra 'n discors e n'àutr. A na certa mira, 'l vësco a dis al rabin: "Monsù rabin, quand ch'a l'é che 'dcò chiel a mangerà le bon-e pietanse che mangioma nojàutri?"

"Al disné 'd sò mariagi", a rispond ël rabin.

Përsonagi dël mond yiddish (אידיש)

Le tìpiche figure dël mond yiddish a l'ero:

1	**rav***	A l'é praticament ël prèive dla religion ebréa.
2	**shadkhen**	A l'é col ch'a procura ij mariagi, bon a "trasformé" 'n "brut" / na "bruta" an na përson-a special për ël "fortunà mortal" ch'a lo/la pìja.
3	**shnorrer**	A l'é la figura dël mendicant, ma 'dcò 'n pò 'l grulo dël paìs.
4	**mame**	A l'è la mare ch'a stravëdd për sò fieul.
5	**goym**	A son ij "gentìj", ij nen-ebreo.

*Rebbe (an yiddish) – Tuti ij nòm a son scrit con grafìa nen piemontèisa.

LXXVIII

Lë statut albertin

Bele che ij Savòia a l'avisso dimostrasse na frisa pì anans rispet a d'àutri ant le idée 'd libertà e egualiansa social, a l'é nen che prima dlë *statut albertin* a-i fussa n'ategiament ëd toleransa ant ij confront dj'ebréo. Ël vissi dl'umanità 'd buté n'etichëtta a quajcun, ch'a l'era sèmper un pò meno istess che la magioransa, a-i era 'dcò anlora an Piemont. E parèj j'ebréo a dovìo porté na stèila giàuna. Le disposission legaj a stabilìo: "*Tutti gl'Ebrei di qualunque sesso, stato, grado o condizione si sieno, tosto che saranno giunti all'età d'anni quattordici, dovranno portare scopertamente sopra la giubba, o 'l giubbarello, tra'l petto, e 'l braccio destro un segno di color giallo dorato, che sia di seta, o di lana,* […] *talmente che possano manifestatamente distinguersi da' Cristiani, sotto pena di lire venti cinque …*".

Ël test a l'era 'dcò arportà an fransèis: « *Tous les juifs de quelque sexe, état, et condition qu'ils soient, …* », segn che, come d'àutra part as sa, 'l fransèis a l'avìa soa difusion ëdcò an Piemont. L'istess Cavour, ch'a s'eprimìja mej an franseis, a scrivìa parèj ant na litra dël 1835: "*La lenga italian-a a l'é restame, fin-a al di d'ancheuj, completament forëstera. Nen mach i savrìa nen dovrela con elegansa, ma am sarìa 'mpossìbil evité 'd fé d'eror numeros e grossolan*". Quajcun a l'ha scrit: "*Cavour a l'avìa ampegnasse ant l'unità*

d’un paìs dont a l’era gnanca bon a parlé la lenga”.

An tute manere, ’l gheto ëd **Turin** as trovava vzin a via *San Francesco da Paola*, via *Maria Vittoria*.

Prima dij Savòia a l’era stàit Napoleon a porté toleransa ant ij confront dj’ebréo e egualiansa con j’àutri sitadin. A ancaminé dal 1° ëd mars dël 1816, j’ebréo a deuvo pì nen porté ’l segn distintiv.

Finalment, ël 4 ëd mars dël 1848, *Carlo Alberto* a eman-a lë *Statut Albertin*. A l’era stàit an part costret a emanelo sota le fòrte pression popolar. La religion catòlica a l’era considerà la religion ëd lë stat, ma a j’ero tolerà j’àutre religion esistente e përtant ëdcò cola dla comunità ebréa.

✡

Ël pronòm relativ

Ël pronòm relativ “**che**” a l’é fàcil. A l’è ’nvariàbil e as peul dì an doe manere: אשר (*asher*) e־ש (*she*, come prefiss tacà a la paròla).

בית־הכנסת בקארמניולה

La sinagòga ’d Carmagnòla

La sinagòga ’d Carmagnòla as treuva an via Bertini, na straiòla ’n pò stërmà, ch’a arcorda ’ncora ’l véj gheto. Da fòra a smìja quasi n’edifissi normal, ma andrinta a l’ha d’aredament tra ij pì béj. La presensa dj’ebréo a Carmagnòla a risal al sécol ch’a fa XV, ma la sinagòga atual a l’é dël 1724.

Bele ch’as les pòch ant la fotografìa, a s’intuiss ch’a-i é scrit *sinagòga*: בית־הכנסת

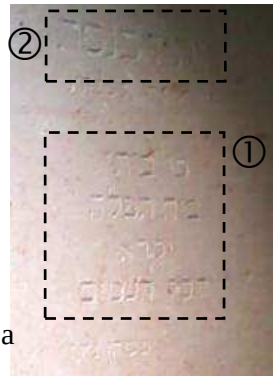

La scrita ch’a l’é arportà ’d fianch a la pòrta dla sinagòga ’d **Carmagnòla**, a l’é l’istessa ’d cola dla sinagòga ’d **Turin** (vëdde a pàg. LVI). An pì, ambelessì a-i é mach, a l’inissi, la congiunsion “përché (*poiché*)” כִּי : “***Përché mia ca a sarà ciamà ca d’orassion për tuti ij pòpoj***”.①

Sinagòga ’d Carmagnòla

A l’intern, specc e lampadari a creo na luminosità gradévola e giusta për n’ambient dël géner; tut antorn a-i é ’d banch ëd bòsch dzora an paviment ëd pianele

véje. Ël pòst d’onor a l’é oviament riservà a l’*Arca Santa* (ארון הקדש), sistemà arlongh ëd la muraja girà vers orient. D’àutri element a son la בימה (*bimah*) (pùlpit) e ’l *matroneo* (galerìa dle fomne).

Fòra dla sinagòga, ma sèmper a l’intern ëd la cort, al pian teren, a-i é na galerìa con pòrte ’d véder e assel.

Con ël perìod ëd le lej rassiaj, la sinagòga a ven-a pì nen dovrà, as degrada an manera evidenta e mach an temp pì recent a l’é stàita recuperà e a l’é visitàbil.

בית־הכנסת בורצ׳לי

La sinagòga ’d Vërsèj

La sinagòga ’d Vërsèj (via Foà) a l’é dël sécol ch’a fa XIX.

L’architet ch’a l’ha progetala a l’é l’istess ch’a l’ha progetà d’àutre sinagòghe an Italia. L’edifissi a l’é pitòst grandios e a sò temp a l’avìo dovù campé giù na part dël gheto për fé spassi al neuv tempi.

Apress ëd la secon-

da guera mondial, la sinagòga a l’avìa degradasse, certi aredament a l’avìo stàit portà a Turin e l’edifissi a l’avìa stàit sarà për tant temp. Ant j’agn pì recent, la sinagòga a l’é stàita restaurà. Atualment a presenta bin e, për na sità nen tant gròssa come Vërsèj, a l’é n’edifiss ’d na certa amportansa, ch’a l’ha pòch da ’nvidié a la sinagòga ’d Turin.

La faciada a l’é an pera arenaria a color alternà, bele ch’a son pì nen tant brilant. Come la sinagòga ’d Turin, a l’ha mantnù n’aspet legerment oriental, con le cùpole a siola e ’dcò i disegn dzora le arcade a l’han la tìpica forma ch’a arcòrda ij lontan pais d’orient.

Al centro, dzora le arcade, a-i é le tàule dla lej (ij des comandament).

Doma n’ucià al test. Antant ancaminoma a lese

d’ant ël canton an àut a drita e peui, come al sòlit, da drita a snistra. Notoma mach certi particolar:

- la prima paròla אנכי (*anòchì* = *mi*) a l’é n’alternativa a אני (*anì* = *mi*).
- Peui i notoma che le righe a taco soens con לא (*lò*) ch’a l’é la negassion “*nen*”. Consideroma sta paròla-sì, për es. ant la tersa riga a snistra: לא תגנב *it ruberas nen*.

Vardoma’dcò le doe scrite ch’as treuvo a snistra e a drita dle tàule dla lej. A snistra i trovoma sta scrita-sì.

A l’é l’istessa scrita ch’as treuva an sla faciada dla sinagòga ’d Coni: *vë’assù li mikëdash vëshakhanëti bëtocham* (la grafìa dla trascrission a l’é nen piemontèisa). Për la spiegassion a basta vardé a pàg. XVIII e seguente.

La scrita a drita a l’é la seguenta:

A l’é pijàita dal lìber ëd la Génesi (28,17) e si sota a l’é arportà con le vocaj:

אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים

Costa-sì a l’è pròpi la ca ’d Nosgnor

Notoma an particolar le ùltime doe paròle: *bet*, che, come i l'oma amparà, a l'é la forma "*costrutta*" ëd *bàit* (*ca*). E peui *Elohim* (grafìa nen piemontèisa) = *Nosgnor*; i soma 'dcò già che **–im** a indica 'l plural maschil; ambelessì as trata d'un plural d'ecelensa.

בית־הכנסת בקאסאלי מונפירטו

La sinagòga 'd Casal Monfrà

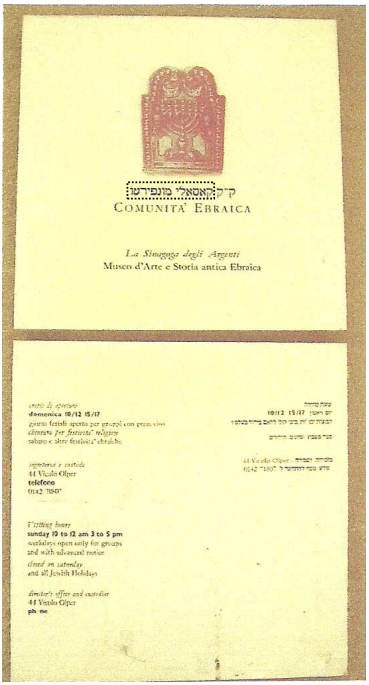

Targa con la scrita an ebréo: **Casale Monferrato** (vìcol Olper)

La comunità ebréa 'd Casal a l'é sèmper ëstàita numerosa ant ij sécoj e përtant la sinagòga a risal adritura a la **fin dël sinchsent**.

Lë stil a l'é baròch e 'l paviment an marm. Con lë statut albertin, ch'a concedìja la toleransa ant ij confront ëd le religion diverse da cola catòlica, la sinagòga a l'avìa podù esse amplià.

Ant la prima part dël sécol ch'a fa vint, la comunità a l'avìa perdusse bastansa e diventà pì cita, e parèj, con ël temp, la sinagòga a l'ha ancaminà ad avèj da manca d'esse restaurà. Apress ij travaj, a l'é diventà

monument nassional.

Moto bin anteressant a l'è 'l museo ch'as treuva a l'istess indiriss (*vìcol Olper*).

Naturalment an Piemont a-i è 'ncora d'àutre sitadin-e andova as treuvo o as trovavo 'd sinagòghe, për es. Cher, Salusse, Ivreja.

Na cita stòria dël Talmud

(piemontèis: Talmod)

Un di, ël fieul ëd Rabbi Yehoshua ben Levi a l'era svenù. Quand ch'a l'ha arpiasse, so pare a l'ha ciamaje: "Cos'it l'has vist, quand ch'it ses svenù?". E 'l fieul a l'ha rispondùje: "I l'hai vist un mond al contrari. Le përson-e amportante a stasìo an bass e le përson-e ùmij a l'ero an àut. E so pare a l'ha ribatu: "Col ch'it l'has vist a l'è 'n mond struturà an manera lògica!".

LXXXVI

Ël tempi ’d Gerusalem

I l’oma vist che le diverse sità a l’han soa sinagòga, pont ëd ritreuv për riunisse e preghé. Ël **tempi**, anvece, a l’é un sol, o mej, a l’era un sol: col ëd Gerusalem, vzin al pòst andova ancheuj as treuva la muraja dël pior.

Tra ’l 1030 e ’l 931 a.C., (fin-a al moment ëd la division tra Israel (nòrd) e Giuda (sud)), Israel a l’ha finalment ij sò re: **Sàul**, **David** e **Salomon** che për ël moment a governo dzora ’n pais unì. Salomon a fa costruì ’n tempi splendid e grandios. Quand che però, pì che d’àutr, tra ’l 597 e ’l 587 a.C. a rivo i babilonèis, a distrugio ’l tempi e mach apress a l’artorn an pàtria, dòp che ij përsian a l’avio përmettulo, a l’é possìbil costruì ’n second tempi.

A sarà peui Eròde ’l Grand[*], ant ël 19 a.C. a ancaminé ij travaj për un ters tempi. A l’avìa andaje tanti agn për completelo bin. Ma quand che ant ël 64 d.C. ël tempi a l’era finì, as pariava già ’l temp për n’àutra distrussion. An ocasion ëd l’arvòlta dlë 70-73 d.C., ël tempi a ven-a distrugiù dai roman che, “come al sòlit”, a lo sachegio.

Quand che, ant lë 79 d.C. ël vulcan *Vesuvio* a eruta

---

[*] Eròde ’l Grand a l’é col famos ëd la strage dj’inocent. A vëddìa nemis d’ampërtut e a fasìa massé ij sospet a manca e a drita, comprèis ij familiar, tant ch’a circolava la vos ch’a l’era mej esse ’n crin che un dij sò fieuj (as giovava an sle paròle an grech ὗς (*us*) (crin) e υἱός (*uiós*) (fieul)).

e a distrug *Pompei* e *Ercolano*, an massand j'abitant, j'ebréo a l'avìo ritenù ch'a l'era la conseguenza për la distrussion ëd Gerusalem e dël tempi da part dij roman.

Blòch ëd pera dël perìod d'Eròde a son ancora visìbij an sla part sud-est ëd la sità.

A Roma, an sl'arc ëd *Tito* a vëdda 'ncora al di d'ancheuj la scultura dij roman ch'a pòrto an spala ël **candelàber a set brass** apress al sachegi ch'a l'avìjo fàit al tempi ant lë 70 d.C.

Ancora 'n cartel

Ormai 'l termin i lo conossoma già: as trata dël plural ëd:

בית־הכנסת

מלון
עברי - פיימונטי

חלק ראשון

עברי – פיימונטי

קלאודיו פנירו

DISSIONARI DLE LENGHE EBRÉA E PIEMONTÈISA

Prima part

Ebréo – Piemontèis

Claudio Panero

[*Pagina lasciata intenzionalmente bianca*]

א

(**àlef** – pron.: gnun son)

(*ël*) pare	אָב
(*ël*) papà	אַבָּא
protege (*v.*)	אִבְטַח
(*la*) prima (*stagion*)	אָבִיב
• *Tel aviv = ël brich ëd la prima*	• תֶּל אָבִיב
fòrt (*ag.*)	אָבִיר
ma, però (*cong.*)	אֲבָל
(*la*) pera	אֶבֶן
(*ël*) lagh	אֲגַם
• *Lagh d'Orta*	• אֲגַם שֶׁל אוֹרְטָה
ross (*ag.*)	אָדֹם
diventé (*v.*) ross (*ag.*)	אָדַם

(*l’*) òm	אָדָם
(*la*) tera	אֲדָמָה (*ëdcò*: ארץ)
(*l’*) architet	אַדְרִיכָל
vorèj bin, amé (*v.*)	אָהַב
(*l’*) amor	אַהֲבָה
o (*cong.*)	אוֹ
(*l’*) aria	אֲוִיר
(*l’*) avion, (*l’*) aparechio	אֲוִירוֹן
fòrse, fòrsi (*av.*)	אוּלַי
coragi!	אוֹמֶץ!
(*la*) nav	אוֹנִיָה
Australia	אוֹסְטְרָלְיָה
(*la*) bici	אוֹפַנַיִם
(*la*) lus, luce	אוֹר
(*ël*) segn	אוֹת
alora (*av.*)	אָז
(*l’*) orìja	אֹזֶן
(*ël*) citadin, sitadin	אֶזְרָח

(*la*) citadinansa	אֶזְרָהוּת
(*ël*) frel, (*ël*) fratel; (*l’*) anfermé	אָח
un (*numer*)	אֶחָד
(*la*) seure, (*la*) sorela	אָחוֹת
àutr (*ag.*)	אַחֵר
ùltim (*ag.*)	אַחֲרוֹן
apress (*prep.*)	אַחֲרֵי־
(*l’*) ìsola	אִי
impossìbil!	אִי אֶפְשָׁר!
yiddish	אִידִישׁ
Italia	אִיטַלְיָה
italian (*ag.*)	אִיטַלְקִי
(*la*) qualità	אֵיכוּת
a-i é nen	אֵין
andova (*pr.int. - stat an leu*)	אֵיפֹה
Europa	אֵירוֹפָּה
(*l’*) òm	אִישׁ
mangé (*v.*)	אָכַל

(*ël*) paisan	אִכָּר
vers, a (*prep.*)	אֶל
Nosgnor	אֵל
costi …-sì, coste …-sì	אֵלֶּה
eletrònich (*ag.*)	אֶלֶקטרוֹנִי
	• כתוֹבֶת אֶלֶקטרוֹנִית
• *indiriss ëd pòsta eletrònica*	
(*la*) mare	אֵם
se (*cong.*)	אִם
(*la*) mama	אִמָּא
(*la*) fé	אֱמוּנָה
(*l’*) art	אָמָנוּת
dì (*v.*)	אָמַר
(*la*) paròla	אֵמֶר
América, Mérica	אָמֶרִיקָה
(*la*) verità	אֱמֶת
vèj (*av.*)	אֲמַתַי
jer sèira	אֶמֶשׁ

anglèis, inglèis (*ag.*)	אַנְגְלִי
(*la*) përson-a	אֶנוֹשׁ
nojàutri (*pron.pers.sog.*)	אֲנַחנוּ
ìnternet	אִנטֶרנֶט
mi (*pron.pers.sog.*)	אֲנִי
(*ël*) ram	אָנָף
(*l'*) anciova	אַנְשׁוּבִי
Asia	אַסְיָה
(*ël*) nas	אַף
adritura (*av.*)	אֲפִלוּ
Africa	אַפְרִיקָה
possìbil (*ag.*)	אֶפשָׁר
(*ël*) dil	אֶצְבַּע
(*l'*) academia	אֲקָדֶמְיָה
(*ël*) leon	אַרְיֵה
long (*ag.*)	אָרֹךְ
(*l'*) archeòlogh	אַרכֵיאוֹלוֹג
(*ël*) sapin	אֹרֶן

(*la*) tera	אֶרֶץ (*ëdcò*: אדמה)
(*ël*) feu	אֵשׁ
(*la*) fomna	אִשָּׁה
• *mia fomna*	• אִשְׁתִּי
(*ël*) fò	אָשׁוּר
(*l'*) assicurassion	אִשּׁוּר
che (*cong.- pron.*)	אֲשֶׁר
ti (*pron.pers.sog.f.*)	אַת
ti (*pron.pers.sog.m.*)	אַתָּה
vojàutri (*pron.pers.sog.m.*)	אַתֶּם
jer (*av.*)	אֶתְמוֹל
vojàutri (*pron.pers.sog.f.*)	אַתֶּן
(*la*) pastasùita	אִטְרִיוֹת

ב

(**bet** – pron.: בּ = b / ב = v)

an (*prep.*)	בְּ
(*la*) spiegassion	בֵּאוּר
spieghé (*v.*)	בֵּאֵר
andé (*v.*), rivé (*v.*)	בּוֹא
(*la*) pàuta	בּוּץ
(*la*) matin	בּוֹקֶר
• *bondì* (*bon-a matin*)	• בּוֹקֶר טוֹב
• *ëd matin*	• בַּבּוֹקֶר
antramentre che (*cong.*)	בִּזמַן שֶׁ־
fòra (*av.*)	בַּחוּץ
(*ël*) plandron	בַּטלָן
tra, fra (*prep.*)	בֵּין

anternassional (*ag.*)	בֵּינלְאוּמִי
(*la*) bira	בִּירָה
genà (*ag.*)	בַּיְשָׂם
(*la*) ca	בַּיִת
• (*la*) *scòla*	• בֵּית־סֵפֶר
• (*l'*) *ospidal*	• בֵּית־חוֹלִים
pioré (*v.*)	בָּכָה
(*ël*) pior	בְּכִי
ambrojé (*v.*)	בִּלְבֵּל
(*ël*) disórdin, (*ël*) rabel	בַּלָגָן
sensa (*prep.*)	בְּלִי
anvece (*av.*)	בִּמְקוֹם־
(*ël*) fieul	בֵּן
• *j'israelit*	• בְּנֵי יִשְׂרָאל
• *vàire agn it l'has?* (*m.*)	• בֵּן כַּמָה אַתָה?
(*m.*)	• אֲנִי בֵּן חֲמִישִׁים
• *mi i l'heu/hai sinquant'agn/ani* [39]	

[39] Për esprime l'età, an ebreo as dòvra l'espression: "*mi (i son) fieul/fija vint e sinch*". An efet, se un a l'ha na certa età, a veul dì ch'a l'é fieul o fija da quand ch'a l'é na.

(*la*) banca בָּנְק

aserb (*ag.*) בֹּסֶר

apopré (*av.*) בְּעֵרְךְ

(*la*) siola בָּצָל

(*la*) bota, botelia בַּקְבּוּק

prest, tra pòch בְּקָרוֹב

ciamé (*v.*) (*për oten-e quaicòs*) בִּקֵּשׁ

creé (*v.*) בָּרָא

• *an prinsipi, Nosgnor a l'ha creà 'l cel e la tera* • בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ

(*l'*) ania בַּרְוָז

(*ël*) fer בַּרְזֶל

(*l'*) aleansa בְּרִית

(*ël*) ginoj בֶּרֶךְ

(*l'*) alòsn, (*la*) lòsna בָּרָק

abolì (*v.*) בָּתַל

andrinta (*av.*) בְּתוֹךְ־

ג

(**ghìmel** – pron.: gh)

(*la*) geografìa	גֵאוֹגְרַפְיָה
(*la*) schin-a	גַּב
(*l’*) ass, (*la*) tàula	גֵּב
àut (*ag.*)	גָּבוֹהַ
(*l’*) autëssa	גֹּבַהּ
(*ël*) formagg	גְּבִינָה
madamin (*f.*), madama (*f.*)	גְּבֶרֶת
• *ch’a scusa, madamin*	• סְלִיחָה גְּבִירְתִי
cop (*pl.*)	גַּג
• *an sij cop, dzora ij cop*	• עַל גַּג
gròss, grand (*ag.*)	גָּדוֹל
(*ël*) destin	גּוֹרָל

(*ël*) gas	גָּז
(*la*) caròta	גֶּזֶר
(*la*) brasa	גֶּחָלִים
(*l'*) età	גִּיל
(*ël*) giss	גִּיר
(*la*) roa	גַּלְגַּל
ëdcò (*cong.*)	גַּם
(*ël*) camel	גָּמָל
(*ël*) giardin	גַּן
• *paradis, giardin ëd l'Eden*	• גַּן עֵדֶן
(*ël*) làder	גַּנָּב
stërmà (*ag.*)	גַּנּוּז
(*la*) pieuva	גֶּשֶׁם
(*ël*) pont	גֶּשֶׁר

ד

(**dàlet** – pron.: d)

(*la*) tristëssa	דַּאֲבָה
(*l'*) ors	דֹּב
parlé, discute (*v.*)	דָּבַר
(*l'*) avìja	דְּבוֹרָה
(*l'*) amel	דְּבַשׁ
(*ël*) pess	דָּג
(*la*) bandiera	דֶּגֶל
(*l'*) esempi	דֻּגְמָה ، דוגמָה
(*ël*) zio, barba	דּוֹד
(*la*) magna, zia	דּוֹדָה
urgent (*ag.*)	דָּחוּף
possé (*v.*)	דָּחַף

bòn!	דַּי!
(*la*) dieta	דִּיאֶטָה
• *an dieta*	• בְּדִיאֶטָה
(*l’*) inciòstr	דְּיוֹ
(*l’*) apartament	דִּירָה
(*la*) cossa	דְּלַעַת
(*la*) pòrta	דֶּלֶת
(*ël*) disco, disch	דִּיסק
(*la*) lerma, làcrima	דִּמְעָה
(*la*) pàgina	דַּף
(*la*) stra	דֶּרֶך

ה

(**he** – pron.: gnun son)

ël, lë, la, ij, le (*art.*)	הַ־
chërde (*v.*)	הֶאֱמִין
(*la*) frità	הַבִיתָה
mné (*v.*)	הוֹבִיל
capì (*v.*)	הֵבִין
• *i capiss nen* (*m.*)	• אֲנִי לֹא מֵבִין
• *i capiss nen* (*f.*)	• אֲנִי לֹא מְבִינָה
(*la*) festa	הָג
• *Bon-a festa!*	• הָג שָׂמֵחַ!
angrandì (*v.*)	הִגְדִיל
(*ël*) volant, timon	הֶגֶה
anvisché (*v.*)	הִדְלִיק

guidé (*v.*)	הַדְרִיךְ
Tigri (*fium*)	הַדֶּקֶל
chiel (*pron. pers. sog.*)	הוּא
anvité (*v.*)	הַזְמִין
anvejé (*v.*)	הַזְקִין
decide (*v.*)	הֶחֱלִיט
chila (*pron. pers. sog.*)	הִיא
esse (*v.*)	הָיָה
• *avèj* (*v.*) [40]	• הָיָה לְ־
ancheuj	הַיּוֹם
ampresté (*v.*)	הִלְוָה
caminé (*v.*)	הָלַךְ
lodé (*v.*)	הָלַל
(*l'*) assegn	הַמְחָאָה
“voilà”, vualà, ecco	הִנֵּה
(*l'*) acòrdi	הֶסְכֵּם
(*l'*) arzigh	הִסְתַּכְּנוּת

[40] Vëdde a pàg. LXII.

anterompe (*v.*)	הִפְסִיק
salvé (*v.*)	הִצִּיל
(*l'*) atension	הַקְשָׁבָה
(*la*) montagna	הַר
tant (*ag. indef.*)	הַרְבֵּה
• *tanta eva*	• הַרְבֵּה[41] מַיִם
arposé (*v.*)	הִרְגִּיעַ
andurmì (*v.*)	הִרְדִּים
slarghé (*v.*)	הִרְהִיב
bagné (*v.*)	הִרְטִיב
(*l'*) aventura	הַרְפַּתְקָה
sente (*v.*)	חָשׁ
nojesse (*v.*)	הִשְׁתַּעֲמֵם
anrabiesse (*v.*)	הִתְרַגֵּז

[41] Ambelessì as peul noté che la semivocal ":" (lë *shëvà* sempi) (= ë) a l'é sparìa rispet a l'istessa paròla ch'as treuva na riga dzora. An realtà a son giuste tute doe le manere. Ant la lenga moderna as tenda a gavé sta semivocal-sì, quand ch'as pronunsia nen. Parèj a diventa pì fàcil lese. Per capì, a l'é come se, anvece dë scrive "*përché*" an piemontèis, i scrivisso "*prché*", ma la diferensa 'd pronunsia a resta mìnima. Ant ël test bìblich anvece ":" a ven-a sèmper ëscrit.

ו

(**vav** – pron.: ו = v / וֹ = ò / וּ = u it.)

e (*cong.*)	וְ־
(*la*) vitamin-a	ויטָמִין
(*ël*) whisky	ויסְקִי
(*la*) reusa	וֶרְד

ז

(**zàyin -** pron.: s come an reusa)

(*ël*) luv	זְאֵב
sta …-sì, sa …-sì	זאת
• *cosa ch'a l'é*? (*sa còsa-sì*)	• מַה־זאת?
(*la*) zebra	זֶבְרָה
sto …-sì, ës …-sì	זֶה
• *cosa ch'a l'é*? (*ës còso-sì*)	• מַה־זֶה?
(*ël*) binari	זוּגִי
(*ël*) véder	זְכוּכִית
arcordesse (*v.*)	זָכַר
(*ël*) mas-cc	זָכָר
(*ël*) temp (*cronol.*)	זְמַן
che stri! che scheur!	זְפָת!

(*la*) barba זָקָן
vej (*ag.*) זָקֵן
(*ël*) brass זְרוֹעַ

bàyt – בית • ca

lëvanàh
לבנה
lun-a

perakh – פרח • fior

rakévet – רכבת • treno

shémesh – שמש • sol

yam – ים • mar

(צלומים/Fòto: Claudio Panero)

ח

(**Het** – pron.: come ch toscan-a)

darmagi!	חֲבָל
ambrassé (*v.*)	חִבֵּק
(*ël*) compagn	חָבֵר
(*la*) compagnìa	חֶבְרָה
Hebron (*sità*)	חֶבְרוֹן
(*la*) stansa	חֶדֶר
neuv (*ag.*)	חָדָשׁ
• *novità*?	• מַה חָדָשׁ?
(*ël*) mèis	חוֹדֶשׁ
Eva	חַוָּה
malavi (*ag.*)	חוֹלֶה
(*la*) spiagia, riva dël mar	חוֹף־יָם

(*la*) vacansa חוּפשָׁה

• *bon-e vacanse* • חוּפשָׁה נְעִימָה

lìber (*ag.*) חוֹפשִׁי

(*l’*) invern חוֹרֶף

torné (*v.*) חָזַר

(*la*) revision חֲזָרָה

(*ël*) gran חִטָּה

viv, vivent (*ag.*) חַי

vive (*v.*) חָיָה

(*la*) bestia חַיָּה

(*la*) vita, (*l’*) esistensa חַיִּים

Haifa חֵיפָה

(*ël*) làit חָלָב

(*la*) fnestra חַלּוֹן

scusé (*v.*) חָלַח

(*la*) part חֵלֶק

càud (*ag.*) חַם

(*ël*) bur ח�ֵמאָה

(*l’*) aso	חֲמוֹר
àcid (*ag.*)	חָמוּץ
la) violensa	חַמָס
(*ël*) pan fërmentà	חָמֵץ
(*la*) zanziva	חֲנִיךְ
manché (*v.*)	חָסַר
(*l’*) arserca	חִפּוּשׂ
serché, sërché (*v.*)	חִפֵּשׂ
(*l’*) agricoltura	חַקְלָאוּת
cru (*ag.*)	חָרִיף
(*la*) bòia, (*l’*) inset	חֶרֶק
lauré (*v.*)	חָרַשׂ
pensé (*v.*)	חָשַׁב
amportant, important (*ag.*)	חָשׁוּב
(*ël*) gat, ciat	חָתוּל
(*le*) nòsse, (*ël*) mariagi	חֲתוּנָה, חֲתֻנָה
ancaminé (*v.*)	הִתְחִיל

ט

(**tet** – pron.: t)

(*la*) natura	טֶבַע
(*l’*) anel	טַבַּעַת
(*ël*) tabach	טַבָּק
bon (*ag.*); bin!	טוֹב
• *bondì* (*bon-a matin*)	• בּוֹקֶר טוֹב
• *bon-assèira*	• עֶרֶב טוֹב
• *bon ann!*	• שָׁנָה טוֹבָה!
(*la*) bontà	טוּב
(*l’*) umidità	טַחַב
(*ël*) mulin	טַחֲנָה
(*ël*) vòl	טִיסָה
(*ël*) castel	טִירָה

(*ël*) teléfon	טֶלֶפוֹן
(*ël*) telefonin	טֶלֶפוֹן נַיָד
(*ël*) ténnis	טֶנִיס
(*l’*) acent	טַעַם
(*la*) stissa	טַפָּה
(*la*) medicassion	טַפּוּל
(*ël*) gadòla, (*ël*) fòl	טִפֵּשׁ

י

(**yod** – pron.: i/gnun son)

(*la*) man	יָד
(*l’*) amis	יְדִיד
(*l’*) amicissia	יְדִידוּת
(*l’*) anformassion	יְדִיעָה
savèj, conòsse (*v.*)	יָדַע
(*ël*) diamant	יַהֲלוֹם
(*lë*) yògurt	יוֹגוּרְט
(*ël*) di	יוֹם
• *di dl’espiassion*	• יוֹם כִּפּוּר
• *aniversari*	• יוֹם־הַשָּׁנָה
tròp (*av.*)	יוֹתֵר מִדַּי
ansema (*av.*)	יַחַד

ùnich (*ag.*) יָחִיד

(*ël*) vin יַיִן

podèj (*v.*) יָכוֹל

• אַת יְכוֹלָה לָעֲזוֹר לִי?

• *it peule giuteme?* (*f.*)

(*ël*) cit, (*la*) masnà יֶלֶד

(*ël*) mar יָם

• *al mar* • בַּיָם

(*la*) drita יָמִין

• *a drita* • יָמִינָה

(*la*) destinassion יַעַד

esse strach יָעֵף

bel (*ag.*) יָפֶה

• *che bel*! • יוֹפִי!

seurte (*v.*) יָצָא

(*la*) surtìa יְצִיאָה

car (*ag.*) (*costos/afet*) יָקָר

Gerusalem יְרוּשָׁלַיִם

(*la*) lun-a	יָרֵחַ
verd (*ag.*)	יָרֹק
esse setà, sté	יָשַׁב
deurme (*v.*)	יָשֵׁן
Israel	יִשְׂרָאֵל
• *j'israelit*	• בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
israelian (*ag.*)	יִשְׂרְאֵלִי
(*ël*) zanzarin	יַתּוּשׁ

כ

(**kaf, khaf** – pron.: k, kh asp.)

come (*av.*)	כְּ־
(*lë*) siass	כְּבָרָה
(*ël*) gieugh dël balon	כַּדוּרֶגֶל
(*la*) stèila	כּוֹכָב
(*ël*) bicer	כּוֹס
(*la*) poltron-a	כּוּרסָה
celest (*ag.*)	כָּחוֹל
përché, sicoma	כִּי
(*la*) mica (’d pan)	כְּפַר־לֶחֶם
tut (*ag. indef.*)	כֹּל
• *tut ël di*	• כֹּל הַיּוֹם
• *tuti ij di*	• כֹּל יוֹם

כֶּלֶב (*ël*) can

כַּלִיל completamént (*av.*)

כְּלָלִי general (*ag.*)

כַּמָה vàire (*ag./pron. inter.*)

כמוֹ come (*av.*)

כַּמוּת (*la*) quantità

כְּמַעַט quasi (*av.*)

כֵּן sé, é, sì (*av.*)

כְּנֶסֶת (*la*) riunion

• הַכְּנֶסֶת • (*ël*) *Parlament* (*Israel*)

• בֵּית־כְּנֶסֶת • (*la*) *sinagòga*

כִּסֵּא (*la*) cadrega

כֶּסֶף (*l'*) argent, (*ij*) sòld

כְּעוּר brut (*ag.*)

כַּף (*ël*) cuciar

כְּפָה (*la*) papalin-a

כְּפוֹר (*la*) brin-a

כַּפְתּוֹר (*ël*) boton

(*la*) cuverta	כְּסוּי
(*ël*) bijèt	כַּרְטִיס
(*ël*) zafran	כַּרְכֹּם
(*l'*) otin, (*la*) vigna	כֶּרֶם
kasher (*vëdde introdussion*)	כָּשֵׁר
scrive (*v.*)	כָּתַב
(*la*) muraja	כּוֹתֶל

ל

(**làmed** – pron.: l)

nen, nò	לֹא
pian (*av.*)	לְאַט
andova (*pr.int. - mòto a leu*)	לְאָן
• *andova it vas?*	• לְאָן אַתָּה הוֹלֵךְ?
(*ël*) cheur	לֵב
	• מִי שֶׁלִּבּוֹ צַר לְשׁוֹנוֹ רָחָב
• *Chi ch’a l’ha ’l cheur strèit a l’ha la lenga larga* (proverbi ebréo)	
bianch (*ag.*)	לָבָן
veste, vëstì (*v.*)	לָבַשׁ
arvëdse!	לְהִתְרָאוֹת!
(*ël*) pan	לֶחֶם

(*la*) neuit	לַיְלָה
(*ël*) limon	לִימוֹן
amparé, studié (*v.*)	לָמַד
• *it ampare l’ebréo?*	• אַתָּה לוֹמֵד עִבְרִית?
përché	לָמָּה
mai (*av.*); për sèmper	לָעוֹלָם
soens (*av.*)	לְעִתִּים קְרוֹבוֹת
minca tant	לִפְעָמִים
pijé, pié (*v.*)	לָקַח
(*l’*) uffissi	לִשְׁכַּה

מ ם

(**mem** – pron.: m)

מֵאָה (*ël*) sécol

מְאֹד tant (*av.*)

• פֹּה חַם מְאֹד • *ambelessì a fa tant càud*

מֵאַיִן da andova

• מֵאַיִן אַתָּה בָּא? • *da andova it rive*? (*m.*)

מְבָטָא (*la*) pronunsia

מַגֶּבֶת (*ël*) suvaman

מְגִילָה (*ël*) ròtol

מַגְלֵשָׁה (*la*) slita (lesa :גם)

מִדְבָּר (*ël*) desert

מִדָּה (*la*) mzura

מִדְרָכָה (*ël*) marciapé

(*ël*) prà	מְדשָׂאָה
còsa (*pron. inter.*)	מַה
• *com’a va?*	• מַה־נִּשׁמַה?
dròlo (*ag.*)	מוּזָר
(*la*) fortun-a	מַזָל
• *Auguri!*	• מַזָל טוֹב!
(*la*) fotlin-a, forciolin-a	מַזְלֵג
pòch (*ag./av.*)	מְזָעָר
(*ël*) salm	מִזְמוֹר
(*la*) region	מָחוֹז
(*l’*) ùja	מַחַט
(*ël*) pressi	מְחִיר
doman (*av.*)	מָחָר
(*la*) slòira	מַחֲרֵשָׁה
(*ël*) comp(i)uter	מַחשֵׁב
(*la*) ramassa	מַטְאֲטֵא
(*la*) cusin-a (*local*)	מִטבָּח

(*ël*) let	מְטָה
• *i rifass ël let*	• אֲנִי מְסַדֵּר אֶת הַמְּטָה[42]
sbalià (*ag.*)	מְטֻעֶה
(*ël*) fassolet	מִטְפַּחַת
chi (*pron. inter.*)	מִי
(*la*) màja	מֵיזָה
(*l'*) eva	מַיִם
quajcun (*pron. indef.*)	מִישֶׁהוּ
(*la*) patela	מַכָּה
(*la*) màchina, vitura	מְכוֹנִית
• *an màchina*	• בַּמְּכוֹנִית
(*le*) braje	מִכְנָסַיִם
vende (*v.*)	מָכַר
(*ël*) cuercc	מִכְשֶׁה
(*la*) litra	מִכְתָּב
ampinì (*v.*)	מִלֵּא

[42] Ël *dàghesh* (ël pontin andrina a na litra, ch'a serva a fé capì che 'l son a l'é "esplosiv" come për na litra dobia) a ven-a soens eliminà ant la scritura dla lenga moderna.

(*l’*) àngel	מַלְאָךְ
spòrch (*ag.*)	מְלוּכְלָך
(*ël*) melon	מֶלוֹן
(*ël*) dissionari	מְלוֹן
(*la*) sal	מֶלַח
(*ël*) re	מֶלֶךְ
ansima, dzora (*av./prep.*)	מְמַעַל
(*la*) mùsica	מַנְגִינָה
(*ël*) mandarin	מַנְדָרִינָה
evité (*v.*)	מָנַה
(*l’*) arpòs, (*ël*) ripòs	מְנוּחָה
(*la*) ferovìa	מְסִלַּת־בַּרְזֶל
bastansa (*av.*)	מַספִּיק
(*ël*) nùmer	מִסְפָּר
(*l’*) assenseur	מַעֲלִית
anteressant (*ag.*)	מְעַנְיֵן
nìvol (*ag.*)	מְעֻנָּן
amprovis (*ag.*)	מַפְתִּיעַ

trové (*v.*)	מָצָא
(*ël*) pan sensa liévit	מַצָּה
(*ël*) precèt, comandament	מִצְוָה
• *festa dël bar mitzvah*[43]	• בַּר מִצְוָה
(*ël*) cassul	מַצֶּקֶת
Egit	מִצְרַיִם
(*l'*) antìcip	מַקְדָּמָה
(*ël*) santuari	מִקְדָּשׁ
(*ël*) leu	מָקוֹם
(*la*) distansa	מֶרְחָק
• בְּמֶרְחָק שֶׁל שלוֹשָׁה מֶטרִים	
• *a tre méter ëd distansa*	
(*la*) mnestra	מָרָק
(*la*) crisi	מַשְׁבֵּר
quaicòs (*pron. Indef.*)	מַשֶּׁהוּ
(*la*) famìja	מִשְׁפָּחָה
(*la*) giustissa, (*la*) lej	מִשְׁפָּט

[43] Madurità religiosa dij cit a l'età 'd tërdez agn.

adat (*ag.*)	מַתְאִים
doss (*ag.*)	מָתוֹק
quand (*av.*) (*int.*)	מָתַי
(*ël*) regal	מַתָּנָה
• *un regal për ti*	• מַתָּנָה בִּשְׁבִילְךָ

נ ן

(**non**[*] – pron.: n)

(*ël*) profeta	נָבִיא
suvé (*v.*)	נִגַּת
(*ël*) guidator	נָהָג
(*ël*) fium	נָהָר
Alora?!	נוּ?!
(*l'*) òasi	נְוֵה־מִדְבָּר
(*la*) vacansa	נוֹפֶשׁ
(*l'*) aram	נְחֹשֶׁת
(*la*) carta	נְיָר
intré (*v.*)	נִכְנַס

[*] (*nun* italian-a).

bass (*ag.*)	נָמוּךְ
(*l’*) aeropòrt	נָמַל־תְּעוּפָה
(*ël*) miràcol, prodigi	נֵס
(*ël*) viagi	נְסִיעָה
robaté (*v.*)	נָפַל
polid (*ag.*)	נָקִי
(*la*) candèila	נֵר
(*ël*) ginojèt	נַרְקִיס
basé (*v.*)	נָשַׁק
dé (*v.*)	נָתַן

ס

(**sàmekh** – pron.: s)

maravijos (*ag.*)	סַבָּאבָּה
antorn (*av.*)	סָבִיב
(*la*) passiensa	סַבְלָנוּת
saré (*v.*)	סָגַר
(*l'*) ancuso	סַדָּן
(*l'*) órdin; la sin-a 'd Pasqua	סֵדֶר
• *tut a pòst!*	• בְּסֵדֶר!
asdrisé (*v.*)	סִדֵּר
(*ël*) sùcher	סוּכָּר
(*ël*) caval	סוּס
(*la*) fin	סוֹף
• *finalment*!	• סוֹף סוֹף!

(*ël*) cotel	סַכִּין
(*la*) antipatìa	סְלִידָה
(*ël*) përdon, (*la*) scusa	סְלִיחָה
(*la*) salada	סָלָט
(*l'*) autorità	סַמְכוּת
(*lë*) strass	סְמַרְטוּט
(*lë*) scrieul	סְנָאִי
(*la*) randolin-a	סנוּנִית
(*la*) spogna	סְפוֹג
(*ël*) dubi	סָפֵק
(*ël*) barbé	סַפָּר
(*ël*) lìber	סֵפֶר
(*lë*) stopon	סֶתֶם

ע

(**‘ayin** – pron.: gnun son)

(*ël*) travaj — עֲבוֹדָה
travajé (*v.*) — עָבַד
ebréo (*ag.*) — עִבְרִי
• אֵיך אוֹמרִים בְּעִבְרִית?
• *com’as dis an ebréo?*
(*la*) tomatica — עַגְבָנִיָה
(*l’*) orcin — עָגִיל
rotond (*ag.*) — עָגֹל
ancoragé (*v.*) — עוֹגֵן
(*la*) torta — עוּגָה
ancora, ’ncora, torna — עוֹד

• *ancora nen*	• עוֹד לֹא
(*ël*) mond; (*l'*) eternità	עוֹלָם
• *për sèmper*	• עַד־עוֹלָם
• *al mond*	• בָּעוֹלָם
(*la*) crava	עֵז
giuté (*v.*)	עָזַר לְ־
	• אַתָּה יָכוֹל לָעָזוֹר לִי?
• *it peule giuteme?* (*m.*)[44]	
agiut (*m.*)	עֶזְרָה
(*l'*) euj	עַיִן
strach, stofi (*ag.*)	עָיֵף
• *i son stofi*	• אֲנִי עָיֵף
(*la*) sità	עִיר
ampedì (*v.*)	עִכֵּב
(*l'*) aragn	עַכָּבִישׁ

[44] Come i l'oma spiegà a pàg. XXXIX, ij verb al present a l'han ël **maschil** e 'l **feminin**. Përtant l'esempi arportà ambelessì (***attà yakhòl la'azòr lì***? = *it peule giuteme*?) as dòvra quand ch'as parla con n'òm. An parland con na fomna, as dis: ***at yëkhòlà la'azor lì***?

(*ël*) giari עַכְבָּר
(*la*) digestion עִכּוּל
adess (*av.*) עַכְשָׁו
su, dzora (*prep.*) עַל
(*ël*) pòpol עַם
• *ël pòpol d'Israel* • עַם יִשְׂרָאֵל
con (*prep.*) עִם
• *con chi?* • עִם מִי?
ancreus (*ag./av.*) עָמֹק
(*l'*) ùva עֵנָב
pòver (*ag.*) עָנִי
(*la*) nìvola עָנָן
(*l'*) erbo; (*ël*) bòsch עֵץ
(*ël*) consèj עֵצָה
istess (*ag.*) עַצְמוֹ
sèira (*f.*) עֶרֶב
• *ëd sèira* • בְּעֶרֶב
(*ël*) baron עֲרַמָּה

(*la*) nebia	עֲרָפֶל
fé (*v.*)	עָשָׂה
rich (*ag.*)	עָשִׁיר
(*ël*) giornal	עִתּוֹן
antich (*ag.*)	עַתִּיק

ף פ

(pe, fe – pron.: פּ = p / פ = f)

(*la*) part	פְּאָה
(*l'*) ancontr	פְּגִישָׁה
ancontré (*v.*)	פָּגַשׁ
(*la*) boca	פֶּה
ambelessì, sì	פֹּה
Pò (*fium* - נהר)	פּוֹ
(*la*) polìtica	פּוֹלִיטִיקָה
(*la*) por, (*la*) pau	פַּחַד
(*le*) ciancie	פְּטפּוּטִים
ciaciaré (*v.*)	פָּטְפֵּט
(*ël*) pigiama	פִּיז׳מָה

Piemont פִּיֵימוֹנט

piemontèis (*ag.*) פִּיֵימוֹנטִי

• אֲנִי לוֹמֵד פִּיֵימוֹנטִית

• *i amparo ’l piemontèis*

• לָמָּה אַתָּה לֹא לוֹמֵד פִּיֵימוֹנטִית?

• *përché it ampare nen ël piemontèis?*

• אֵיך אוֹמרִים בְּפִיֵימוֹנטִית?

• *com’as dis an piemontèis?*

(*l’*) assel פְּלָדָה

(*ël*) povron(in), (*ël*) pèiver פִּלפֵּל

(*la*) Palestin-a פָּלֶשְׁתִינָה

(*ël*) temp lìber פַּנַאי

(*la*) facia פָּנִים

• *dnans a* • לִפְנֵי

• *alora Mosè a l’ha stërmasse la facia (Es. 3,6)* • וַיַסְתֵּר מֹשֶׁה פָּנָיו

intern (*ag.*) פְּנִימִי

(*la*) Pasqua פֶּסַח

• *Bon-a Pasqua!* • הָג פֶּסַח שָׂמֵחַ!

anteligent, furb (*ag.*) פִּקֵּחַ

(*la*) fruta פֶּרוֹת

(*ël*) parpajon, (*la*) farfala פַּרְפַּר

deurbe, durbì (*v.*) פָּתַח

צ ץ

(**tsàdi** – pron.: tz)

(*la*) giustissia	צֶדֶק
(*ël*) còl	צַוָּאר
giust (*ag.*)	צוֹדֵק
(*ël*) digiun	צוֹם
rìje, grigné (*v.*)	צָחַק
disegné (*v.*)	צִיֵּר
brajé (*v.*)	צָעַק
giov (*ag.*)	צָעִיר
(*ël*) ringret, regret, dëspiasì	צַעַר
(*la*) fotografìa, (*l'*) imàgin	צְלוּם
(*ël*) piat	צַלַּחַת

(*la*) tërsa	צַמָּה
(*ël*) ravanin	צנוֹנִית
Fransa	צָרְפַּת

délet – דלת • pòrta

agam – אגם • lagh

’ale עלה feuja

séfer – ספר • lìber

’iparòn – עפרון • matita

(צלומים/Fòto: Claudio Panero)

ק

(**kòf** – pron.: q/k)

kebab, kebap	קַבַּב
(*ël*) kibbutz (vilagi agr.)	קִבּוּץ
arsèive (*v.*)	קִבֵּל
sant (*ag.*)	קָדוֹשׁ
(*la*) santificassion	קִדּוּשׁ
anans (*av.*)	קָדִימָה
(*la*) comunità	קְהִלָּה
• *la comunità ’d Turin*	• קְהִלָּה בְּטוּרִינוֹ
(*la*) vos	קוֹל
(*ël*) cìnema	קוֹלנוֹעַ
Qumran (*Mar Mòrt*)	קוּמרָאן

(*ël*) frèid קוֹר
cit (*ag.*) קָטָן
(*l’*) istà קַיִץ
(*la*) muraja קִיר
fàcil (*ag.*) קַל
(*la*) farin-a קֶמַח
(*l’*) avarissia קַמְצָנוּת
caté (*v.*) קָנָה
(*l’*) articiòch קִנְרֵס
(*ël*) café קָפֶּה
curt (*ag.*) קָצָר
frèid (*ag.*), (*ël*) gelato קַר
ciamé (*v.*); lese (*v.*) קָרָא
avzin (*prep.*) קָרוֹב
• *prest, tra pòch* • בְּקָרוֹב
(*ël*) carton קַרְטוֹן
(*ël*) circo קִרְקָס
difìcil (*ag.*) קָשֶׁה

atent (*ag.*)	קַשׁוּב
(*ël*) grop	קֶשֶׁר
(*ël*) giambon	קֹתֶל

ר

(**resh** – pron.: r)

vëdde (*v.*)	רָאָה
(*la*) testa, (*ël*) comandant	רֹאשׁ
• *cap d'ann*	• רֹאשׁ הַשָּׁנָה
prim (*ag.*)	רִאשׁוֹן
(*l'*) inissi	רֵאשִׁית
• *an prinsipi, a l'inissi*	• בְּרֵאשִׁית
tant (*ag.*)	רַב
• *tante grassie*	• תּוֹדָה רַבָּה
(*ël*) rabin	רַב
(*ël*) maestro	רַבָּן
(*ël*) quartié	רֹבַע

(*ël*) pé, (*la*) gamba	רֶגֶל
avèj por, avèj pàu	רָהַב
(*lë*) spìrit, (*ël*) vent	רוּחַ[45]
• *e lë Spirit ëd Nosgnor as librava sla superfissi dl'eva (Gen. 1,2b)*	• וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמָּיִם
(*ël*) romanz	רוֹמַן
bujent (*ag.*)	רוֹתֵם
(*ël*) mister, (*ël*) segret	רָז
màir (*ag.*)	רָזֶה
lontan (*ag.*)	רָחוֹק
• *a l'é tant an fòra?*	• זֶה רָחוֹק מְאֹד?
(*la*) pietà	רַחֲמִים
(*ël*) treno	רַכֶּבֶת
(*ël*) brich; (*ël*) livel	רָמָה
• *ij brich dël Gòlan*	• רָמַת הַגּוֹלָן

[45] **Ecession ëd pronunsia**: se i rispetoma l'ordin ëd letura indicà a pàg. VIII e al fond ëd pàg. XI i dovrìo lese: **ruHà**. Anvece ambelessì a-i é n'ecession ëd pronunsia; al les: **ruàH** (⇦ *grafia italian-a, nen piemontèisa*). (Ël discors a val ëdcò për d'àutre paròle, es. *lun-a*).

(*ël*) semàfor רַמזוֹר
(*ël*) tron רַעַם
(l*ë*) stabi (stala :גם) רֶפֶת
vorèj (*v.*) רָצָה
mach (*av.*) רַק

ש

(**shin** – pron.: שׁ = sc[46] / שׂ = s)

che (*cong.- pron.*)	שֶׁ-
amprumé (*v.*)	שָׂאַל
(*la*) domanda	שְׁאֵלָה
(*la*) sman-a	שָׁבוּעַ
Pentecòste	שָׁבוּעוֹת
s-ciapé (*v.*)	שָׁבַר
(*ël*) saba	שַׁבָּת
(*l'*) eror	שְׁגִיאָה
(*ël*) camp	שָׂדֶה
torna (*av.*)	שׁוּב

[46] "sc" italian-a.

שׂוִי (*ël*) valor
שׂוּם (*l’*) aj
שׂוּק (*ël*) mërcà
שׂוּקוֹלַד (*la*) cicolada
שׂוֹר (*ël*) beu
שָׂה noè, novè (*v.*)
שָׂחוֹר nèir (*ag.*)
שַׂחָן (*l’*) ator
שְׂחֵק dësmoresse, gieughe (*v.*)
• אָחִי לֹא מְשַׂחֵק כַּדּוּרֶגֶל
• *me frel a gieugh nen a balon*
שַׂחַר (*l’*) ambrun, (*l’*) alba
שְׂטָפוֹן (*l’*) aluvion
שִׂיחַ בַּסַבַּךְ (*ël*) bisson
שִׁיר (*ël*) cant, (*la*) canson, poesìa
שְׂכוֹר cioch (*ag.*)
שָׂכַח dësmentié (*v.*)
שׂוּקוֹלַד (*la*) cicolada

(*l’*) afit	שְׂכַר־דִּירָה
ëd, dë (*prep.*)	שֶׁל
(*la*) fiòca	שֶׂלֶג
(*la*) pas	שָׁלוֹם
• *com’a va*? (*mach m.*)	• מַה שְׁלוֹמְךָ?
cerea!	שָׁלוֹם!
mandé (*v.*)	שָׁלַח
(*la*) tàula	שֻׁלְחָן/שׁוּלְחָן
amposté (*v.*)	שִׁלְשֵׁל
ambelelì, ambelelà	שָׁם
(*ël*) nòm	שֵׁם
• *come it të s-ciame?*	• מַה שְׁמֶךָ? (*f.*)
• *come it të s-ciame?*	• מַה שִׁמְךָ? (*m.*)
buté (*v.*)	שָׂם
(*l’*) agetiv	שֵׂם־תֹּאַר
(*la*) snistra	שְׂמֹאל
• *a snistra*	• שְׂמֹאלָה
ùtil (*ag.*)	שִׂמּוּשִׁי

content (*ag.*)	שָׂמֵחַ
(*l’*) alegrìa	שִׂמְחָה
(*ël*) cel	שָׁמַיִם
grass (*ag.*)	שָׁמֵן
(*l’*) euli	שֶׁמֶן
scoté (*v.*)	שָׁמַע
(*ël*) sol	שֶׁמֶשׁ
(*ël*) dent	שֵׁן
(*l’*) ann	שָׁנָה
• *bon ann!*	• שָׁנָה טוֹבָה!
• *aniversari*	• יוֹם־הַשָּׁנָה
anual (*ag.*)	שְׁנָתִי
(*l’*) ora	שָׁעָה
(*la*) neuja	שְׁעָמוּם
(*la*) lenga (*lengagi*)	שָׂפָה
(*la*) ponta	שִׁכִּיץ
strocioné (*v.*)	שִׁפְשֵׁף
(*ël*) sach	שַׂק

(*ël*) sachèt	שַׂקִית
(*ël*) silensi	שָׂקֶט
canté (*v.*)	שָׂר
(*la*) mània	שַׂרוּל
(*la*) radis	שׂוֹרֶשׁ
(*la*) caden-a	שַׂרְשֶׂרֶת
bèive (*v.*)	שָׂתָה
• *cos ch'it bèive*? (*m.*)	• מַה אַתָּה שׂוֹתֶה?

ת

(**tav** – pron.: t)

(*l’*) aptit	תֵּאָבוֹן
• *bon aptit*!	• בְּתֵאָבוֹן!
(*la*) data	תַּאֲרִיך
(*l’*) univers	תֵּבֵל
(*ël*) té	תֵּה
grassie, mersì	תּוֹדָה
• *tante grassie*	• תּוֹדָה רַבָּה[47]
• *ët ringrassio*	• תּוֹדָה לְךָ
(*la*) dissendensa	תּוֹלָדָה
(*la*) lej, (*ël*) pentatèuch	תּוֹרָה
(*l’*) abitant	תּוֹשָׁב

[47] Ël pontin ch’a-i é andrinta a la ת (T) inissial ëd sa lista-sì ëd paròle a l’è bastansa inùtil. Soens a ven-a nen ëscrit.

(*la*) stassion	תַּחָנָה
(*la*) colin-a	תֵּל
Tel Aviv	תֵּל אָבִיב
s-cianché (*v.*)	תָּלַשׁ
(*ël*) quàder	תְּמוּנָה
sèmper (*av.*)	תָּמִיד
(*ël*) forn	תַּנּוּר
(*ël*) document	תְּעוּדָה
(*ël*) portugal, përtugal (*fruta*)	תַּפּוּז
(*ël*) pom	תַּפּוּחַ
(*l'*) orassion	תְּפִלָּה
(*la*) speransa	תִּקְוָה
(*ël*) gal	תַּרְנְגוֹל

[*Pagina lasciata intenzionalmente bianca*]

DISSIONARI DLA LENGA EBRÉA E PIEMONTÈISA

Seconda part

Piemontèis – Ebréo

Claudio Panero

מלון
פיימונטי - עברי

חלק שני

פיימונטי – עברי

קלאודיו פנירו

[*Pagina lasciata intenzionalmente bianca*]

A

a (*prep.*) (*moto a leu, compl. term.*)	לְ־אֶל־
a (*prep.*) (*stat an leu*)	בְּ
abitant (*m.*)	תּוֹשָׁב
abolì (*v.*)	בִּתֵּל
academia (*f.*)	אֲקָדֶמְיָה
acent (*m.*)	טַעַם
àcid (*ag.*)	חָמוּץ
acòrdi (*m.*)	הֶסְכֵּם
adat (*ag.*)	מַתְאִים
adess (*av.*)	עַכְשָׁו
adritura (*av.*)	אַפְלוּ
aeropòrt (*m.*)	נְמַל־תְּעוּפָה
afit (*m.*)	שְׂכַר־דִּירָה

Africa	אַפְרִיקָה
agetiv (*m.*)	שֵׁם־תֹּאַר
agiut (*m.*)	עֶזְרָה
agricoltura (*f.*)	חַקְלָאוּת
aj (*m.*)	שׁוּם
ala (*f.*)	כָּנָף
aleansa (*f.*)	בְּרִית
alfabet (*m.*)	אָלֶף־בֵּית
alman (*ag.*)	גֶּרְמָנִי ، אַשְׁכְּנַזִי
alora (*av.*)	אָז
• *e alora?!*	• נו?!
alòsn (*m.*) (lòsna :גם)	בָּרָק
aluvion (*f.*)	שִׁטָּפוֹן
ambelelì	שָׁם
ambelessì	פֹּה
ambrassé (*v.*)	חִבֵּק
ambrojé (*v.*)	בִּלְבֵּל
ambrun (*m.*)	שַׁחַר

amé (*v.*) אָהַב

amel (*m.*) דְּבַשׁ

América אָמֶרִיקָה

amicissia (*f.*) יְדִידוּת

amis (*m.*) יְדִיד ، חָבֵר

amor (*m.*) אַהֲבָה

amparé (*v.*) לָמַד

• *it ampare l’ebréo?* ?אַתָּה לוֹמֵד עִבְרִית •

• *i amparo ’l piemontèis*

• אֲנִי לוֹמֵד פִּיֵימוֹנטִית

ampedì (*v.*) עִכֵּב

ampinì (*v.*) מִלֵּא

amportansa (*f.*) חֲשִׁיבוּת

amportant (important :גם) חָשׁוּב

amposté (*v.*) שִׁלְשֵׁל

ampresté (*v.*) הִלְוָה

amprovis (*ag.*) מַפְתִּיעַ

amprumé (*v.*) שָׁאַל

an (*prep.*)	בְּ
anans (*av.*)	קָדִימָה
ancaminé (*v.*)	הִתְחִיל
ancheuj	הַיּוֹם
anciova (*f.*)	אַנְשׁוֹבִי
ancolé (*v.*)	הִדְבִּיק
ancontr (*m.*)	פְּגִישָׁה
ancontré (*v.*)	פָּגַשׁ
ancora	עוֹד
• *ancora nen*	• עוֹד לֹא
ancoragé (*v.*)	עוֹגֵד
ancreus (*ag./av.*)	עָמֹק
ancuso (*m.*)	סַדָּן
andaré (*av.*)	אָחוֹר
andé (*v.*)	הָלַךְ בּוֹא
andova (*pr.int. - stat an leu*)	אֵיפֹה
• *andova a l'é Bepe?*	• אֵיפֹה יוֹסֵף?
• *da andova*	• מֵאַיִן

• *da andova it rive*? (*m.*) • מֵאַיִן אַתָּה בָּא?
andova (*pr.int. - mòto a leu*) לְאָן
• *andova it vas?* • לְאָן אַתָּה הוֹלֵךְ?
andrinta (*av.*) בְּתוֹךְ
andurmì (*v.*) הַרְדִּים
anel (*m.*) טַבַּעַת
anfermé/anfërmé (*m.*) אָח
anformassion (*f.*) יְדִיעָה
anfreidor (*m.*) הַצטַנְנוּת
àngel (*m.*) מַלְאָךְ
anglèis (*ag.*) אַנְגְלִי
angrandì (*v.*) הִגְדִיל
ania (*f.*) בַּרְוָז
ànima (*f.*) נֶפֶשׁ
aniversari (*m.*) יוֹם־הַשָּׁנָה
ann (*m.*) שָׁנָה
• *bon ann!* • שָׁנָה טוֹבָה!
• *vàire agn it l'has?* (*m.*) • בֶּן כַּמָּה אַתָּה?

• *mi i l'heu/hai sinquant'agn/ani*

• אֲנִי בֵּן חֲמִישִׁים[48] (*m.*)

• *chila a l'ha sinquant'agn/ani*

• הִיא בַּת חֲמִישִׁים

anrabiesse (*v.*) הִתְרַגֵּז

ansema (*av.*) יַחַד

ansima (*av.*) מְמַעַל

anteligent (*ag.*) פִּקֵּחַ

anter (*ag.*) כָּל

anteressant (*ag.*) מְעַנְיֵן

anternassional (*ag.*) בֵּינלְאוּמִי

anterompe (*v.*) הַפְסִיק

antich (*ag.*) עַתִּיק

antìcip (*m.*) מְקֻדָּמָה

antipatìa (*f.*) סְלִידָה

antorn (*av.*) סָבִיב

[48] Për esprime l'età, an ebreo as dòvra l'espression: "*mi (i son) fieul/fija vint 'e sinch*". An efet, se un a l'ha na certa età, a veul dì ch'a l'é fieul o fija da quand ch'a l'é na e përtant da 'n temp ch'a corisponda a j'agn ch'a l'ha.

antramentre (*cong.*) בְּזמַן שֶׁ־
anual (*ag.*) שְׁנָתִי
anvece (*av.*) בְּמָקוֹם־
anvejé (*v.*) הִזְקִין
anvisché (*v.*) הִדְלִיק
anvité (*v.*) הִזְמִין
aparechio (*m.*) (avion :גם) אֲוִירוֹן
apartament (*m.*) דִּירָה
apògg (*m.*) מִשְׁעָן
apopré (*av.*) בְּעֵרֶךְ
apòsta (*av.*) בְּכַוָּנָה
apress (*prep.*) אַחֲרֵי־
aptit (*m.*) תֵּאָבוֹן
• *bon aptit*! • בְּתֵאָבוֹן!
aragn (*m.*) עַכָּבִישׁ
aram (*m.*) נְחשֶׁת
archeòlogh (*m.*) אַרכֵיאוֹלוֹג
architet (*m.*) אַדְרִיכָל

arcordesse (*v.*)	זָכַר
argent (*m.*)	כֶּסֶף
aria (*f.*)	אֲוִיר
arpòs (*m.*) (ripòs :גם)	מְנוּחָה
arposé (*v.*)	הִרְגַּיעַ
arsèive (*v.*)	קִבֵּל
arserca (*f.*)	חִפּוּשׂ
art (*f.*)	אָמָנוּת
articiòch (*m.*)	קִנָּרס
arvëdse	לְהִתְרָאוֹת
arzigh (*m.*)	הִסְתַּכְּנוּת
asdrisé (*v.*)	סִדֵּר
• *i son an camin ch'i asdriso*	• אֲנִי מְסַדֵּר
aserb (*ag.*)	בּוֹסֶר
Asia	אַסְיָה
asil (*m.*)	חֹמֶץ
aso (*m.*)	חֲמוֹר
ass (*m.*) (*tàula*)	גֵּב

assegn (*m.*)	הַמְחָאָה
assel (*m.*)	פְּלָדָה
assenseur (*m.*)	מַעֲלִית
assicurassion (*f.*)	אִשּׁוּר
atension (*f.*)	הַקְשָׁבָה
atent (*ag.*)	קַשׁוּב
ativ (*ag.*)	פָּעִיל
ator (*m.*)	שַׁחְקָן
auguri!	מַזָּל טוֹב!
aumenté (*v.*)	הִגְדִּיל
Australia	אוֹסְטְרָלְיָה
àut (*ag.*)	גָּבוֹהַ
autëssa (*f.*)	גֹּבַהּ
autorità (*f.*)	סַמְכוּת
àutr (*ag.*)	אַחֵר
avarissia (*f.*)	קַמְצָנוּת
avèj (*v.*)	הָיָה לְ-[49]

[49] Vëdde a pàg. LXII.

aventura (*f.*)	הַרְפַּתְקָה
avìja (*f.*)	דְּבוֹרָה
avion (*m.*) (aparechio :גם)	אֲוִירוֹן
avzin (*prep.*)	קְרוֹב

B

babi (*m.*)	קַרְפָּדָה
babòja (*f.*)	חֻרָק
bagna càuda[50]	בָּנְיַה כָּאוּדַה
bagné (*v.*)	הִרְטִיב
balon (*m.*) (*gieugh*)	כַּדוּרֶגֶל
bandiera (*f.*) (drapò :גם)	דֶּגֶל
banca (*f.*)	בָּנְק
barba (*m.*) (zio :גם)	דּוֹד
barba (*f.*)	זָקָן
barbé (*m.*)	סַפָּר
baron (*m.*)	עֶרְמָה

[50] מתכון (פיימונט).

basé (*v.*) נָשַׁק
bass (*ag.*) נָמוּךְ
bastansa (*av.*) מַספִּיק
bèive (*v.*) שָׁתָה
• *cos ch'it bèive*? (*m.*) • מַה אַתָּה שׁוֹתֶה?
bel (*ag.*) יָפֶה
• *che bel*! • יוֹפִי!
benedì (*v.*) בֵּרַךְ
bero (*m.*) טָלֶה
bestia (*f.*) חַיָה
beu (*m.*) שׁוֹר
bianch (*ag.*) לָבָן
bicer (*m.*) כּוֹס
bici (*f.*) אוֹפַנַיִם
bijèt (*m.*) כַּרְטִיס
bin! טוֹב!
binari (*m.*) זוּגִי
bira (*f.*) בִּירָה

bisson (*m.*)	שִׁיחַ בַּסַבַּךְ
bleu (*ag.*)	כָּחוֹל
boca (*f.*)	פֶּה
bòia (*f.*)	חֶרֶק
bòn!	דַּי!
bon (*ag.*)	טוֹב
bon-assèira	עֶרֶב טוֹב
bondì	בּוֹקֶר טוֹב
bonèt (ממתק) (*m.*)	בּוּנֶת
bontà (*f.*)	טוּב
bòsch (*m.*)	עֵץ
bota (*f.*) (botelia :גם)	בַּקְבּוּק
botelia (*f.*) (bota :גם)	בַּקְבּוּק
boton (*m.*)	כַּפְתּוֹר
braje (*f. pl.*)	מִכְנָסַיִם
brajé (*v.*)	צָעַק
brasa (*f.*)	גֶּחָלִים
brass (*m.*)	זְרוֹעַ

brich (*m.*) רָמָה

• *ij brich dël Gòlan* • רָמַת הַגּוֹלָן

brichet (*m.*) גַּפְּרוּר

brin-a (*f.*) כְּפוֹר

bròd (*m.*) מָרָק

brut (*ag.*) כְּעוּר

bujent (*ag.*) רוֹתֵחַ

bur (*m.*) ח�ֵמאָה

busta (*f.*) מַעֲטָפָה

buté (*v.*) שָׂם

C

ca (*f.*)	בַּיִת
caden-a (*f.*)	שַׁרְשֶׁרֶת
cadrega (*f.*)	כִּסֵּא
café (*m.*)	קָפֶּה
camel (*m.*)	גָּמָל
caminé (*v.*)	הָלַךְ
camp (*m.*)	שָׂדֶה
candèila (*f.*)	נֵר
can (*m.*)	כֶּלֶב
canson (*f.*)	שִׁיר
canté (*v.*)	שָׁר
capì (*v.*)	הֵבִין
• *i capiss nen* (*m.*)	• אֲנִי לֹא מֵבִין

• *i capiss nen* (*f.*)	• אֲנִי לֹא מְבִינָה
car (*ag.*) (*costos/afet*)	יָקָר
caròta (*f.*)	גֶּזֶר
carta (*f.*)	נְיָר
carton (*m.*)	קַרְטוֹן
Casal Monfrà (עיר)	קָאסָאלֵי מוֹנפְיָרָטוֹ
cassul (*m.*)	מַצָּקֶת
castel (*m.*)	טִירָה
caté (*v.*)	קָנָה
càud (*ag.*)	חַם
caval (*m.*)	סוּס
cel (*m.*)	שָׁמַיִם
celest (*ag.*)	כָּחוֹל
cerea!	שָׁלוֹם!
che (*cong.- pron.*)	אֲשֶׁר ־שֶׁ
chërde (*v.*)	הֶאֱמִין
cheur (*m.*)	לֵב
chi (*pron. inter.*)	מִי

chiel (*pron. pers. sog.*) הוּא
chila (*pron. pers. sog.*) הִיא
ciaciaré (*v.*) פִּטְפֵּט
ciamé (*v.*) קְרָא
ciamé (*v.*) (*për oten-e quaicòs*) בְּקֵשׁ
ciancie (*pl.*) פִּטפּוּטִים
ciav (*f.*) מַפְתֵּחַ
cicolada (*f.*) שׁוֹקוֹלָד
cìnema (*m.*) קוֹלנוֹעַ
cioch (*ag.*) שִׁכּוֹר
circo (*m.*) קִרְקָס
cit (*ag.*) קָטָן
cit (*m.*) יֶלֶד
citadin (*m.*) (sitadin :גם) אֶזְרָח
citadinansa (*f.*) אֶזְרָחוּת
col (*ag. dim.*) הָהוּא
còl (*m.*) צַוָּאר
cola (*ag. dim.*) הָהִיא

colin-a (*f.*) תֶּל
come (*av.*) כְּ֫ כמוֹ
compagn (*m.*) חָבֵר
compagnìa (*f.*) חֶבְרָה
completament (*av.*) כַּלִיל
compliment! • כֹּל הַכָּבוֹד
computer (*m.*) מַחשֵׁב
comunità (*f.*) קְהִלָּה
• *comunità ’d Turin* • קְהִלָּה בְּטוּרִינוֹ
con (*prep.*) עִם
• *con chi?* • עִם מִי?
Coni (עיר) קוּנֵאוֹ
conòsse (*v.*) יָדַע
consèj (*m.*) עֵצָה
conté (*v.*) סָפַר
content (*ag.*) שָׂמֵחַ
cop (*pl.*) גַּג
• *an sij cop, dzora ij cop* • עַל גַּג

coragi!	אוֹמֶץ!
còsa (*pron. inter.*)	מַה
cossa (*f.*)	דְּלַעַת
costi …-sì, coste …-sì (*pr.dim.*)	אֵלֶּה
cotel (*m.*)	סַכִּין
crava (*f.*)	עֵז
crisi (*f.*)	מַשְׁבֵּר
creé (*v.*)	בָּרָא
cru (*ag.*)	חָרִיף
cuciar (*m.*)	כַּף
cuercc (*m.*)	מִכְשֶׁה
curt (*ag.*)	קָצָר
cusin-a (*f.*) (*local*)	מִטְבָּח
cuverta (*f.*)	כִּסּוּי

D

da (*prep.*)	מִין ִ מִי־
darmagi!	חֲבָל
data (*f.*)	תַּאֲרִיך
dé (*v.*)	נָתַן
dë (*prep.*)	שֶׁל
decide (*v.*)	הֶחְלִיט
dent (*m.*)	שֵׁן
desert (*m.*)	מִדְבָּר
dësmentié (*v.*)	שָׁכַח
dësmoresse (*v.*)	שִׂחֵק
dëspiasì (*m.*)	צַעַר
destin (*m.*)	גּוֹרָל
destinassion (*f.*)	יַעַד

deurbe (*v.*) (durbì :גם)	פָּתַח
deurme (*v.*)	יָשֵׁן
dì (*v.*)	אַמַר
di (*m.*)	יוֹם
diamant (*m.*)	יַהֲלוֹם
dieta (*f.*)	דִיאֶטָה
• *an dieta*	• בְּדִיאֶטָה
difìcil (*ag.*)	קָשֶׁה
digestion (*f.*)	עִכּוּל
digiun (*m.*)	צוֹם
dil (*m.*)	אֶצְבַּע
dirit (*m.*)	מִשְׁפָּט
disco (*m.*) (disch :גם)	דִיסק
disegné (*v.*)	צַיֵר
disórdin (*m.*)	בַּלַגָן
disordinà (*ag.*)	בַּלַגָנִית
dissendensa (*f.*)	תוֹלָדָה
dissionari (*m.*)	מִלוֹן

distansa (*f.*) מֶרחָק

• *a tre méter ëd distansa*

• בְּמֶרחָק שֶׁל שְׁלוֹשָׁה מֶטרִים

dnans a (*prep.*) לִפְנֵי

document (*m.*) תְעוּדָה

doman (*av.*) מָחָר

domanda (*f.*) שְׁאֵלָה

doss (*ag.*) מָתוֹק

drita (*f.*) יָמִין

dròlo (*ag.*) מוּזָר

dubi (*m.*) סָפֵק

dur (*ag.*) (*difícil*) קָשֶׁה

dzora (*prep.*) עַל

E

e (*cong.*) וְ־

ebréo (*ag.*) עִבְרִי

ebréo (*përson-a*) יְהוּדִי

ëd (*prep.*) שֶׁל

ëdcò (*cong.*) גַּם

Egit מִצְרַיִם

ël (*art. m. sing.*) הַ־

eletrònich (*ag.*) אֶלֶקטרוֹנִי

• *indiriss ëd pòsta eletrònica*

• כתוֹבֶת אֶלֶקטרוֹנִית

erbo (*m.*) עֵץ

eror (*m.*) שְׁגִיאָה

ës …-sì (*ag. dimostr. m.*) זֶה

esempi (*m.*)	דֻּגְמָה ׳ דוּגמָה
• *për esempi*	• לְמָשָׁל
esistensa (*f.*)	חַיִים
esse (*v.*)	הָיָה
• *a-i é nen*	• אֵין
età (*f.*)	גִיל
euj (*m.*)	עַיִן
euli (*m.*)	שֶׁמֶן
Eufrate (*fium* - נהר)	פְּרָת
Europa	אֵירוֹפָּה
eva (*f.*)	מַיִם
Eva	חַוָּה
evité (*v.*)	מָנַה

F

facia (*f.*)	פָּנִים
fàcil (*ag.*)	קַל
famìja (*f.*)	מִשְׁפָּחָה
farfala (*f.*)	פַּרְפָּר
farin-a (*f.*)	קֶמַח
fassolet (*m.*)	מִטְפַּחַת
fé (*v.*)	עָשָׂה
fé (*f.*)	אֱמוּנָה
fer (*m.*)	בַּרְזֶל
ferovìa (*f.*)	מְסִלַּת־בַּרְזֶל
festa (*f.*)	חַג
• *bon-a festa!*	• חַג שָׂמֵחַ!
feu (*m.*)	אֵשׁ

feuja (*f.*)	עָלֶה
fieul (*m.*)	בֵּן
fieul (*m.*) (*masnà*)	בָּחוּר
fìja (*f.*)	בַּת
fìja (*f.*) (*tòta*)	בָּחוּרָה
fin (*f.*)	סוֹף
finalment!	סוֹף סוֹף!
fiòca (*f.*)	שֶׁלֶג
fium (*m.*)	נָהָר
fnestra (*f.*)	חַלּוֹן
fò (*m.*)	אָשׁוּר
fomna (*f.*)	אִשָּׁה
• *mia fomna*	• אִשְׁתִּי
fòra (*av.*)	בַּחוּץ
• *an fòra* (lontan *av.*)	• רָחוֹק
• *a l’é tant an fòra?*	• זֶה רָחוֹק מְאֹד?
forciolin-a (*f.*) (fotlin-a :גם)	מַזְלֵג
formagg (*m.*)	גְּבִינָה

forn (*m.*)	תַּנּוּר
fòrse (*av.*) (fòrsi :גם)	אוּלַי
fòrt (*ag.*)	אָבִיר
fortun-a (*f.*)	מַזָּל
fotlin-a (*f.*) (forciolin-a :גם)	מַזְלֵג
fotografìa (*f.*)	צְלוּם
Fransa	צָרְפַת
fratel (*m.*) (frel :גם)	אָח
frèid (*m.*)	קוֹר
frèid (*ag.*)	קַר
frel (*m.*) (fratel :גם)	אָח
fritià (*f.*)	הֲבִיתָה
fruta (*f.*)	פְּרוּת
furb (*ag.*)	פִּקֵּחַ

G

gas (*m.*)	גָּז
gadòla (*ag./m.*)	טַפֵּשׁ
gal (*m.*)	תַּרְנְגוֹל
gat (*m.*)	חָתוּל
gavé (*v.*)	נָטַל
gelato (*m.*)	קַר
genà (*ag.*)	בַּיְשָׁם
general (*ag.*)	כְּלָלִי
geografìa (*f.*)	גֵּאוֹגְרַפְיָה
Gerusalem	יְרוּשָׁלַיִם
già (*av.*)	כְּבָר
giambon (*m.*)	קוֹתֶל

giardin (*m.*) גַּן
giari (*m.*) עַכְבָּר
ginoj (*m.*) בֶּרֶךְ
gionté (*v.*) הוֹסִיף
Giordan (*fium* - נהר) יַרְדֵּן
giornal (*m.*) עִתּוֹן
giov (*ag.*) צָעִיר
ginojèt (*m.*) נַרְקִיס
giss (*m.*) גִּיר
giust (*ag.*) צוֹדֵק
giustissa (*f.*) מִשְׁפָּט ׳ צֶדֶק
giuté (*v.*) עָזַר לְ־
• *it peule giuteme?*
• אַת יְכוֹלָה לָעֲזוֹר לִי? (*f.*)
gran (*m.*) חִטָּה
grand (*ag.*) גָּדוֹל
grass (*ag.*) שָׁמֵן
grassie (mersì :גם) תּוֹדָה

• *tante grassie*	• תּוֹדָה רַבָּה
grigné (*v.*)	צָחַק
grop (*m.*)	קֶשֶׁר
gròss (*ag.*)	גָּדוֹל
guidator (*m.*)	נֶהָג
guidé (*v.*)	הִדְרִיךְ

H

Haifa (*sità*)	חֵיפָה
Hebron (*sità*)	חֶבְרוֹן

I

ij (*art. m. pl.*)	הַ־
imàgin (*f.*)	צְלוּם
important (*ag.*) (amportant :גם)	חָשׁוּב
impossìbil!	אִי־אֶפְשָׁר!
inciòstr (*m.*)	דְּיוֹ
inglèis (*ag.*)	אַנְגְלִי
inissi (*m.*)	רֵאשִׁית
• *an prinsipi, a l’inissi*	• בְּרֵאשִׁית
intern (*ag.*)	פְּנִימִי
internassional (*ag.*)	בֵּינְלְאוּמִי
ìnternet	אִנטֶרנֶט
ìsola (*f.*)	אִי
intré (*v.*)	נִכְנַס

invern (*m.*)	חוֹרֶף
Israel	יִשְׂרָאֵל
israelian (*ag.*)	יִשְׂרְאֵלִי
israelit (*pl.*)	בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
istà (*f.*)	קַיִץ
istess (*ag.*)	עַצְמוֹ
Italia	אִיטַלְיָה
italian (*ag.*)	אִיטַלְקִי

J

jazz (*m.*) ג׳ז

jer (*av.*) אָתְמוֹל

uciaj
mishkafayim – משקפים

cadrega
kisé – כסא

tirabosson
kholetz – חולץ • *makhletz* - מחלץ

(צלומים/Foto: Claudio Panero)

K

kasher (*vëdde introdussion*)	כָּשֵׁר
kebab, kebap	קַבַּב
kibbutz (*vilagi agr*.)	קִבּוּץ

L

la (*art. f. sing.*)	הַ־
là	שָׁם
làcrima (*f.*) (lerma :גם)	דִּמְעָה
làder (*m.*)	גַּנָּב
lagh (*m.*)	אֲגַם
• *Lagh d'Orta*	• אֲגַם שֶׁל אוֹרְטָה
le (*art. f. pl.*)	הַ־
lë (*art. m. sing.*)	הַ־
làit (*m.*)	חָלָב
lauré (*v.*)	חָרַשׁ
lej, lege (*f.*)	מִשְׁפָּט
lenga (*f.*) (*lengagi*)	שָׂפָה
leon (*m.*)	אַרְיֵה
lerma (*f.*) (làcrima :גם)	דִּמְעָה

lesa (*f.*) (slita :גם) מַגְלֶשָׁה
lese (*v.*) קָרָא
let (*m.*) מִטָּה
leu (*m.*) מָקוֹם
lìber (*m.*) סֵפֶר
lìber (*ag.*) חוֹפְשִׁי
limon (*m.*) לִימוֹן
litra (*f.*) מִכְתָּב
livel (*m.*) רָמָה
lodé (*v.*) הָלַל
long (*ag.*) אָרֹךְ
lontan (*ag.*) רָחוֹק
• *a l’é tant lontan?* • זֶה רָחוֹק מְאד?
luce (*m.*) (lus :גם) אוֹר
lun-a (*f.*) יָרֵחַ ־ חָלָב
lus (*m.*) (luce :גם) אוֹר
luv (*m.*) זְאֵב

M

ma (*cong.*) (però :גם)	אֲבָל
mach (*av.*)	רַק
màchina (*f.*) (*vitura*)	מְכוֹנִית
• *an màchina*	• בַּמְכוֹנִית
madamin (*f.*), madama (*f.*)	גְבֶרֶת
• *ch'a scusa, madamin*	• סְלִיחָה גְבִירְתִי
maestro (*m.*)	רַבָּן
magna (*f.*)	דּוֹדָה
mai (*av.*)	לְעוֹלָם
màir (*ag.*)	רָזֶה
màja (*f.*)	מֵיזָה
malavi (*ag.*)	חוֹלֶה
mama (*f.*)	אִמָּא

man (*f.*) יָד
manché (*v.*) חָסַר
mandarin (*m.*) מַנְדָרִינָה
mandé (*v.*) שָׁלַח
mangé (*v.*) אָכַל
mània (*f.*) שַׁרוּל
mar (*m.*) יָם
• *al mar* • בַּיָם
maravijos (*ag.*) סַבָּאבָּה
marciapé (*m.*) מִדְרָכָה
mare (*f.*) אֵם
masnà (*f.*) יֶלֶד
matin (*f.*) בּוֹקֶר
• *ëd matin* • בַּבּוֹקֶר
mariagi (*m.*) חֲתוּנָה, חֲתֻנָה
medicassion (*f.*) טָפוּל
mèis (*m.*) חֹדֶשׁ
melon (*m.*) מֶלוֹן

mersì (grassie :גם)	תּוֹדָה
mi (*pron.pers.sog.*)	אֲנִי
mica (*f.*)	כְּכַר־לֶחֶם
miràcol (*m.*)	נֵס
mné (*v.*)	הוֹבִיל
mnestra (*f.*)	מָרָק
mond (*m.*)	עוֹלָם
• *al mond*	• בָּעוֹלָם
Mondvì (עיר)	מִנְדוֹבִי
montagna (*f.*)	הַר
mulin (*m.*)	טַחֲנָה
muraja (*f.*)	כּוֹתֶל קִיר
mùsica (*f.*)	מַנְגִּינָה
mzura (*f.*)	מִדָּה

N

nas (*m.*)	אַף
natura (*f.*)	טֶבַע
nav (*f.*)	אוֹנִיָה
nebia (*f.*)	עֲרָפֶל
nèir (*ag.*)	שָׁחוֹר
nen, pa (*negassion*)	לֹא ַאַל
neuit (*f.*)	לַיְלָה
neuja (*f.*)	שְׁעָמוּם
neuv (*ag.*)	חָדָשׁ
nìvol (*ag.*)	מְעֻנָּן
nìvola (*f.*)	עָנָן
nò (*negassion*)	לֹא
nòm (*m.*)	שֵׁם

nòsse (*pl.*)	חֲתוּנַה, חֲתֻנַה
nové (*v.*) (noé :גם)	שָׂחָה
nojàutri (*pron.pers.sog.*)	אֲנַחְנוּ
nojesse (*v.*)	הִשׂתַעמֵם
Nosgnor	אֵל, יְהוָה
novità (*f.*)	חִדוּשׁ
• *novità*?	• מַה חָדָשׁ?
nùmer (*m.*)	מִסְפָּר

O/Ò

o (*cong.*)	אוֹ
òasi (*f.*)	נָוֶה־מִדְבָּר
òm (*m.*)	אִישׁ ֹ אָדָם
ora (*f.*)	שָׁעָה
orassion (*f.*)	תְּפִלָּה
orcin (*m.*)	עָגִיל
órdin (*m.*)	סֵדֶר
orìja (*f.*)	אֹזֶן
ors (*m.*)	דֹּב
ospidal (*m.*)	בֵּית־חוֹלִים
otin (*m.*)	כֶּרֶם

P

pàgina (*f.*)	דַּף
paisan (*m.*)	אִכָּר ◌ֵ חַקְלָאִי
Palestin-a	פָּלֶשְׁתִינָה
pan (*m.*)	לֶחֶם
• *pan fërmentà*	• חָמֵץ
• *pan sensa liévit*	• מַצָּה
papà (*m.*)	אַבָּא
papalin-a (*f.*)	כְּפָּה
paradis (*m.*)	גַּן עֵדֶן
pare (*m.*)	אָב
parèj	כָּך
• *s'a l'é parèj!*	• אִם כָּך!
Parlament (d'Israel)	הַכְּנֶסֶת

parlé (*v.*)	דָּבַר
• *parla pa*!	יוֹפִי!
paròla (*f.*)	אֵמֶר
parpajon (*m.*)	פַּרְפָּר
part (*f.*)	פֶּאָה ֹ חֵלֶק
parte (*v.*)	יָצָד ֹ לַדֶּרֶד
pas (*f.*)	שָׁלוֹם
Pasqua (*f.*)	פֶּסַח
• *bon-a Pasqua!*	• הָג פֶּסַח שָׂמֵחַ!
passiensa (*f.*)	סַבְלָנוּת
pastasùita (*f.*)	אִטְרִיוֹת
patata (*f.*)	תַּפּוּחַ אֲדָמָה[51]
patela (*f.*)	מַכְּה
pàuta (*f.*)	בּוֹץ
pé (*m.*)	רֶגֶל
pèiver (*m.*)	פִּלְפֵּל
pensé (*v.*) (pënsé :גם)	חָשַׁב

[51] Leteralment: pom ëd la tera (“*pomme de terre*”).

Pentatèuch (*m.*) תּוֹרָה

pera (*f.*) אֶבֶן

përché לָמָּה

përdon (*m.*) סְלִיחָה ، מְחִילָה

però (*cong.*) (ma :גם) אֲבָל

përson-a (*f.*) אֱנוֹשׁ

pess (*m.*) דָּג

pian (*av.*) לְאַט

piat (*m.*) צַלַּחַת

Piemont פִּיֶימוֹנט ، פִּיֶידמוֹנט

piemontèis (*ag.*) פִּיֶימוֹנטִי

• *i amparo ’l piemontèis*

• אֲנִי לוֹמֵד פִּיֶימוֹנטִית

• *përché it ampare nen ël piemontèis?*

• לָמָּה אַתָּה לֹא לוֹמֵד פִּיֶימוֹנטִית?

• *com’as dis an piemontèis?*

• אֵיך אוֹמרִים בְּפִיֶימוֹנטִית?

pietà (*f.*) רַחֲמִים

pieuva (*f.*) גֻּשֶׁם
pigiama (*m.*) פִּיז׳מָה
pijé (*v.*) (pié :גם) לָקַח
pior (*m.*) בְּכִי
pioré (*v.*) בָּכָה
plandron (*m.*) בַּטלָן
Pò (*fium* - נהר) פּוֹ
podèj (*v.*) יָכוֹל ־ יָכַל
• *it peule giuteme?*
• אַת יְכוֹלָה לָעָזוֹר לִי? (*f.*)
poesia (*f.*) שִׁיר
polid (*ag.*) נָקִי
polìtica (*f.*) פּוֹלִיטִיקָה
poltron-a (*f.*) כּוּרסָה ־ כֻּרסָה
pom (*m.*) פַּתוּחַ
pont (*m.*) גֶּשֶׁר
ponta (*f.*) שׁפִּיץ[52]

[52] Sta paròla-sì (*shpitz*) a deriva da l’alman *Spitze* (*ponta*).

pòpol (*m.*)	עַם
• *ël pòpol d'Israel*	• עַם יִשְׂרָאֵל
popolassion (*f.*)	יְשׁוּב
por (*f.*) (pau :גם)	פַּחַד
pòrta (*f.*)	דֶּלֶת
portugal, përtugal (*m.*)	תַּפּוּז
possé (*v.*)	דָּחַף
possìbil (*ag.*)	אֶפְשָׁר
pòver (*ag.*)	עָנִי
póver (*f.*)	אָבָק
povron (*m.*)	פִּלְפֵּל
povronin (*m.*)	פִּלְפֵּל
prà (*m.*)	מִדְשָׁאָה
precet (*m.*)	מִצְוָה
prego!	בְּבַקָּשָׁה!
pressi (*m.*)	מְחִיר
prest (*tra pòch*)	בְּקָרוֹב
prim (*ag.*)	רִאשׁוֹן

prima (*f.*) (*stagion*)	אָבִיב
profeta (*m.*)	נָבִיא
pronunsia (*f.*)	מִבְטָא
protege (*v.*)	אִבְטַח

reusa
véred – ורד

nìvola
'anan – ענן

mont, montagna
har – הר

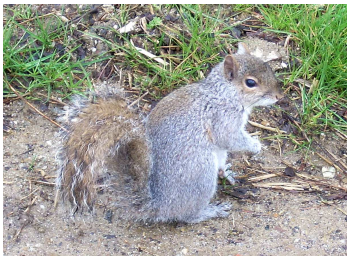

scrieul, schërieul, përro
sënay – סנאי

arcancel
késhet be'anan – קשת בענן

(צילום/Foto: Claudio Panero)

Q

quàder (*m.*)	תְּמוּנָה
quaicòs (*pron. indef.*)	מַשֶּׁהוּ
quajcun (*pron. indef.*)	מִישֶׁהוּ
qualità (*f.*)	אֵיכוּת
quand (*av.*) (*int.*)	מָתַי
quantità (*f.*)	כַּמוּת
quartié (*m.*)	רֹבַע
quasi (*av.*)	כִּמְעַט

R

rabel (*m.*)	בַּלַגָן רַעַש
rabin (*m.*)	רַב
radis (*f.*)	שׂרֶשׁ
ram (*m.*)	אָנָף
ramassa (*f.*)	מַטְאָטֵא
randolin-a (*f.*)	סנוּנִית
ravanin (*m.*)	צנוֹנִית
re (*m.*)	מֶלֶךְ
regal (*m.*)	מַתָנָה
• *un regal për ti*	• מַתָנָה בִּשׁבִילךְ
region (*f.*)	מָחוֹז
reusa (*f.*)	וֶרֶד
revision (*f.*)	חֲזָרָה

rich (*ag.*) עָשִׁיר
rìje (*v.*) צָחַק
ringret (*m.*) (regret :גם) צַעַר
ripòs (*m.*) (arpòs :גם) מְנוּחָה
riunion (*f.*) כְּנֶסֶת
riva (*f.*) גָּדָה
• *riva dël mar* • חוֹף־יָם
rivé (*v.*) בּוֹא
roa (*f.*) גַּלְגַּל
robaté (*v.*) נָפַל
romanz (*m.*) רוֹמַן
ross (*ag.*) אָדֹם
• *diventé ross* • אָדַם
ròtol (*m.*) מְגִילָה
rotond (*ag.*) עָגֹל

S

sa …-sì (*pr. dimostr. f.*)	זֹאת
sabia (*f.*)	חוֹל
sachèt (*m.*)	שַׂקִית
sal (*f.*)	מֶלַח
salada (*f.*)	סָלָת
salm (*m.*)	מִזְמוֹר
salvé (*v.*)	הַצִיל
santuari (*m.*)	מִקְדָשׁ
sapin (*m.*)	אֹרֶן
saré (*v.*)	סָגַר
savèj (*v.*)	יָדַע
sbalià (*ag.*)	מֻטְעֶה
schin-a (*f.*)	גַב

s-cianché (*v.*)	תְּלַשׁ
s-ciapé (*v.*)	שָׁבַר
scòla (*f.*)	בֵּית־סֶפֶר
scoté (*v.*)	שָׁמַע
scrieul (*m.*)	סְנָאִי
scrive (*v.*)	כָּתַב
scusé (*v.*)	חָלַח
se (*cong.*)	אִם
sé (*av.*) (é, sì :גם)	כֵּן
sécol (*m.*)	מֵאָה
segn (*m.*)	אוֹת
sèira (*f.*)	עֶרֶב
• *ëd sèira*	בָּעֶרֶב
semàfor (*m.*)	רַמזוֹר
sèmper (*av.*)	תָּמִיד
• *për sèmper*	• עַד־עוֹלָם ، לְעוֹלָם
sensa (*prep.*)	בְּלִי
sente (*v.*)	חָשׁ

serché, sërché (*v.*)	חְפֵּשׂ
seure (*f.*) (sorela :גם)	אָחוֹת
seurte (*v.*)	יָצָא
ass (*m.*)	כְּבָרָה
sicoma	כִּי
silensi (*m.*)	שֶׁקֶט
sinagòga (*f.*)	בֵּית־כְּנֶסֶת
siola (*f.*)	בָּצָל
sità (*f.*)	עִיר
sitadin (*m.*) (citadin :גם)	אֶזְרָה
slarghé (*v.*)	הִרְחִיב
slita (*f.*) (lesa :גם)	מַגְלֵשָׁה
slòira (*f.*)	מַחֲרֵשָׁה
sman-a (*f.*)	שָׁבוּעַ
• *bon-a sman-a!*	• שָׁבוּעַ טוֹב!
snistra (*f.*)	שְׂמֹאל
soens (*av.*)	לְעִתִּים קְרוֹבוֹת
sol (*m.*)	שֶׁמֶשׁ

sòld (*pl.*)	כֶּסֶף
sorela (*f.*) (seure :גם)	אָחוֹת
speransa (*f.*)	תִּקְוָה
spiagia (*f.*)	חוֹף־יָם
spiegassion (*f.*)	בֵּאוּר
spieghé (*v.*)	בֵּאֵר
spogna (*f.*)	סְפוֹג
spòrch (*ag.*)	מְלוּכלָך
sta …-sì (*pr. dimostr. f.*)	זֹאת
stabi (*m.*)	רֶפֶת
stansa (*f.*)	חֶדֶר
stassion (*f.*)	תַּחֲנָה
sté (*v.*)	יָשַׁב
stèila (*f.*)	כּוֹכָב
stërmà (*ag.*)	גַּנּוּז
stissa (*f.*)	טִפָּה
sto …-sì (*pr. dimostr. m.*)	זֶה
stofi (*ag.*)	עָיֵף

• *i son stofi* • אֲנִי עָיֵף

stopon (*m.*) סָתָם

stra (*f.*) דֶּרֶך

• *ch'a scusa madamin, a sa pa dime la stra për Turin?*

• סְלִיחָה גְבִירְתִי, אֵיך אֲנִי יָכוֹל לְהַגִיעַ לְטוּרִינוֹ?

strach (*ag.*) עָיֵף

• *i son strach* • אֲנִי עָיֵף

strass (*m.*) סְמַרְטוּט

strocioné (*v.*) שִׁפְשֵׁף

studié (*v.*) לָמַד

sùcher (*m.*) סוּכָּר

surtìa (*f.*) יְצִיאָה

suvaman (*m.*) מַגֶבֶת

suvé (*v.*) נִגֵּב

T

tabach (*m.*)	טַבָּק
tant (*av.*)	מְאֹד
• *ambelessì a fa tant càud*	• פֹּה חַם מְאֹד
tant (*ag. indef.*)	הַרְבֵּה
• *minca tant*	• לִפְעָמִים
• *tanta eva*	• הַרְבֵּה[53] מַיִם
• *tante grassie*	• תּוֹדָה רַבָּה
tàula (*f.*)	שֻׁלְחָן/שׁוּלְחָן
té (*m.*)	תֵּה

[53] Ambelessì as peul noté che la semivocal ":" (lë *shëvà* sempi) (= ë) a l'é sparìa rispet a l'istessa paròla ch'as treuva doe righe dzora. An realtà a son giuste tute doe le manere. Ant la lenga moderna as tenda a gavé sta semivocal-sì, quand ch'as pronunsia nen. Parèj a diventa pì fàcil lese. Per capì, a l'è come se, anvece dë scrive "*përché*" an piemontèis, i scrivisso "*prché*", ma la diferensa 'd pronunsia a resta mìnima. Ant ël test bìblich anvece ":" a ven-a sèmper ëscrit.

Tel Aviv	תֵּל אָבִיב
teléfon (*m.*)	טֶלֶפוֹן
telefoné (*v.*)	תִּלְפֵּן
telefonin (*m.*)	טֶלֶפוֹן נַיִד ، פֶלָאפוֹן
temp (*m.*) (*cronol.*)	זְמַן
ténnis (*m.*)	טֶנִיס
tera (*f.*)	אֶרֶץ
tërsa (*f.*)	צַמָּה
testa (*f.*)	רֹאשׁ
ti (*pron.pers.sog.f.*)	אַת
ti (*pron.pers.sog.m.*)	אַתָּה
Tigri (*fium*)	הִדֶּקֶל
timon (*m.*)	הֶגֶה
tomatica (*f.*)	עַגְבָנִיָה
torna (*av.*)	שׁוּב
torné (*v.*)	חָזַר
torta (*f.*)	עוּגָה
tra (*prep.*) (fra :גם)	בֵּין

travaj (*m.*)	עֲבוֹדָה
travajé (*v.*)	עָבַד
treno (*m.*)	רַכֶּבֶת
tristëssa	דַּאֲבָה
tron (*m.*)	רַעַם
tròp (*av.*)	יוֹתֵר מִדַּי
trové (*v.*)	מָצָא
Turin (עיר)	טוּרִינוֹ
tut (*ag. indef.*)	כֹּל[54] כָּל
• *tut a pòst*!	• בְּסֵדֶר!
• *tut ël di*	• כֹּל הַיוֹם
• *tuti ij di*	• כֹּל יוֹם

[54] Sa seconda manera-sì dë scrive la paròla “tut” a conten-a la vocal ַ (a). Ambelessì, però, a fa ecession e as les “ò”.

U

uffissi (*m.*)	לְשָׁכָה
ùja (*f.*)	מַחַט
ùltim (*ag.*)	אַחֲרוֹן
umidità (*f.*)	טַחַב
un (*numer*)	אֶחָד
ùnich (*ag.*)	יָחִיד
univers (*m.*)	תֵּבֵל
ùtil (*ag.*)	שִׁמּוּשִׁי
urgent (*ag.*)	דָּחוּף
ùva (*f.*)	עֵנָב

V

vacansa (*f.*)	חוּפשָׁה
• *bon-e vacanse*	• חוּפשָׁה נְעִימָה
vàire (*ag./pron. inter.*)	כַּמָה
valor (*m.*)	שׁוִי
vëdde (*v.*)	רָאָה
véder (*m.*)	זְכוּכִית
vej (*ag.*)	זָקֵן
vèj (*av.*)	אֲמַתִי
vende (*v.*)	מָכַר
verd (*ag.*)	יָרֹק
verità (*f.*)	אֱמֶת
vers (*prep.*)	אֶל
Vërsèj (עיר)	וֶרצֵ׳לִי

veste, vëstì (*v.*)	לָבַשׁ
viagi (*m.*)	נְסִיעָה
vin (*m.*)	יַיִן
violensa (*f.*)	חָמָס
vita (*f.*)	חַיִּים
vitamin-a (*f.*)	וִיטָמִין
viv (*ag.*)	חַי
vive (*v.*)	חָיָה
“voilà”, vualà	הִנֵּה
vojàutri (*pron.pers.sog.m.*)	אַתֶּם
vojàutri (*pron.pers.sog.f.*)	אַתֶּן
vòl (*m.*)	טִיסָה
volant (*m.*)	הֶגֶה
vorèj (*v.*)	רָצָה
• *vorèj bin*	• אָהַב
vos (*f.*)	קוֹל

W

wàfer (*m.*)	אַפְּיפְּית
wàlser (*pl.*) (*popolassion*)	וָלְזֶר
weekend (*m.*)	סוֹף שָׁבוּעַ
whisky (*m.*)	וִיסְקִי

X

xenofobìa (*f.*) שִׂנְאַת זָרִים

Y

yiddish	אִידִישׁ
yògurt (*m.*)	יוֹגוּרְט

Z

zafran (*m.*)	כַּרְכֹּם
zanzarin (*m.*)	יַתּוּשׁ
zanziva (*f.*)	חֲנִיפָּה
zebra (*f.*)	זֶבְרָה
zero	אֶפֶס
zio (*m.*) (barba :גם)	דּוֹד
zolì (*ag.*)	חָבִיב

GIONTA FINAL / תוספת

Elench ëd le fòto / צלומים

אגם של אורטה 144, 137
אורטה סן ג׳וליו 139
ביאלה (סביבה) 142
האי היפה 143
הר ביזו..... 139
הר רוזה 137
וילהסטלונה..... 141
טורינו 150, 146, 145, 143, 140
מפל טוצ׳ה 145
סאלוצו 146
סטרזה 138
עמק פאליצ׳ה 150
פונטקיאנלה..... 141
פוסנו 149
פורמאצה: בית ולסר..... 144
פרק בורכ׳ינה 149
קננוביו 138
קאסאלי מונפירטו 146
קיירי 142
קונאו..... 148, 146
ראקוניגי 148, 147

אָגַם שֶׁל אוֹרְטָה *Lagh d'Òrta* (צלום/Fòto: Claudio Panero)

הַר רוֹזָה *Mont Reusa / מ. 4.634 m.* (צלום/Fòto: Claudio Panero)

(אֲגַם מַאג׳וֹרֵה) סטְרֵזַה *Stresa (L. Magior)* (צלום/Fòto: Luciano Collo)

“by night” קַנּוֹבִּיו *Caneubi ’d neuit* (צלום/Fòto: Luciano Collo)

הַר בְּיזוֹ *Monvis / מ. 3.841 m.* (צלום/Fòto: Claudio Panero)

אוֹרְטָה סַן ג׳וּלְיוֹ *Òrta San Giulio* (צלום/Fòto: Claudio Panero)

טוֹרִינוֹ *Turin* (צלום/Fòto: Luciano Collo)

טוֹרִינוֹ *Turin "Palass Madama"* (צלום/Fòto: Luciano Collo)

פּוֹנטְקִיאַנָלֶה *Pontcianal* (צלום/Fòto: Luciano Collo)

וִילָהסטָלוֹנֶה *Vilastlon* (צלום/Fòto: Luciano Collo)

בְּיאֶלָה *Castel ant ij paragi ’d Biela* (צלום/Fòto: Claudio Panero)

קְיֶרִי *Cher: ël dòm* (צלום/Fòto: Luciano Collo)

Giesia dla Consolà טוּרִינוֹ

Turin (צלום/Fòto: Guido Panero)

טוּרִינוֹ: מוֹלֶה אַנְטוֹנֶלִיאַנָה

Turin (צלום/Fòto: Guido Panero)

הָאִי הַיָפָה *Ìsola Bela (Lagh Magior)* (צלום/Fòto: Luciano Collo)

אָגַם שֶׁל אוֹרְטָה *Omegna* (צלום/Fòto: Claudio Panero)

בַּיִת "וַלסֶר" *Ca Wàlser (Formassa)* (צלום/Fòto: Claudio Panero)

טוֹרִינוֹ *Turin: stassion feroviaria* (צלום/Fòto: Guido Panero)

מַפָּל טוֹצֵ׳ה *Cascada (Val Formassa)* (צלום/Fòto: Claudio Panero)

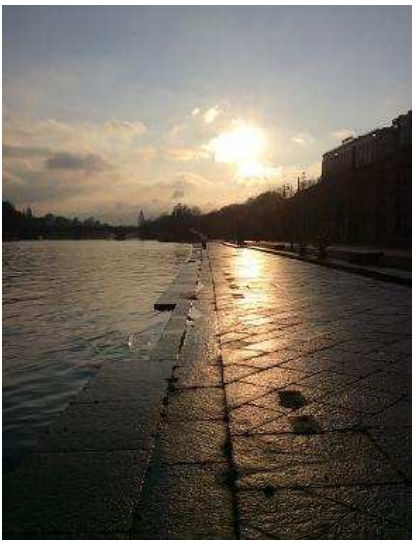

טוּרִינוֹ: נָהָר "פּוֹ"

Turin: Pò (צלום/Fòto: Guido Panero)

קָאסָאלֶי מוֹנפֶיָרטוֹ

Casal (צלום/Fòto: Claudio Panero)

סָאלוּצוֹ *Salusse*

(צלומים/Fòto: Claudio Panero)

קוּנאָוֹ: בית־כנסת

Coni: *sinagòga* (“*be(i)t knesset*”)

רָאקוֹנִיגִי *Racunis: “Margarìe”* (צלום/Fòto: Luciano Collo)

וֶרצֶ׳לִי *Vërsèj: St.Andréa*
(צלומים/Fòto: Claudio Panero)

וֶרצֶ׳לִי: בית־כנסת *Vërsèj*: *sinagòga*

ראקוניגי *Racunis: sera real* (צלום/Fòto: Luciano Collo)

קונאו *Coni* (צלום/Fòto: Claudio Panero)

פוֹסַנוֹ *Fossan* (צלום/Fòto: Luciano Collo)

פַּרְק בּוּרְכִּינַה *Parch “Burcina”* (צלום/Fòto: Claudio Panero)

טוֹרִינוֹ: בית־כנסת *Turin: sinagòga* (צלומים/Fòto: Claudio Panero)

עֵמֶק פַּאלִיצֵ׳ה *Val Pelis: arfugi Jervis* (צלום/Fòto: Claudio Panero)

Indes analìtich ëd la part antrodutiva

(*La trascrission ëd le paròle ebrée con caràter latin a seguo nen la grafia piemontéisa*)

Academia talmùdica LIV
Acent an ebréo XXV
Acent an piemontèis LXVI
Adam VIII
Agetiv e pronòm anterogativ XLII
Agetiv possessiv tacà a le paròle LII
Aliyàh LV
Angela, Carlo LXXV
Arca Santa LXIV
Archivi “Terracini” L
Artìcol determinativ ..... XX, XLI, LXVII
Ashkënasi XXXIII
Avèj LXII
Avèj da manca XLV
Bandiera d’Israel XXV
Bar Kokh(e)ba LXIX
Ben Gurion LXXI
Bet Lekhem LIII
Beuves XLIII
Bibia ebréa (Tanak) ..... XIV, XXXI
Canson ..... XXIX, LXXIII
Carmagnòla ..... LXVIII, LXXX
Casal Monfrà LXXXIV
Cavour LXXVIII
Cerea LVII
Chagall Marc XLVI
Chi XI
Chiel, chila, ti XXIX
Ciau LVII
Ciro (Persia) LXIV

Coni ..... XVIII, LXVIII
Cronologìa e significà dle feste ebrée XXIII
Dàghesh ..... XXX, XXXI
Di dla sman-a XLIX
Diàspora LV
Drapò d'Israel XXV
El Al XXX
Ël nòm ëd Nosgnor ..... XII, XXXII
Esse LXIII
Feminin XXIX
Feste ebrée XXII
Forma "costrutta" LXII
Ghemarah XXXVIII
Giardin dij giust LXXVI
Hanukhah ..... XXII, XXIII
Inn israelian LX
Introdussion an sla lenga ebrea VI
Israel (cartin-a) LIX
Jahwé XXXII
Kasher ..... XXVI, LXXVII
Khai XXXIII
Khametz XXVI
Kiddush XXXVII
Kippah XXXIII
Langhe LV
Largh Orbassan XLIV
Lìber ëd la Torah LIII
Maghen David XXV
Masada LXIX
Mèis ëd l'an XLIX
Meturgheman LXIX
Mi i më s-ciamo XLII
Michel (orìgin dël nòm) XI
Mishnah XXXVIII

Mondvì LV
Montalcini, Rita Levi LXXII
Mòto a leu XXXV
Na manera diversa ’d pensé VII
Nabucodonosor .....LXIV, LXX
Negassion dël verb avèj LXIII
Negassion XXXVI
Nùmer XLVII
Ora XLIX
Òrdin ëd letura .....XIII, XVII
Paròle ch’as taco ansema LI
Pere ch’a fan antrapé XLV
Perrone, Lorenzo LXXV
Përsonagi del mond yiddish LXXVII
Përsonagi stòrich.....LXIV
Pesach ..... XXII, XXIII, XXVI
Piemont (cartin-a) LVIII
Piemontèis come ’nterfacia tra franséis e italian..... X
Plural XXIX
Podèj (present)..... XLI
Pont d’anteresse ebréo an Piemont LVIII
Present dël verb andé XXXIX
Present XXXIX
Presenza ebréa an Piemont.....LXVIII
Proféta XXXI
Pronunsia piemontèisa LXV
Purim XXII
Ramses.....LXIV
Regn d’Israel e ’d Giuda LXX
Rinàssita ’d na lenga LXIX
Ròsh Hashanàh ..... XXII, XLIX
Saba XXXVII
Salut.....LVII

Savijan LXVIII
Scòla religiosa LIV
Scrite dle sinagòghe ..... XVIII, LVI, LXXX, LXXXIII
Shalòm XV
Shavuòt ..... XXII, XXIII
Shel L
Shëmà Israel XXXV
Simchat Torah XXII
Sinagòga ’d Coni XVIII
Sinagòga ’d Turin LVI
Smijansa dle lenghe IX
Statut albertin LXXVIII
Stèila ’d David XXV
Sukkòt ..... XXII, XXIII
Talmud ..... XXXVIII, LXXXV
Tanak ..... XIV, XXXI
Tel Aviv XXXV
Torah ..... LIII, LXIV
Tratin tra doe paròle XXX
Turin LVI
Unser shtetel brent XXXIII
Verb XXXIX
Vërsèj LXXXI
Vico (via) LV
Vocàj XXXI
Vorèj (present) XL
Waw inversiv XXIV
Wiesenthal Simon XLIII
Yad Vashem LXXIV
Yeshivah boys choir ..... XXIX, LIV
Yiddish ..... XXXIII, LXX, LXXVII
Yòm Kippur ..... XXII, XXIII

[*Pagina lasciata intenzionalmente bianca*]

Finito di stampare in proprio nel mese di ottobre 2015
Piemonte (Italia)

[*Pagina lasciata intenzionalmente bianca*]

מלון עברי – פיימונטי
Dissionari ebréo - piemontéis

Për amparé a lese e capì an manera elementar le doe lenghe. Con d'informassion an sla stòria, la coltura e la religion ebréa an Piemont. Element gramaticaj dla lenga ebréa e informassion an sla letura-pronunsia piemontèisa. Personagi piemontèis e ebréo-piemontèis.

למעלה מ־2.000 ערכים
Apopré 2.000 vos

צלומים (פיימונט)
Fotografie dël Piemont

Freely printable and redistributable – Free pdf download